

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА
ФАКУЛЬТЕТ ІСТОРІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА ІСТОРІЇ ТА АРХЕОЛОГІЇ

І. І. Мартинчук, О. В. Отземко, І. В. Пятницькова

ІСТОРІЯ ЄВРОПИ ТА АМЕРИКИ

Методичні рекомендації для здобувачів вищої освіти
ОС «Бакалавр» галузі 03 Гуманітарні науки
спеціальності 032 Історія та археологія ОП «Історія та археологія»

Вінниця
2026

УДК 94(4+7/8)(072)

М 292

*Рекомендовано до друку на засіданні вченої ради
факультету історії та міжнародних відносин
Донецького національного університету імені Василя Стуса
(протокол № 4 від 7 січня 2026 р.)*

Автори:

Мартинчук І. І., кандидат історичних наук, доцент кафедри історії та археології ДонНУ імені Василя Стуса;

Отземко О. В., кандидат історичних наук, доцент кафедри історії та археології ДонНУ імені Василя Стуса;

Пятницькова І. В., кандидат історичних наук, доцент кафедри історії та археології ДонНУ імені Василя Стуса.

Рецензенти:

Лебідь І. Г., кандидат історичних наук, старший викладач кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики ДонНУ імені Василя Стуса;

Темірова Н. Р., доктор історичних наук, професор кафедри історії та археології ДонНУ імені Василя Стуса.

Мартинчук І. І., Отземко О. В., Пятницькова І. В.

М 292 Історія Європи та Америки: методичні рекомендації для здобувачів вищої освіти ОС «Бакалавр» галузі 03 Гуманітарні науки спеціальності 032 Історія та археологія ОП «Історія та археологія». Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2026. 106 с.

Методичні рекомендації містять структуру навчальної дисципліни «Історія Європи та Америки», а також плани семінарських занять і практичних робіт із порадами щодо їх виконання, питання до іспиту та варіанти індивідуальних творчих завдань.

Навчальне видання призначене для студентів спеціальності 032 Історія та археологія освітньої програми «Історія та археологія», може використовуватися для роботи на семінарських заняттях і для виконання практичних робіт та самостійних завдань.

УДК 94(4+7/8)(072)

© Мартинчук І. І., 2026

© Отземко О. В., 2026

© Пятницькова І. І., 2026

© ДонНУ імені Василя Стуса, 2026

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
Розділ 1. Історія Європи та Америки в добу середньовіччя	11
1.1. Плани семінарських занять і практичних робіт	11
1.2. Питання до екзамену	37
1.3. Творче завдання	40
Розділ 2. Історія Європи та Америки в модерну добу	41
2.1. Плани семінарських занять і практичних робіт	41
2.2. Самостійна робота	64
2.3. Питання до екзамену	67
2.4. Творче завдання	69
Розділ 3. Історія Європи та Америки в новітню добу	70
3.1. Плани семінарських занять	70
3.2. Самостійна робота	90
3.3. Питання до заліку та екзамену	95
3.4. Творче завдання	99
СПИСОК ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ	101

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Історія Європи та Америки» викладається для здобувачів II, III, IV курсу відповідно до освітньої програми «Історія та археологія» ОС «Бакалавр» спеціальності 032 Історія та археологія галузі знань 03 Гуманітарні науки, формує інтегральну, загальні та фахові компетентності та програмні результати навчання, якими мають оволодіти студенти.

Історія Європи та Америки формує міждисциплінарні взаємозв'язки з іншими навчальними дисциплінами, зокрема: Історія Стародавнього світу, Історія України, Історія зарубіжних слов'ян, спеціальні історичні дисципліни.

Мета вивчення навчальної дисципліни:

У процесі вивчення дисципліни ставляться *завдання*:

- сформулювати базовий понятійний апарат;
- дати характеристику сучасних трактувань основних проблем історії Європи та Америки;
- показати історичний поступ країн Європи та Америки на тлі всесвітньо-історичного процесу.

Для досягнення цілей і завдань передбачено організацію навчання за дисципліною в таких формах:

- 1) аудиторні заняття (лекції, семінарські, практичні заняття);
- 2) самостійна робота здобувача вищої освіти під керівництвом викладача.

За дисципліною «Історія Європи та Америки» навчальним планом передбачено: III семестр – залік, IV семестр – екзамен, V семестр – залік, VI семестр – екзамен, VII – залік, VIII – екзамен. Відповідно оцінювання рівня знань здійснюється за результатами поточного і підсумкового контролів. У випадку заліку оцінювання рівня знань здійснюється за результатами поточного контролю в діапазоні від 0 до 100 балів.

Оцінка за екзамен розраховується за результатами поточного та підсумкового контролю:

- IV семестр: завдання поточного контролю оцінюються в діапазоні 0–70 балів, завдання підсумкового контролю оцінюються в діапазоні 0–30 балів. Екзамен – основна форма підсумкового контролю. Складання екзамену не є обов'язковим за умови отримання здобувачем достатньої кількості балів з дисципліни протягом семестру – не менше 60 балів. У такому випадку здобувач може за вибором скласти екзамен або виконати індивідуальне творче завдання.

- VI семестр: завдання поточного контролю оцінюються в діапазоні 0–76 балів, завдання підсумкового контролю оцінюються в діапазоні 0–24 балів. Екзамен – основна форма підсумкового контролю. Складання екзамену не є обов'язковим за умови отримання здобувачем достатньої кількості балів з дис-

ципліни протягом семестру – не менше 65 балів. У такому випадку здобувач може за вибором скласти іспит або виконати індивідуальне творче завдання.

- VIII семестр: завдання поточного контролю оцінюються в діапазоні 0–70 балів, завдання підсумкового контролю оцінюються в діапазоні 0–30 балів. Екзамен – основна форма підсумкового контролю. Складання екзамену не є обов’язковим за умови отримання здобувачем достатньої кількості балів з дисципліни протягом семестру – не менше 60 балів. У такому випадку здобувач може за вибором скласти іспит або виконати індивідуальне творче завдання.

Запропоновані методичні рекомендації містять плани семінарських занять і практичних робіт із порадами щодо їх виконання, що має допомогти здобувачам у підготовці до занять, завдання для самостійної роботи, а також питання до іспиту і варіанти індивідуальних творчих завдань.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

II КУРС

Історія Європи та Америки в добу середньовіччя

3-й семестр			
Змістовий модуль 1			
Становлення національно-державної ідеї			
Тиждень	Тема	Форма проведення заняття	Кількість аудиторних годин
1-й тиждень	Вступ до навчальної дисципліни. Перехід від античності до середньовіччя	Лекція	2
	Германці. Завоювання германцями Західної Римської імперії	Лекція	2
2-й тиждень	Франкська держава	Лекція	2
3-й тиждень	Візантія в IV – наприкінці XI ст.	Лекція	2
	Роль «варварських» держав у формуванні картини світу	Семінар 1	2
4-й тиждень	Утвердження державності в країнах Західної Європи в VIII–XI ст.	Лекція	2
5-й тиждень	Християнізація Західної Європи: основні віхи й особливості	Лекція	2
	Аналіз історичного джерела: «Едикт Ротарі» (Лангобардська правда)	Практична робота 1	2
6-й тиждень	Візантійська імперія доби раннього середньовіччя	Семінар 2	2
7-й тиждень	Розвиток освіти і наукових знань Європи в добу раннього середньовіччя	Лекція	2
	Аналіз історичного джерела: Гейстербахський «Про єресь альбігойську»	Практична робота 2	2
8-й тиждень	Основні категорії духовного життя в історичному розвитку країн Європи	Семінар 3	2
9-й тиждень	Країни Центральної та Південної та Східної Європи в VIII–XI ст.	Лекція	2
	Церква в Західній Європі VIII–XI ст.	Семінар 4	2
10-й тиждень	Контроль знань	МКР	2

Змістовий модуль 2			
Утворення середньовічних європейських держав. Америка у IX–XV ст.			
11-й тиждень	Країни Центральної та Південної Європи в VIII–XI ст.	Практична робота 3	4
12-й тиждень	Франція в IX–XI ст.	Лекція	2
13-й тиждень	Північна Європа в IX–XI ст.	Лекція	2
	Аналіз історичного джерела: про розвиток середньовічних міст	Практична робота 4	2
14-й тиждень	Північна Європа в IX–XI ст. Вікінги	Практична робота 5	4
15-й тиждень	Основні тенденції розвитку культури	Лекція	1
	Повсякденне життя населення країн Європи періоду раннього середньовіччя	Практична робота 6	2
16-й тиждень	Формування міської культури	Лекція	2
17-й тиждень	Культурні надбання країн Європи періоду раннього середньовіччя	Практична робота 7	2
Разом			51

4-й семестр			
Змістовий модуль 3			
Європа і Америка			
у добу класичного середньовіччя			
1-й тиждень	Середньовічне місто в Європі. Формування культури міста	Лекція	4
2-й тиждень	Церква в епоху середньовіччя. Хрестові походи	Лекція	2
3-й тиждень	Франція в XI–XV ст.	Лекція	2
	Хрестові походи	Семінар 5	2
4-й тиждень	Англія в XI–XV ст.	Лекція	2
5-й тиждень	Німеччина в XII–XV ст.	Лекція	2
	Столітня війна	Семінар 6	2
6-й тиждень	Священна Римська імперія германської нації	Лекція	2
7-й тиждень	Італія в XI–XV ст.	Лекція	2
	Священна Римська імперія. Німеччина в XI–XV ст.	Семінар 7	2
8-й тиждень	Іспанія і Португалія в XIV–XV ст.	Лекція	2
9-й тиждень	Італія в XIII–XV ст.	Семінар 8	2
	Контроль знань	МКР	2
10-й тиждень	Валахія та Молдова до кінця XV ст.	Лекція	2
	Угорське королівство в X–XV ст.		
11-й тиждень	Візантія в XI–XII ст.	Лекція	2
	Іспанія в VIII–XV ст.	Семінар 9	2
12-й тиждень	Візантія в XIII–XV ст.	Лекція	2
13-й тиждень	Скандинавські країни у XII–XV ст.	Лекція	2
	Візантія в XII–XV ст.: причини падіння і здобутки	Семінар 10	2
14-й тиждень	Доколумбова Америка в IX–XV ст.	Лекція	2
15-й тиждень	Доколумбова Америка в IX–XV ст.	Лекція	2
	Світ доколумбової Америки IX–XV ст.: культура та побут	Практична робота 8	2
16-й тиждень	Культура класичного середньовіччя. Європейський гуманізм	Лекція	2
	Характерні риси та особливості середньовічної культури	Практична робота 9	2

17-й тиждень	Світ людини середньовіччя	Практична робота 10	2
Разом			52

III КУРС
Історія Європи та Америки в модерну добу

Тиждень	Тема	Форма проведення заняття	Кількість аудиторних годин
5-й семестр			
Змістовий модуль 1			
Європа та Америка у XVI – першій половині XIX ст.			
1-й тиждень	Вступ до курсу. Великі географічні відкриття. Колонізація земель Північної та Південної Америки	Лекція Завдання	4
2-й тиждень	Німеччина в XVI–XVII ст.	Лекція	2
	Великі географічні відкриття	Семінар 1	2
3-й тиждень	Реформація та Контрреформація в Європі.	Семінар 2	2
	Іспанія в XVI–XVII ст. Нідерланди під владою Іспанії	Лекція	2
4-й тиждень	Нідерландська революція	Семінар 3	2
	Британські острови від Тюдорів до Стюартів	Лекція Завдання	2
5-й тиждень	Британські острови від Тюдорів до Стюартів	Лекція	2
	Англійська революція XVII ст.	Семінар 4(1)	2
6-й тиждень	Англійська революція XVII ст.	Семінар 5(2)	2
	Північна Америка в XVII–XVIII ст.	Лекція КР 1	2
7-й тиждень	Війна північноамериканських колоній за незалежність. Створення США	Семінар 6(1)	2
	Європейський абсолютизм і Просвітництво	Лекція	2
8-й тиждень	Війна північноамериканських колоній з Великою Британією за незалежність. Створення США	Семінар 7(2)	2
	Франція з кінця XVI – до кінця XVIII ст.	Лекція	2
9-й тиждень	Французька буржуазна революція	Семінар 8	4
10-й тиждень	Франція в період правління Наполеона	Лекція	2
	Віденський конгрес і Віденська система. Священний союз	Семінар 9	2
11-й тиждень	Франція у 1815–1860-х рр.	Лекція КР 2	2
	Липнева революція. Революція 1848–1849 рр.	Семінар 10	2
12-й тиждень	Німеччина (XVIII ст. – сер. XIX ст.)	Лекція	2
	Об'єднання Німеччини	Семінар 11	2
13-й тиждень	Британські острови під владою Ганноверської династії	Лекція	2
	Шотландія, Ірландія: проблеми приєднання та відносини з Британською владою. «Акт про унію» 1707 р.	Семінар 12	2
14-й тиждень	Сполучені штати Америки в першій половині XIX ст.	Лекція	2
	Громадянська війна в США	Семінар 13	2
15-й тиждень	Австрійська імперія в 1815–1870 рр.	Лекція	2
	Об'єднання Італії	Семінар 14	2
16-й тиждень	Північна Європа у XVI – 1-й пол. XIX ст.	Лекція	4

17-й тиждень	Культура Європи та Америки в XV – 1-й пол. XIX ст.	Практична робота 1 МКР	4
Разом			68

6-й семестр			
Змістовий модуль 2			
Європа та Америка у середині XIX ст. – 1918 р.			
1-й тиждень	Політичний та економічний розвиток країн Європи та Америки: ключові тенденції	Лекція	2
	Велика Британія (1870–1914)	Лекція	2
2-й тиждень	Велика Британія (1870–1914)	Лекція	2
3-й тиждень	Вікторіанська епоха	Семінар 15	2
	Сполучені Штати Америки (1877–1914)	Лекція	2
4-й тиждень	Сполучені Штати Америки (1877–1914)	Лекція	2
5-й тиждень	Проблеми і тенденції розвитку США	Семінар 16	2
	Франція (1850-ті рр. – 1914)	Лекція	2
6-й тиждень	Франція (1850-ті рр. – 1914)	Лекція	2
7-й тиждень	Паризька Комуна	Семінар 17	2
	Німецька імперія (1871–1914)	Лекція	2
8-й тиждень	Німецька імперія (1871–1914)	Лекція	2
9-й тиждень	Пангерманізм: концепція, практичний вимір	Семінар 18	2
	Австро-Угорська монархія (1867–1914)	Лекція КР 1	2
10-й тиждень	Італія (1870–1914)	Лекція	2
11-й тиждень	Соціалістична думка та соціалістичний рух у Європі	Семінар 19	2
	Іспанія (1868–1914)	Лекція	2
12-й тиждень	Латинська Америка в XIX – на поч. XX ст.	Лекція	2
13-й тиждень	Мексиканська революція	Семінар 20	2
	Міжнародні відносини з 1860-х рр. до 1914 р. Європа та Америка у Великій війні	Лекція	2
14-й тиждень	Міжнародні відносини з 1860-х рр. до 1914 р. Європа та Америка у Великій війні	Лекція	2
15-й тиждень	Перша світова війна	Семінар 21	2
	Країни Європи в умовах війни	Лекція	2
16-й тиждень	Країни Європи в умовах війни	Лекція	2
17-й тиждень	Культура Європи та Америки XIX – поч. XX ст.	Практична робота 3 МКР	4
Разом			52

IV КУРС

Історія Європи та Америки в новітню добу

Тиждень	Тема	Форма проведення заняття	Кількість аудиторних годин
7-й семестр			
Змістовий модуль 1			
Європа та Америка у XVI – першій половині XIX ст.			
1-й тиждень	Формування повоєнного світопорядку: Версальська система міжнародних відносин	Лекція	4

2-й тиждень	Політичний розвиток Великої Британії у міжвоєнний період	Лекція	2
	Соціально-економічні трансформації у Великої Британії в міжвоєнний період	Семінар 1	2
3-й тиждень	Внутрішня та зовнішня політика Французької Республіки у міжвоєнну добу	Лекція	2
	Народний фронт у Франції (1935–1938)	Семінар 2	2
4-й тиждень	Веймарська республіка в Німеччині	Лекція	2
	Встановлення нацистської диктатури в Німеччині	Семінар 3	2
5-й тиждень	Італія в міжвоєнний період	Лекція	2
	Встановлення нацистської диктатури в Німеччині	Семінар 3	2
6-й тиждень	Португалія в у міжвоєнний період	Лекція	2
	Встановлення фашистського режиму в Італії	Семінар 4	2
7-й тиждень	Іспанія в міжвоєнний період	Лекція	2
	Революція і громадянська війна в Іспанії	Семінар 5	2
8-й тиждень	Розвиток країн Північної Європи у міжвоєнний період	Лекція	2
	Революція і громадянська війна в Іспанії	Семінар 5	2
9-й тиждень	Розвиток країн Південно-Східної Європи у міжвоєнний період. Австрія	Лекція	4
	Румунія та Угорщина в міжвоєнний період	Семінар 6	2
10-й тиждень	США у перше повоєнне десятиліття	Лекція	2
	«Новий курс» президента Ф. Рузвельта в США (1933–1938)	Семінар 7	2
11-й тиждень	«Велика депресія» в США	Лекція	2
	«Новий курс» президента Ф. Рузвельта в США (1933–1938)	Семінар 7	2
12-й тиждень	Канада у міжвоєнний період	Лекція	2
	Країни Латинської Америки у міжвоєнний період: Мексика та Бразилія	Семінар 8 МКР	2
Змістовий модуль 2 Європа та Америка у Другій світовій війні			
13-й тиждень	Причини та передумови Другої світової війни	Лекція	2
	Друга світова війна. Воєнні дії в 1939–1944 рр.	Семінар 9	2
14-й тиждень	Утворення та зміцнення антигітлерівської коаліції	Лекція	2
	Друга світова війна. Воєнні дії в 1939–1944 рр.	Семінар 9	2
15-й тиждень	Утворення та зміцнення антигітлерівської коаліції	Лекція	2
	Воєнні дії заключного етапу Другої світової війни (1944–1945)	Семінар 10	2
16-й тиждень	Відкриття другого фронту. Завершальний етап війни	Лекція	2
	Рух опору та проблема колабораціонізму в Європі у роки Другої світової війни	Семінар 11	2
17-й тиждень	Підсумки Другої світової війни	Лекція	2
	Рух опору та проблема колабораціонізму в Європі у роки Другої світової війни	Семінар 11 МКР	2
Разом			68

8-й семестр			
Змістовий модуль 3			
Країни Європи та Америки у 2-й половині XX ст.			
1-й тиждень	Велика Британія у 2-й пол. XIX ст.	Лекція	4
	Реформи М. Тетчер. Тетчеризм (1979–1990)	Семінар 12	2
2-й тиждень	Франція у другій половині XIX ст.	Лекція	2
	ФРН та НДР у 1949–1989 рр.	Семінар 13	2
3-й тиждень	Південноєвропейські країни в післявоєнний період	Лекція	4
	ФРН та НДР у 1949–1989 рр.	Семінар 13	2
4-й тиждень	Розвиток країн Південно-Східної Європи у повоєнний період	Лекція	2
	Революції в Іспанії, Португалії та Греції в 1974–1975 рр.	Семінар 14	2
5-й тиждень	США у повоєнний період	Семінар 15	4
	«Рейганоміка» та її сутність	Лекція	2
6-й тиждень	Канада у 2-й пол. XX ст.	Лекція	2
	Країни Латинської Америки у другій половині XX ст.	Семінар 16	2
Змістовий модуль 4			
Країни Європи та Америки наприкінці XX – на початку XXI ст.			
7-й тиждень	Велика Британія наприкінці XX – на поч. XXI ст.	Лекція	4
	Франція наприкінці XX – на початку XXI ст.	Семінар 17	2
8-й тиждень	Південноєвропейські країни на сучасному етапі розвитку	Лекція	2
	Німеччина наприкінці XX – на початку XXI ст.	Семінар 18	2
9-й тиждень	Розвиток північноєвропейських країн	Лекція	4
	Литва, Латвія, Естонія наприкінці XX – на початку XXI ст.	Семінар 19	2
10-й тиждень	Розвиток країн Південно-Східної Європи	Лекція	2
	Румунія та Угорщина на сучасному етапі розвитку	Семінар 20	2
11-й тиждень	Роль та місце США в світі після завершення холодної війни (1985–2018)	Лекція	4
	США наприкінці XX – на початку XXI ст.	Семінар 21	2
12-й тиждень	Країни Латинської Америки на сучасному етапі розвитку	Лекція	2
	США наприкінці XX – на початку XXI ст.	Семінар 21 МКР	2
Разом			60

РОЗДІЛ 1

ІСТОРІЯ ЄВРОПИ ТА АМЕРИКИ У ДОБУ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

1.1. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ І ПРАКТИЧНИХ РОБІТ

Семінар 1

ГЕРМАНЦІ ТА ЗАХІДНА РИМСЬКА ІМПЕРІЯ. УТВОРЕННЯ «ВАРВАРСЬКИХ» ДЕРЖАВ

1. Життя і побут германців.
2. Утворення (індивідуальні доповіді):
 - 2.1. Вестготське королівство.
 - 2.2. Вандало-Аланське королівство.
 - 2.3. Бургундське королівство.
 - 2.4. Остготське королівство.
 - 2.5. Королівства лангобардів.
3. Значення «варварських» завоювань.
4. Причини падіння «варварських» королівств (групова дискусія).

Рекомендована література

1. Балух В. О., Коцур В. П. Історія середніх віків: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.: у 2 т. Чернівці: Наші книги, 2009–2010. Т. 1: Раннє Середньовіччя: курс лекцій. 2009. С. 31–72 (на порталі факультету).
2. Medium aevum: середні віки: підручник для історичних спеціальностей ВУЗів / Л. В. Войтович, Н. Б. Козак, Ю. В. Овсінський, М. І. Чорний. Львів, 2010. С. 35–65 (на порталі факультету).
3. Воронов М. Причини загибелі Вестготського королівства. *Записки Львівського медієвістичного клубу*. Львів, 2016. С. 41–50. URL: <https://bit.ly/4ecEvsv>
4. Джеджора О. Історія Європейської Цивілізації. Частина I. До кінця XVIII століття. Львів: Видавництво ЛБА, 1999. С. 165–172. URL: <https://lib.in.ua/109815-posibnyk-istoriia-ievropejskoi-czyvilizaczii-ch-1-do-kinczia-hviii-stolittia/>
5. Історія західноєвропейського середньовіччя. Хрестоматія / упоряд. М. О. Рудь. Київ: Либідь, 2005. С. 9–35. URL: <https://www.scribd.com/document/647691634/06f6203>
6. Крижановська О. О., Крижановський О. П. Історія Середніх віків. Вступ до історії західноєвропейського Середньовіччя: курс лекцій: навч. посібник. Київ: Либідь, 2004. С. 40–64.
7. Мончинська М. Велике переселення народів. Історія неспокої епохи IV та V століть: курс лекцій / пер. з пол. І. Тризин, М. Левади. Київ: Софія-А, 2009. 400 с.

8. Павлюк А. Характер лангобардського завоювання Італії (568–584 pp.). *Галичина*. 2013. № 22–23. URL: <https://surl.li/zhtkpa>

9. Сюсько К. М. Вихід германців на політичну арену Європи. Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2006. URL: <https://surl.li/qnzpbs>

10. Яновський Я. Військо Аттіли й армія Аеція в гуно-римській війні 451–455 pp.: порівняльний аналіз. *Питання стародавньої та середньовічної історії, археології й етнології*. 2017. Т. 2. С. 37–70. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pssiae_2017_2_5

11. Яновський Я. Гуно-римське протистояння після смерті Аттіли (453–465 pp.). *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Історичні науки*. 2016. Т. 26. С. 105–116. URL: <https://surli.cc/lckoun>

Практична робота 1

Аналіз історичних джерел

ЛАНГОБАРДСЬКИХ ПРАВИТЕЛІВ ІТАЛІЇ

1. Проаналізуйте джерела згідно з планом.

I. Громадський устрій германських племен за варварськими правдами:

- Салічна правда. С. 288–296.
- Саксонська правда. Саксонський капітулярій та ін. С. 297–305.

II. Соціально-економічні відносини в Лангобардській Італії (VII–VIII ст.) з Лангобардських едиктів:

- Едикт Ротарі (Лангобардська правда. 643 р.) Из Эдикта Ротари. *Хрестоматия по истории средних веков*: в 3 т. / под ред. С. Д. Сказкина. Москва: Соцэкгин, 1961. Т. 1. С. 411–415. URL: <https://surl.lt/pleaaf>
- Edictum Rothari – 643 A.D. – Edict of Rothari (з перекладом з англійської). URL: <https://www.freemasonryresearchforumqsa.com/edictus-rothari.php>

План аналізу

1. Яка була мета створення документів? Для чого кожен документ використовувався?

2. Поясніть сутність громадського устрою германців за допомогою джерел.

3. За допомогою джерел схарактеризуйте соціально-економічні відносини в лангобардській Італії.

4. На які, на вашу думку, розділи можна поділити Едикт Лотарі? Наприклад, «Про політичні злочини» (ст. 1–14), «Про сімейні відносини» (ст. 178–222) тощо. Назви розділів дайте самостійно.

5. Які зловживання найчастіше зустрічається в едиктах? Які покарання пропонуються? Наведіть приклади зі статей.

6. Висновки (власні враження, значення означених джерел для історії ранньосередньовічної Італії тощо).

Рекомендовані джерела і література

1. Хрестоматия по истории средних веков: в 3 т. / под ред. С. Д. Сказкина. Москва: Соцэкгиз, 1961. Т. 1. 688 с. URL: <https://surl.lt/pleaaf>

2. Edictum Rothari – 643 A.D. – Edict of Rothari (з перекладом з англ.). URL: <https://www.freemasonryresearchforumqsa.com/edictus-rothari.php>

3. Гордієнко В. В., Гордієнко Г. М. Кривошея І. І. Історія середніх віків. Практикум. Частина І: навч. посібник. Умань: Видавничо-поліграфічний центр «Візаві», 2013. 576 с.

4. Павлюк А. Характер лангобардського завоювання Італії (568–584 рр.). *Галичина*. 2013. № 22–23. URL: <https://surl.li/zhtkpa>

5. Срібняк І. В. Італія / Italia: короткий нарис історії: навч. посібник. Рим–Київ: Consortium scientifico-éducatif international Lucien Febvre, 2019. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/27567/1/I_Sribnyak_Italia_2019_IFF.pdf

6. Leges Langobardorum. *Bibliotheca Legum: A Database on Carolingian Secular Law Texts (University of Cologne)*. URL: <http://www.leges.uni-koeln.de/en/lex/leges-langobardorum/>

Вступ

Термін «Leges Langobardorum» включає різні юридичні записи лангобардських правителів Італії. Edictus Rothari (також «Edictum Rothari») є основою всіх пізніших збірників законів. Це письмова фіксація та вдосконалення старих племінних правових звичаїв лангобардів, і розділена на 388 розділів, які в основному стосуються питань кримінального права. До того ж Едикт використовував біблійні тексти та інші джерела права римського чи германського походження. Він був прийнятий у листопаді 643 р. в Павії на зборах армії.

Повернення лангобардів до католицької віри спричинило низку змін, які потребували також перегляду законодавства. У 668 році leges a Grimoaldo additae були додані до Edictus Rothari. Це стало відправною точкою для подальших таких едиктів, як-от Liutprandi leges, який складався зі 153 розділів. Leges Ratchis і Aistulfi leges – останні едикти, видані лангобардськими королями. Після франкського завоювання лангобардського королівства під керівництвом Карла Вели-

кого наприкінці VIII століття лангобардська правова традиція збереглася, особливо в Південній Італії в герцогствах Беневенто і Сполето, до XI століття й далі. *Principis capitula* Адельхіса та *capitula Arpихіса* II продовжували законодавство лангобардської традиції.

Семінар 2

ВІЗАНТІЙСЬКА ІМПЕРІЯ ДОБИ РАННЬОГО СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

1. Становлення і зміцнення візантійського міста: планувальна структура міста, соціально-економічне життя населення.
2. Іконоборство у Візантії: політика чи релігія.
3. Зв'язки Візантії та Русі.

Питання для дискусії: чи було падіння Візантійської імперії закономірним явищем?

Рекомендована література

1. Історія Візантії. Вступ до візантиністики / за ред. С. Б. Сорочана, Л. В. Войтовича. Львів: Видавництво «Апріорі», 2011. 880 с. URL: <http://history.org.ua/LiberUA/978-966-8256-91-2/978-966-8256-91-2.pdf>
2. Острогорський Георг. Історія Візантії / пер. з нім. А. Онишка. Львів: Літопис, 2002. 608 с. URL: <https://file.lib.in.ua/pdf/ostrogorskyi-georg-istoriia-vizantii.pdf>
3. Трегубов В. Візантія: зерна й плевели. Василевс. Українська візантиністика. *Дзеркало тижня. Україна*. № 18. 24–31.05.2013. URL: <https://byzantina.wordpress.com/2013/05/25/tregubov/>
4. Шевченко І. Нарис 1. Україна між Сходом і Заходом. *Україна між Сходом і Заходом*. Нариси з історії культури до початку XVIII століття. Візантія і слов'яни / авториз. пер. з англ. М. Габлевич; під ред. А. Ясіновського. Львів, 2001. С. 1–12. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0016513>
5. Гагін О. В. Міжнародна торгівля Візантії за часів Юстиніана. *Історіосфера*: матеріали Чотирнадцятої наукової конференції викладачів, здобувачів вищої освіти та молодих учених Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. Одеса: Університет Ушинського, 5–6 квітня 2019. С. 107–110. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/2336>

Практична робота 1
Аналіз історичного джерела:
«ЕДИКТ РОТАРІ» (ЛАНГОБАРДСЬКА ПРАВДА)

Edictum Rothari – 643 A.D. – Edict of Rothari (з перекладом з англійської).
URL: <https://www.freemasonryresearchforumqsa.com/edictus-rothari.php>

1. Проаналізуйте джерело згідно з планом.

План аналізу

1. Вкажіть коли був написаний едикт, чому він має таку назву.
2. Яка мета створення документа? Для чого цей документ використовувався?
3. На які, на вашу думку, розділи можна поділити документ? Наприклад, «Про сімейні відносини» (ст. 178–190) тощо. Дайте назви розділів самостійно.
4. Які зловживання найчастіше зустрічаються в едикті? Які покарання пропонуються в едикті? Наведіть приклади зі статей (у дужках вказуйте номер статті).
5. Висновки (власні враження, значення джерела для історії ранньосередньовічної Італії тощо).

Джерела

1. Ansoaldo / di F. Corvino. Dizionario Biografico degli Italiani. Vol. 3 / Istituto dell'Enciclopedia Italiana. Roma, 1961. P. 807. URL: [https://www.treccani.it/enciclopedia/ansoaldo_\(Dizionario-Biografico\)/](https://www.treccani.it/enciclopedia/ansoaldo_(Dizionario-Biografico)/)
2. Хрестоматия по истории средних веков: в 3 т. / под ред. С. Д. Сказкина. Москва: Соцэкгин, 1961. Т. 1. С. 532–538. URL: <https://surl.lt/pleaaf>
3. Historia powszechna. T. 7. Od upadku cesarstwa rzymskiego do ekspansji islamu. Karol Wielki: praca zbiorowa. Mediaset Group SA, 2007. P. 72.

Рекомендована література

1. Павлюк А. Характер лангобардського завоювання Італії (568–584 pp.). *Галичина*. 2013. № 22–23. URL: <https://surl.li/zhtkpa>
2. Срібняк І. В. Італія / Italia: короткий нарис історії: навч. посібник. Рим–Київ: Consortium scientifico-éducatif international Lucien Febvre, 2019. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/27567/1/I_Sribnyak_Italia_2019_IFF.pdf
3. Leges Langobardorum. *Bibliotheca Legum: A Database on Carolingian Secular Law Texts (University of Cologne)*. URL: <http://www.leges.uni-koeln.de/en/lex/leges-langobardorum/>
4. Edictum Rothari – 643 A.D. – Edict of Rothari (з перекладом з англійської). URL: <https://www.freemasonryresearchforumqsa.com/edictus-rothari.php>

Вступ

Едикт Ротарі (лат. *Edictum Rothari*, також відомий як Лангобардська правда) – звід законів звичайного права лангобардів, кодифікований за короля Ротарі. Оприлюднено 22 листопада 643 р. Збірник законів написаний латинською мовою з лангобардськими глоссами. Едикт складається із 388 статей.

В едикті наявні сліди ранніх кодифікацій попередників Ротарі. Звід законів є джерелом, що відбиває суспільний устрій лангобардів VI–VII ст. Він визначає перехід лангобардів від родоплемінного ладу до ранньофеодального. Документ є свідченням наявності пережитків родоплемінного ладу в житті лангобардів, а саме збереження великої сім'ї, порядку спадкування майна, шлюбних відносин, рис общинного ладу. Водночас едикт Ротарі відбиває процес зародження елементів феодальних відносин: майнову диференціацію серед вільних, мобілізацію земельної власності, початковий етап виникнення класів залежного селянства та феодалів-землевласників.

Едикт Ротарі дозволяє купівлю-продаж, дарування (з застереженнями), заставу землі. Низка параграфів свідчить про відсутність єдиного вергельда за вільного лангобарду, про неспроможних боржників, спільні виступи збіднілих вільних і рабів. В едикті Ротарі є дані про орендарів – лібеллярії, зачатки відносин, зародження комендації і бенефіція, зміцнення королівської та герцогської влади. У порядку наслідування майна, становищі позашлюбних дітей, у даруванні та заставах майна, орендних відносинах, судовому та адміністративному устрої простежується вплив класичного та посткласичного римського права.

Статті едикту були кодифіковані у визначеному порядку:

статті 1–14 – політичні злочини;

статті 15–145 – злочини проти особистості;

статті 146–152 – злочини проти власності;

статті 153–167 – успадкування;

статті 168–177 – дарування;

статті 178–222 – сімейне право;

статті 223–226 – звільнення рабів;

статті 227–358 – права власності та цивільно-правові відносини;

статті 359–365 – опис окремих процедур;

статті 366–388 – спеціально регульовані відносини.

Згодом едикт доповнювався іншими лангобардськими королями. Істотні зміни в законі надало римське право.

Едикт був доповнений у 668 р. королем Гримоальдом;

153 статті за 713–735 рр. – Ліутпрандом;

14 статей в 745–746 рр. – Ратхісом;

9 статей у 750 р. і 13 – у 755 р. – Айстульфом.

Ансоальд – один із творців «Едикта Ротарі», за наказом короля написав початковий текст зводу законів.

Практична робота 2
Аналіз історичного джерела:
ЦЕЗАРІЙ ГЕЙСТЕРБАХСЬКИЙ «ПРО ЄРЕСЬ АЛЬБІГОЙСЬКУ»

Цезарій Гейстербахський «Про єресь альбігойську». *Історія середніх віків. Тематична хрестоматія*. Одеса: ПНПУ. 2014. С. 95–97.

Проаналізуйте джерело, відповівши на запитання:

1. Хто є автором джерела? Яких поглядів автор? В яких умовах джерело було створене?
2. Про що йдеться в джерелі? Чому джерело присвячено певній темі?
3. Висновки: яку інформацію можна почерпнути з джерела, чи є джерело корисним для вивчення церковного життя Західної Європи періоду середньовіччя.

Групова / індивідуальна робота: есе «Криза, поділ та розпад Римської імперії: неминучість чи закономірність історії?»

В межах есе пропонується відповісти на питання в чому були передумови, причини та наслідки кризи, поділу, подальшого падіння Західної Римської імперії. Есе обов'язково повинно містити висновок, власні аргументовані думки та оцінки.

Критерії оцінювання:

- розкриття теми, креативність, авторський погляд, творчий підхід – 2 бали;
- аргументованість викладу матеріалу – 2 бали.

Рекомендована література

1. Шама О. Античний поліс, християнство і падіння Західної Римської імперії. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія*. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2007. Вип. 1. С. 132–134. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/12685>

2. Мараховська Е. В. Інтелектуальне осмислення кризи і падіння давньоримської цивілізації як репрезентація зміни культурних парадигм. *Науковий простір: актуальні питання, досягнення та інновації*: науково-практична конференція. Хмельницький, МЦНД. 13.05.2022. URL: <https://archive.mcnd.org.ua/index.php/conference-proceeding/article/view/123/123>

3. Козьма В. В. Занепад останньої європейської імперії (причини та наслідки). *Розвиток громадянського суспільства як необхідна складова європейської інтеграції України*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 06 жовтня 2022 р.). Львів–Торунь: Liha-Pres, 2022. DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-271-8-42>

4. Дейвіс Н. Європа: Історія / пер. з англ. П. Таращук, О. Коваленко; 2-ге вид. Київ: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2001. 1463 с. URL: <https://lib.in.ua/109247-ievropa-istoriia/>

5. Джеджора О. Історія Європейської Цивілізації. Частина I. До кінця XVIII століття. Львів: Видавництво ЛБА, 1999. 434 с. URL: <https://lib.in.ua/109815-posibnyk-istoriia-ievropejskoi-cyvilizaczii-ch-1-do-kinczia-hviii-stolittia/>

6. Medium aevum: середні віки: підручник для історичних спеціальностей ВУЗів / Л. В. Войтович, Н. Б. Козак, Ю. В. Овсінський, М. І. Чорний. Львів, 2010. 502 с. (на порталі факультету).

7. Балух В. О., Коцур В. П. Історія середніх віків: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.: у 2 т. Чернівці: Наші книги, 2009–2010. Т. 1: Раннє Середньовіччя: курс лекцій. 2009. 495 с.

Семінар 3

ОСНОВНІ КАТЕГОРІЇ ДУХОВНОГО ЖИТТЯ В ІСТОРИЧНОМУ РОЗВИТКУ РАННЬОСЕРЕДНЬОВІЧНОЇ ЄВРОПИ

1. Християнство як панівна релігія та системоутворюючий фактор культури.
2. Середньовічна освіта та ідеологія.
3. Стильове розмаїття.
 - романський стиль в архітектурі, музиці та моді;
 - готичний стиль у головних видах мистецтва доби раннього середньовіччя.
4. Народні вірування та повсякденна духовність. Містицизм і надприродне.

Рекомендована література

1. Цебрій І., Назаренко Н. Духовне життя країн Західної Європи в епоху Середньовіччя та раннього Просвітництва: монографія. Старобільськ. Полтава, ЛНУ, видавництво «Формат+», 2021. 206 с. URL: <https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/8183/2021.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

2. Цебрій І. В. Освіта в соціокультурному просторі Середньовіччя: навч. посіб. для студентів іст. факультетів та вчителів історії. Полтава: ПОППО, 2007. 38 с. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/2801/1/Cebriy2.pdf>

3. Студентський історико-педагогічний альманах. *Історія університетської освіти: виникнення, становлення, розвиток*: зб. наук. праць молодих дослідників. Вип. 2 / за ред. О. Є. Антонової, В. В. Павленко. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2013. 308 с. URL: <https://eprints.zu.edu.ua/12524/1/%D0%92%D0%B8%D0%BF%D1%83%D1%81%D0%BA%202.pdf>
4. Цебрій І. В. Романський художній стиль у мистецтві середньовічного заходу: посіб. для студ. вищих навч. закл. Полтава, 2010. 69 с. URL: <https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6692/60.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
5. Жаборюк А. Історичні художні стилі доби середньовіччя (візантійський, романський, готика): посібник зі спецкурсу. Одеса: Астропринт, 2007. 128 с. URL: <https://dspace.onu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/19aa7249-7582-4359-bed6-df59f1bb4153/content>
6. Владимірова Н. Історія театру західної Європи і США: посіб. для вищих навч. закл. культури і мистецтв. Київ, 2024. 204 с. URL: <https://surl.li/htkpum>
7. Єсипенко Р. М. Історія театру: курс лекцій. Київ: НАКККиМ, 2017. 108 с. URL: <https://surl.li/wdkqiy>

Семінар 4

ЦЕРКВА В ЗАХІДНІЙ ЄВРОПІ VIII–XI СТОЛІТЬ

1. Церква у Візантії VIII–XI ст.
2. Розкол Вселенської церкви. Велика схизма.
3. Цистерціанський орден (індивідуальна доповідь).
4. Ключіньська реформа (індивідуальна доповідь).

Рекомендована література

1. Лінч Дж. Середньовічна церква. Коротка історія. Київ, 1994. 254 с. URL: <https://lib.in.ua/132432-serednovichna-czerkva/> (на порталі факультету).
2. Вільховий Ю. В. Чернечі ордени римо-католицької церкви в епоху Середньовіччя: питання виникнення і класифікації. *Збірник ПНПУ ім. В. Г. Короленка. Духовні, політичні та освітні практики в соціальнокультурному розвитку людства*: збірник наукових праць за матеріалами доповідей і повідомлень дванадцятого Всеукраїнського науково-практичного семінару з міжнародною участю «Актуальні питання всесвітньої історії та методика їх викладання» (25–26 березня 2021 р.). Полтава: ІВЦ ПНПУ, 2021. С. 38–56. URL: <https://surl.li/fgbtyf>
3. Забзалюк Д. Є. «Ключіньське право» як головний чинник папської реформи католицької церкви в добу середньовіччя. *Південноукраїнський правничий*

часопис. 2020. № 3. С. 185–189. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3817/1/%d0%b7%d0%b0%d0%b1%d0%b7%d0%b0%d0%bb%d1%8e%d0%ba.pdf>

4. Гусар М.-А. Розкол вселенської церкви 1054 р. та спроби його подолання в Західній Європі. *Записки Львівського медієвістичного клубу* / редкол.: Ю. Овсінський (гол.), Д. Димидюк, О. Друздєв, С. Козловський, Т. Оліярчук, Р. Тарнавський. Львів, 2016. URL: <https://religio.org.ua/index.php/religio/article/view/281/279>

5. Гусар М.-А. Інтелектуальні середовища західної Європи другої половини XI ст. про розкол вселенської Церкви 1054 р.: реакція та спроби подолання. *Історія релігій в Україні*. 2016. Ч. 1. С. 25–35. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/istrelukr_2016_1_6

6. Історія Візантії. Вступ до візантиністики / за ред. С. Б. Сорочана, Л. В. Войтовича. Львів: Видавництво «Апріорі», 2011. 880 с. URL: <http://history.org.ua/LiberUA/978-966-8256-91-2/978-966-8256-91-2.pdf>

7. Острогорський Георг. Історія Візантії / пер. з нім. А. Онишка. Львів: Літопис, 2002. 608 с. URL: <https://file.lib.in.ua/pdf/ostrogorskyi-georg-istoriia-vizantii.pdf>

8. Забзалюк Д. Є. Політико-правові детермінанти епохи Середньовіччя в Західній Європі: доктринальне осмислення. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія Юридична*. 2015. Вип. 4. С. 3–11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvlduvs_2015_4_3

9. Керецман Н. П. Середньовічна церква в іменах, термінах і назвах: глосарій. Випр. і доп. Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2024. 226 с. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/items/07922105-7a66-4203-9cb8-85cfffcbd0f70>

10. Боднарюк Б. Церковно-релігійні конфлікти на терені Західної Європи: хрещенні Карлом Великим саксів до завершення Альбігойських війн (785–1245 рр.). *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. 2017. URL: <https://surl.li/feuwz>

Практична робота 3

КРАЇНИ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА ПІВДЕННОЇ ЄВРОПИ В VIII–XI СТ.

1. Оберіть країну для розробки презентаційної доповіді: Візантійська імперія; Англія; Франція; Німеччина; Італійські міста: Флоренція; Італійські міста: Венеція; Італійські міста: Генуя; Іспанія (поєднання мусульманської та християнської культур); Болгарське царство; Угорське царство.

2. Розробіть доповідь-презентацію, враховуючи такі критерії:

1) історична довідка створення країни;

- 2) політичний устрій;
- 3) соціально-економічний розвиток. Соціальні верстви населення;
- 4) освіта, культура, повсякденне життя.

Практична робота 4

НАРАТИВНІ І ЮРИДИЧНІ ДЖЕРЕЛА. СЕРЕДНЬОВІЧНЕ МІСТО. БОРОТЬБА З СЕНЬЙОРАМИ

1. Аналіз історичних джерел:

- З історії французького міста Лана (XII ст.). С. 413–416.
- Із автобіографії Гвіберта Ножанського (1114–1115). С. 416–428.
- Англійські міські хартії XII ст. С. 429–430.
- Хартії німецьких міст XII ст. С. 430–439.
- Історія середніх віків. Практикум. Частина І: навч. посібник / В. В. Гордієнко, Г. М. Гордієнко, І. І. Кривошея. Умань: Видавничо-поліграфічний центр «Візаві», 2013. 576 с.

2. Соціальне і економічне життя середньовічного міста. С. 451–593.

- 1) Основні джерела з соціально-економічної історії середньовічного міста.
- 2) Групи міського населення, їх професійний і соціальний статус.
- 3) Характер і роль торгівлі в середньовічному місті.
- 4) Види торговельних співтовариств і організація морської торгівлі в середземноморських містах.
- 5) Економічні основи міського ремесла. Майстерня ремісника.
- 6) Основні функції цеху.
- 7) Становище майстра, підмайстра й учнів.
- 8) Процес «замикання» цеху. Ознаки кризи середньовічних ремісничих і купецьких організацій.
- 9) Історичний внесок міста в соціальний і економічний розвиток середньовічного суспільства.

Практична робота 5

ПІВНІЧНА ЄВРОПА В ІХ–ХІ СТОЛІТТЯХ. ВІКІНГИ

1. Підготувати доповідь на одну з тем (на вибір):

- 1) Хто такі нормани, вікінги і варяги?
- 2) Експансія вікінгів у ІХ – першій половині Х ст. Заселення Ісландії.

- 3) Походи вікінгів першої половини XI ст. Відкриття Америки. Загальний характер походів.
- 4) Суспільно-політичний устрій скандинавів у раннє середньовіччя.
- 5) Повсякденна культура народів Північної Європи.
- 6) Релігія і міфологія скандинавів.

Рекомендована література

1. Лук'янюк В. Відкриття Америки вікінгами. *Цей день в історії*. 30.04.2017. URL: <https://www.jnsm.com.ua/h/1009Q/>
2. Балух В. О., Коцур В. П. Історія середніх віків: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.: у 2 т. Чернівці: Наші книги, 2009–2010. Т. 1: Раннє Середньовіччя: курс лекцій. 2009. С. 289–303.
3. Семиженко А., Раєвський Д. Вікінги. Америка. *Бабель*. 11.11.2021. URL: <https://surl.li/ukkpil>
4. Головка Б. Г. Формування скандинавської державності у VIII–XI століттях. *Форум права*. 2013. № 4. С. 64–68. URL: <https://surl.li/rwxgju>
5. Шумський І. Норманське розселення та його вплив на суспільний устрій у Західній Європі та Київській Русі. *Національний юридичний журнал: теорія і практика*. 2018, вересень. URL: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/33-36_2.pdf
6. Лісін Д. Сліди впливу вікінгів на культуру Ірландії у VIII–XI ст. *Галичина: науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис*. Івано-Франківськ, 2015. № 27. С. 78–84. URL: <https://surl.li/vyvgug>
7. Войченко Є. Битва при Гастінгсі – фінальний акорд норманського завоювання Англії. *Розвиток громадянського суспільства як необхідна складова європейської інтеграції України: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 06 жовтня 2022 р.)*. Львів–Торунь: Liha-Pres, 2022. 344 с. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/stud_konferenzia/2013/visnuk_19.pdf
8. Таранець В. Г., Ступак І. В. «Норманська» контрверсія як світ навиворіт: боротьба концептів. *Концепты и контрасты: коллективная монография / под. ред. Н. В. Петлюченко*. Одесса: Издательский дом «Гельветика», 2017. 632 с. URL: [http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/8655/Sammel%0Bmonographie%20Konzepte%20und%20Kontraste%20\(Text\).pdf?sequence=1&isAllowed=y#page=173](http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/8655/Sammel%0Bmonographie%20Konzepte%20und%20Kontraste%20(Text).pdf?sequence=1&isAllowed=y#page=173)
9. Лісін Д. Українська та зарубіжна історіографія про вплив вікінгів на розвиток ранньої державності у сусідніх народів на прикладі ірландського суспільства. *Княжа доба*. Львів, 2013. Вип. 7. С. 246–255. URL: <http://dspace.nbuiv.gov.ua/handle/123456789/93736>
10. Король Д. О. Потрійні категорії персонажів скандинавської міфології. *Наукові записки*. Т. 88. Теорія та історія культури. 2009. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/bitstreams/76eb8540-9479-49f9-8998-55c1c04c974c/download>

11. Головка Б. Г. Соціальна структура скандинавського суспільства у VIII–XI ст. *Форум права*. 2015. № 1. С. 55–60. URL: <https://surl.li/itnzds>
12. Король Д. О. Смерть у проявах давньоскандинавської ментальності (спроба реконструкції за базовою танатичною моделлю). *Наукові записки*. Т. 49. Теорія та історія культури. 2006. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/7679/Korol%27_Smert%27_u_proyavakh_davn%27oskandynavs%27koyi.pdf
13. Різун Н. Тінг і віче в описах скандинавських саг і руських літописів. *Сіверянський літопис*. 2020. № 5. С. 36–46. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/handle/123456789/173310>
14. Воротняк І. Жіночі образи у вінландських сагах як засоби пропагування християнства в середньовічній Гренландії та Ісландії. *Питання стародавньої та середньовічної історії, археології й етнології*. 2015. Т. 1. С. 144–164. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pssiae_2015_1_11
15. Воротняк І. Чоловічі персонажі вінландських саг у контексті поширення християнства на терені Ісландії та Гренландії доби середньовіччя. *Питання стародавньої та середньовічної історії, археології й етнології*. 2015. Т. 2. С. 246–291. URL: <https://surl.li/zlxidm>
16. Половинська В. В. Язичницькі містерії як джерело історичних знань про особливості скандинавської ментальності. *Вісник аграрної історії. Збірник наукових праць*. 2011. № 2. URL: <https://lib.in.ua/149624-stattia-iazychnyczki-misterii-iaak-dzherelo-istorychnyh-znan-pro-osoblyvosti-skandynavskoi-mentalnosti/>

Практична робота 6

ПОВСЯКДЕННА КУЛЬТУРА НАСЕЛЕННЯ ЄВРОПИ ПЕРІОДУ РАНЬОГО СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

1. Підготувати дослідний проєкт із запропонованого списку.

Форма роботи: групова.

Список пропонованих проєктів:

- **«День із життя середньовічного селянина / міщанина»:** створення рольової гри, яка показує типовий день, пов'язаний з сільськогосподарськими роботами або ремеслом.
- **«Кулінарна книга середньовіччя»:** дослідження традиційних страв та їх приготування, враховуючи сезонні продукти.
- **«Архітектура середньовіччя»:** дослідження та порівняння романського та готичного стилів, створення візуальних матеріалів (моделей, малюнків).
- **«Середньовічні ремесла»:** дослідження одного з ремесел (наприклад, гончарство, ткацтво), створення ілюстрованої презентації або моделі.

Рекомендована література

1. Марченко О. М. Повсякденне життя народів Європи в епоху Середньовіччя та Нового часу: курс лекцій для студентів вищих навчальних закладів: навчальний посібник. Кропивницький, ПОЛІМЕД-Сервіс, 2017. 340 с.
2. Культура європейського Середньовіччя: навч. посіб. / М. Чікарькова, С. Абрамович, І. Слоневська, С. Пірошенко. Київ: ФОП Гуляєва В. М., 2025. 152 с. URL: <https://surl.li/fvkial>
3. Історія світової культури: навч. посіб. / кер. авт. кол. Л. Т. Левчук. 3-тє вид., перероб. і доп. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 400 с.
4. Гаврюшенко О. А., Шейко В. М., Кравченко О. В. Історія світової культури: навч. посібник / наук. ред. В. М. Шейко. Київ: Кондор, 2006. 404 с. URL: <https://lib.in.ua/120838-posibnyk-istoriia-svitovoi-kultury/>

Семінар 5 ХРЕСТОВІ ПОХОДИ

1. Роль папства й духівництва в хрестоносному русі.
2. Духовно-лицарські ордени у добу хрестових походів.
3. Відносини хрестоносців з мусульманським населенням на Сході.
4. Держави хрестоносців на Сході (виникнення хрестоносних держав та їх політичний устрій; соціальна структура).

Рекомендована література

1. Бруяко П. І. Пісні трубадурів як джерела з історії перших хрестових походів. *Історіосфера: матеріали Шістнадцятої наук. конф. викладачів, здобувачів вищ. освіти та молодих учених Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського* (7–8 квітня 2017 р.) / Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського; редкол.: Ю. А. Добролюбська (відп. ред.) та ін. Одеса: ПНПУ ім. К. Д. Ушинського. 2017. С. 98–105. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/11096>
2. Балога П. «Божа справа» або про початок хрестових походів і їхнє насліддя. Промова Папи Урбана II у Клермоні. *Інформаційно-релігійна служба України*. 2022. URL: <https://surl.li/lcjime>
3. Логінова Р. Хрестові походи, та духовно-рицарські ордени. *Релігійно-інформаційна служба України*. 26.08.2010. URL: https://risu.ua/hrestovi-pohodi-ta-duhovno-ricarski-ordeni_n40071
4. Висоцька Г. В. Духовно-лицарські ордени в середньовічній Європі. *Наукові праці. Історія*. 2020. Вип. 262, т. 274. С. 49–53. URL: <http://history.chdu.edu.ua/article/view/86204>

5. Герасименко М. Хрестові походи у трактуванні Жака ле Гоффа. *Наука. Освіта. Молодь*. 2018. Ч. 1. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/stud_konferenzia/2018_1/43.pdf
6. Джафаров М. Значущість таємних товариств у період хрестових походів. *Сторінки історії: збірник наукових праць КІП ім. Ігоря Сікорського*. 2018. Вип. 47. URL: <http://historypages.kpi.ua/article/view/158268>
7. Джеджора О. Історія Європейської Цивілізації. Частина I. До кінця XVIII століття. Львів: Видавництво ЛБА, 1999. С. 236–246. URL: <https://lib.in.ua/109815-posibnyk-istoriia-ievropejskoi-czyvilizaczii-ch-1-do-kinczia-hviii-stolittia/>
8. Забзалюк Д. Є. Хрестоносний рух Середньовіччя: політико-правовий вимір: монографія. Львів: Сполом, 2020. 428 с. URL: <https://surl.li/qrpvww>
9. Литвиненко В. В. Огляд основних латинських творів з історії другого та третього хрестових походів. *Україна і світ: проблеми історії*: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Маріуполь, 28 листоп. 2014 р.). 2014. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0009793>
10. Medium aevum: середні віки: підручник для історичних спеціальностей ВУЗів / Л. В. Войтович, Н. Б. Козак, Ю. В. Овсінський, М. І. Чорний. Львів, 2010. С. 218–237 (на порталі факультету).
11. Несправа М. В. Образ ісламу в середньовічній Європі: релігієзнавчий аспект. *Філософія і політологія в контексті сучасної культури*. 2017. № 5. URL: <https://philpapers.org/archive/NES-8.pdf>
12. Олійников В. Роль четвертого хрестового походу (1202–1204) у розколі християнської церкви. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія: Культурологія. 2014. Вип. 15(2). С. 351–354. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoakl_2014_15%282%29_52
13. Перехрест А. Уявлення перших хрестоносців про арабів-мусульман на прикладі автора «діяння франків». *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія*. 2020. № 4(147). С. 53–55. URL: <https://history.bulletin.knu.ua/uk/issue/view/907/728>
14. Послання Папи Інокентія III про Четвертий Хрестовий похід (1198 р.). *Історія західноєвропейського середньовіччя. Хрестоматія* / упоряд. М. О. Рудь. Київ: Либідь, 2005. С. 437. URL: <https://www.scribd.com/document/647691634/06f6203>
15. Постанова Клермонського Собору про Хрестовий похід (1095 р.). *Історія західноєвропейського середньовіччя. Хрестоматія* / упоряд. М. О. Рудь. Київ: Либідь, 2005. С. 407. URL: <https://www.scribd.com/document/647691634/06f6203>

Семінар 6

СТОЛІТНЯ ВІЙНА

1. Передумови, причини війни (з боку країн-учасників).
2. Внутрішньополітичне життя Англії та Франції під час війни: порівняльна характеристика.
3. Наслідки та значення Столітньої війни.

Індивідуальні доповіді:

- Найвизначніші баталії: битва при Кресі, битва при Пуатьє.
- Розвиток військового мистецтва, зміни у військовій справі, рицарстві під час війни.

Рекомендована література

1. Ададуров В. Історія Франції. Королівська держава та створення нації (від початків до кінця XVIII століття). Львів: УКУ, 2002. 412 с. URL: <https://lib.in.ua/102548-istoriia-franczii-korolivska-derzhava-ta-stvorennia-naczii-vid-pochatkiv-do-kinczia-xviii-stolittia/> (на порталі факультету).
2. Колесник К. Е., Сніжко І. А. Нормандське завоювання Англії і його вплив на історію і культуру Англії. Історія і культура Англії в XII–XV ст.: конспект лекцій. Харків: УкрДУЗТ, 2022. URL: <https://surl.li/ehrnko>
3. Поляка Л. І., Балашова Г. О. Визвольний рух французьких городян проти англійців на перому етапі Столітньої війни. *II International Scientific and Practical Conference* (25–26 November 2019, Lviv, Ukraine). С. 410–413. URL: <http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/8704/1/priority-directions-of-science-development-25-26.11.2019-410-413.pdf>
4. Шокарь О. Жакерія у Франції як один із проявів антифеодальної боротьби. *Наука. Освіта. Молодь*: матеріали XIII Всеукр. наук. конф. студентів та молодих науковців (м. Умань, 22 квітня 2020 р.) / за ред. О. І. Безлюдного. Умань: Візаві, 2020. С. 290. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/24654/1/Chajka6.pdf>
5. Попов М. М., Валієнко Є. В., Гальченко С. І. Битва під Кресі: спростування міфів. *Актуальні проблеми природничих і гуманітарних наук у дослідженнях молодих учених «Родзинка – 2019»*. XXI Всеукраїнська наукова конференція молодих учених. 2019. С. 111–113. URL: <http://eprints.cdu.edu.ua/3492/>
6. Войтович Л. Зародження професійного війська. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. 2012. Вип. 21. С. 164–175. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/73613>

7. Купченко-Гринчук О. М. Спорядження англійської армії в роки Столітньої війни (1337–1453). *Археологія*. 2011. № 2. С. 72–80. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/67537/06-Kupchenko.pdf?sequence=1>

8. Гуцул В. Поєдинок Жана де Бюеля та Джона Челонса в місті Тур 1446 року: кінне турнірне зіткнення. *Архіви*. 2020. Т. 1, № 9. URL: https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/63666030/99-638-1-PB_120200618-98079-1ww6qk3-libre.pdf?1592474333

Семінар 7

СВЯЩЕННА РИМСЬКА ІМПЕРІЯ XI–XV СТОЛІТТЯХ

1. Законодавчі та правові документи Німеччини «Священної Римської Імперії»: загальна характеристика творення правового поля («земське» право – «ландрехт»; міське право; канонічне право).

2. Риси розвитку Німеччини у XI–XV ст.

Теми для доповідей: Імператори та церква:

- 1) особливості відносин імператора та церкви, причини наростання кризи;
- 2) «боротьба за інвеституру»;
- 3) Ключнійська реформа;
- 4) Вормський конкордат та наслідки кризи.

Групова робота – характеристика документів:

- «Саксонське зерцало», «Швабське зерцало» («Імперське земське та ленне право»);
- «Золота булла» 1356 р.

Джерела

1. Крестовська Н. М., Цвіркун О. Ф. Історія держави і права зарубіжних країн: хрестоматія-практикум. Саксонське зерцало: текст і пояснення; Золота булла; Правові акти Німеччини. Харків: Одісей, 2010. URL: https://pidru4niki.com/1791021158644/pravo/saksonske_zertsalo

Рекомендована література

1. Бобилєва С. Й. Історія Німеччини з давніх часів до 1945 року: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів. Дніпропетровськ: РВВ ДНУ, 2003. 528 с.

2. Липитчук О. В. До питання про джерела права середньовічної Німеччини. *Міжнародний науковий журнал «Грааль науки»*. 2023. № 24. С. 151–158. URL: <https://archive.journal-grail.science/index.php/2710-3056/article/view/857>

3. Гуменюк Г. П. «Саксонське зерцало» – найвідоміший правовий збірник німецького середньовіччя. *Міжнародні науково-практичні інтернет-конференції юридичного та історичного спрямування. LEX: юридична лінія.* 29.09.2007. URL: https://www.lex-line.com.ua/?language=ru&go=full_article&id=156

4. Гошко Т. Д. «Саксонське зерцало»: символи й метафори. *Український історичний журнал.* 2017. № 2. С. 126. URL: http://resource.history.org.ua/publ/UIJ_2017_2_10

5. Ліхтей І. М. «Золота Булла Сицилійська» як дискусійне питання чеської історіографії. *Науковий вісник Ужгородського університету, серія «Історія».* 2012. Вип. 29. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/4b40fcf1-ddb2-42d2-9788-a4552a53d857/content>

6. Гаген III. Історія Німеччини / пер. з нім. О. Насика. Київ: Наука, 2010. 280 с. URL: <https://surl.li/ricfmg>

Семінар 8

ІТАЛІЯ В XIII–XV СТОЛІТТЯХ

1. Політичний устрій італійських міст-держав (індивідуальні доповіді):

- Флорентійська республіка;
- Генуезька республіка;
- Венеціанська республіка.

2. Південна Італія та Сицилія в XIII–XV ст. (індивідуальна доповідь):

- «Сицилійська вечірня».

3. Італійський проторенесанс (індивідуальна доповідь):

- Родина Медичі в історії Італії.

4. Провідні риси розвитку Італії.

Рекомендована література

1. Абрамюк І. Г. Тема 10. Мистецтво Італійського Проторенесансу та раннього Відродження. *Історія античного та середньовічного мистецтва: електронний посібник з дисципліни.* Луцький національний технічний університет. URL: <https://surl.li/rytwel>

2. Балух В. О. Історія середніх віків: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.: у 2-х т. Чернівці: Наші книги, 2009–2010. Т. 2: Високе і пізнє Середньовіччя: курс лекцій. 2010. 615 с.

3. Medium aevum: середні віки: підручник для історичних спеціальностей ВУЗів / Л. В. Войтович, Н. Б. Козак, Ю. В. Овсінський, М. І. Чорний. Львів, 2010. 502 с. (на порталі факультету).

4. Добролюбська Ю. А. Історія середніх віків. Тематична хрестоматія. Одеса: ПНПУ, 2014. С. 140–160.
5. Гаврюшенко О. А., Шейко В. М., Кравченко О. В. Історія світової культури: навч. посібник / наук. ред. В. М. Шейко. Київ: Кондор, 2006. 404 с. URL: <https://lib.in.ua/120838-posibnyk-istoriia-svitovoi-kultury/>
6. Лях О. Меценатська діяльність родини Медічі у Флоренції. *Київські історичні студії*: науковий журнал. 2016. № 2. URL: <https://istorstudio.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/68/92>
7. Лобода Д. Клан Медічі: від банкірів до гуманістів. *Молодий вчений*. 2018. № 1(53). URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/5232>
8. Соціально-економічне становище італійських земель у 50-х роках XV ст. *Записки Львівського медієвістичного клубу* / редкол.: Ю. Овсінський (гол.), Д. Димидюк, О. Друздєв, С. Козловський, Т. Оліярчук, Р. Тарнавський. Львів, 2016. URL: <https://surl.li/jdxoll>
9. Ціватий В. Г. У витоків італійської дипломатії доби Відродження: політико-дипломатичний портрет Данте Аліг'єрі (1265–1321). *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*, 2016. Вип. 45, т. 2. URL: <https://istznu.org/index.php/journal/article/view/837/794>

Семінар 9

ІСПАНІЯ В VIII–XV СТОЛІТТЯХ

1. Чинники, що вплинули на заселення Піренейського півострова. Міжетнічний аспект.
2. Релігійне життя на іспанських теренах. Іспанська інквізиція.
3. Риси Відродження в Іспанії. Особливості літератури іспанського Відродження.

Рекомендована література

1. Балух В. О., Коцур В. П. Історія середніх віків: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.: у 2 т. Чернівці: Наші книги, 2009–2010. Т. 1: Раннє Середньовіччя: курс лекцій. 2009. С. 274–288.
2. Балух В. О. Історія середніх віків: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.: у 2-х т. Чернівці: Наші книги, 2009–2010. Т. 2: Високе і пізнє Середньовіччя: курс лекцій. 2010. Ч. 1. С. 292–301; Ч. 2. С. 1–7.
3. Medium aevum: середні віки: підручник для історичних спеціальностей ВУЗів / Л. В. Войтович, Н. Б. Козак, Ю. В. Овсінський, М. І. Чорний. Львів, 2010. С. 120–135 (на порталі факультету).

4. Дейвіс Н. Європа: Історія / пер. з англ. П. Таращук, О. Коваленко; 2-ге вид. Київ, Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2001. С. 408–412. URL: <https://lib.in.ua/109247-ievropa-istoriia/>

5. Джеджора О. Історія Європейської Цивілізації. Частина I. До кінця XVIII століття. Львів: Видавництво ЛБА, 1999. С. 206–213. URL: <https://lib.in.ua/109815-posibnyk-istoriia-ievropejskoi-czyvilizaczii-ch-1-do-kinczia-hviii-stolittia/>

6. Боднарюк Б. Католицькі чернечі ордени доби Розвинутого Середньовіччя: тенденції організаційної стратифікації та початок корпораційної стагнації. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Історичні науки*. 2018. Т. 28. С. 71–97. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkpnu_2018_28_7

Семінар 10

ВІЗАНТІЯ В XII–XV СТОЛІТТЯХ

1. Візантійська імперія в XII–XIII ст.

Зміст проблемної ситуації:

Команда 1. У 1204 році армія хрестоносців захопила Константинополь і Візантія розпалась на низку держав. Що стало причиною падіння Константинополя? Чи можливо було цього уникнути?

Команда 2. Протягом XIII ст. були спроби об'єднати Візантійську імперію. Як ви вважаєте, чому не вдалось? Зокрема Михайлу VIII?

2. Візантійська імперія в XIV–XV ст.

Зміст проблемної ситуації:

Команда 1. Зазначте основні причини падіння Візантійської імперії, на ваш погляд.

Команда 2. Окресліть значення імперії в історії, здобутки Візантійської імперії.

Критерії оцінювання:

- інформативна місткість, повнота виступів – 2 бали;
- вільна орієнтація у матеріалі – 2 бали;
- аргументованість, доказовість, переконливість висновків – 2 бали;
- якість представлення результатів (чіткість, логічність, уміння виділити головне) – 1 бал;
- оригінальність, креативність та інноваційність підходу – 1 бал.

Для представлення свого бачення проблеми, для аргументації учасники команди можуть залучати джерела, цитати з наукових робіт, ілюстрації, відео тощо.

Рекомендована література

1. Історія Візантії. Вступ до візантиністики / за ред. С. Б. Сорочана, Л. В. Войтовича. Львів: Видавництво «Апріорі», 2011. 880 с. URL: <http://history.org.ua/LiberUA/978-966-8256-91-2/978-966-8256-91-2.pdf>
2. Острогорський Георг. Історія Візантії / пер. з нім. А. Онишка. Львів: Літопис, 2002. 608 с. URL: <https://file.lib.in.ua/pdf/ostrogorskyi-georg-istoriia-vizantii.pdf>
3. Трегубов В. Візантія: зерна й плевели. Василевс. Українська візантиністика. *Дзеркало тижня. Україна*. № 18. 24–31.05.2013. URL: <https://byzantina.wordpress.com/2013/05/25/tregubov/>
4. Шевченко І. Нарис 2. Візантія і слов'яни. *Україна між Сходом і Заходом*. Нариси з історії культури до початку XVIII століття / авториз. пер. з англ. М. Габлевич; під ред. А. Ясіновського. Львів, 2001. С. 13–28. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0016513>
5. Леоненко П. М., Юхименко П. І. Розвиток міста у Візантії та Індії в період становлення феодалізму (V–XV ст.). *Економічна історія: навч. посібник*. Київ: Знання-Прес, 2004. 499 с. URL: http://megalib.com.ua/book/83_Ekonomichna_istoriya.html
6. Гагін О. В. Міжнародна торгівля Візантії за часів Юстиніана. *Історіосфера*: матеріали Чотирнадцятої наукової конференції викладачів, здобувачів вищої освіти та молодих учених Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. Одеса: Університет Ушинського, 5–6 квітня 2019. С. 107–110. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/2336>

Практична робота 8 ЗАПОВНЕННЯ ХРОНОЛОГІЧНОЇ ТАБЛИЦІ «КРАЇНИ ЄВРОПИ В XI–XV СТОЛІТТЯХ»

1. Скласти хронологічну таблицю з історії європейських країн за XI–XV ст.

Критерії оцінювання:

- відокремлення етапів – 1 б.;
- визначення основних подій – 2 б.;
- правильне співвідношення дат та історичних фактів з періодами – 2 б.;
- правильне визначення послідовності історичних подій, явищ, процесів – 1 б.

Високе або класичне середньовіччя (середина XI – кінець XV ст.)

Суспільно-політичний устрій, християнська церква, створення ранньофеодальних держав, період феодальної роздробленості, формування централізованих держав у Франції, Англії та Німеччині, Іспанії та Португалії. Італійські республіки

Франція	Англія	Німеччина	Італія	Іспанія, Португалія
<i>середина XI – кінець XIII ст.</i>				
<i>початок XIV – кінець XV ст.</i>				

Практична робота 9

СВІТ ДОКОЛУМБОВОЇ АМЕРИКИ IX–XV СТОЛІТЬ: КУЛЬТУРА ТА ПОБУТ

Попередня підготовка:

- Студенти поділяються на три групи (за назвою обраного племені) й отримують попереднє завдання.
- З «капітанами» груп проводиться інструктаж і надання рекомендацій щодо виконання завдань.
- Капітани розподіляють завдання серед учасників команди відповідно їх умінь, можливостей і бажань.

Народи доколумбової Америки	Територія проживання	Держава й суспільні відносини	Побутова культура	Релігійні уявлення
МАЙЯ				
АЦТЕКИ				
ІНКИ				

Завдання:

- сформувані уявлення про особливості цивілізацій доколумбової Америки;
- сприяти розвитку дослідницьких навичок, критичного мислення, цілісного сприйняття історичних явищ на основі здобутих з різних джерел знань.

Основна частина

Доколумбова Америка – це період історії американського континенту до прибуття Христофора Колумба в 1492 р. Він охоплює величезний проміжок часу – від найдавніших людських поселень на території Північної, Центральної та Південної Америки до створення складних цивілізацій, таких як-от майя, ацтеки та інки.

Майя (звіт-повідомлення групи, робота з історичною картою, підготовка і демонстрація презентації).

Ацтеки (звіт-повідомлення групи, робота з історичною картою, підготовка і демонстрація презентації).

Інки (повідомлення групи, робота з історичною картою, підготовка і демонстрація презентації).

Створення порівняльної таблиці «Народи доколумбової Америки».

Команди «Майя», «Ацтеки», «Інки» звітують про виконання випереджувального завдання за алгоритмом:

- територія формування цивілізації; ареал сучасного проживання народу;
- природні умови;
- форма правління й суспільні відносини;
- розвиток побутової культури;
- релігійні уявлення.

Робота з документом

Територія Америки була заселена племенами, які прийшли з Азії понад 10 тис. років тому. До XV ст. населення Америки становило понад 20 млн осіб. Територія була заселена нерівномірно, і мешканці двох континентів стояли на різних ступенях цивілізації. На початку II тисячоліття на плоскогір'ях Мексики, Колумбії та Перу утворились великі цивілізації ацтеків (ацтеків), майя, інків.

Джерела для аналізу

• ПОПОЛЬ-ВУХ

Епічний твір народу кіче «Пополь Вух» (в перекладі «Книга народу») є одним з небагатьох уцілілих пам'яток літератури народів давньої Америки і містить цінний матеріал з етичних, релігійних та філософських уявлень кіче, одного з племен великої сім'ї центральноамериканських **Майя**.

• ЗАПИСКИ ДІАСА ПРО МЕКСИКУ

Берналь Діас дель Кастильо – іспанський конкістадор, один з учасників мексиканських походів Кортеса, автор «Правдивої історії завоювання Нової Іспанії» (Мексики). Наведений уривок містить цінну інформацію про господарство, побут, торгівлю, придворний церемоніал **ацтеків**.

• КРИСТОБАЛЬ ДЕ МОЛІНА. ОПОВІДЬ ПРО СКАЗАННЯ ТА ОБРЯДИ ІНКІВ

Цей документ присвячений віруванням та обрядам **інків**, які здебільшого проживали в Куско. Моліна мав намір описати обряди та церемонії кожного народу та провінції Тавантінсуїу, що відрізнялися від інкських.

Підсумковий етап. Рефлексія

Проблемне питання: назвати і пояснити внесок народів доколумбової Америки в історію людства. Укладіть власний рейтинг досягнень майя, ацтеків та інків.

Проблемне питання: з'ясувати, якою була подальша доля підкорених народів.

Критерії оцінювання:

- попереднє завдання (до 2 + 1 б.);
- робота над проблемними питаннями (до 2 б.);
- робота з документом (до 1 б.);
- тести (20) (до 2 б.);
- додаткові бали за активну діяльність (1 б.).

Практична робота 10 РОЗВИТОК СЕРЕДНЬОВІЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Рекомендовані теми навчальних проєктів:

1. Характерні риси та особливості середньовічної культури.
2. Розвиток середньовічної школи.
3. Розвиток наукових знань. Схоластика.
4. Середньовічні університети:
 - 4.1. Становлення західноєвропейських університетів: передумови та причини виникнення, шляхи розбудови.
 - 4.2. Система, методи навчання в середньовічних університетах.
5. Література середньовіччя. Поезія вагантів, трубадурів, героїчний епос.
6. Куртуазна культура:
 - 6.1. Ідеал жінки в добу середньовіччя.
 - 6.2. Кодекс лицарської честі, куртуазне кохання.
 - 6.3. Куртуазна поезія, лицарський роман.
7. Романський стиль у культурі:
 - 7.1. Риси і визначні зразки архітектури.
 - 7.2. Витвори видів мистецтва.
8. Готичний стиль у культурі:
 - 8.1. Риси і визначні зразки архітектури.
 - 8.2. Витвори видів мистецтва.

Рекомендована література

1. Балух В. О., Коцур В. П. Історія середніх віків: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.: у 2 т. Чернівці: Наші книги, 2009–2010. Т. 1: Раннє Середньовіччя: курс лекцій. 2009. 495 с.
2. Medium aevum: середні віки: підручник для історичних спеціальностей ВУЗів / Л. В. Войтович, Н. Б. Козак, Ю. В. Овсінський, М. І. Чорний. Львів, 2010. 502 с. (на порталі факультету).
3. Мирончук Н. М. Організація та зміст навчання студентів у середньовічних університетах. *Студентський історико-педагогічний альманах*. Вип. 2: виникнення, становлення, розвиток: зб. наук. праць молод. досл. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. С. 28–33. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/12399/1/8.pdf>
4. Ткаченко М. Болонський університет: історія, традиції, сьогодення. *Oswiatologia*. 2015. № 14. URL: <https://osvitologia.kubg.edu.ua/index.php/osvitologia/article/view/125/123>
5. Курбатов С. Причини виникнення й специфіка перших європейських університетів. *Збірник наукових праць. Серія: Світогляд – Філософія – Релігія*. 2012. Вип. 3. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstreams/d7e1d0bb-5a70-4d85-8535-2c525be1bd68/download>
6. Сушик О. Витоки європейської системи освіти: перші університети. *Наукові записки. Серія: педагогіка*. 2017. № 2. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/8285/1/Sushyk.pdf>
7. Філатова К. О. Вплив куртуазної культури на культурний розвиток Європи. *Феномен культури постглобалізму*: зб. мат. I Міжнар. наук.-практ. конф., м. Маріуполь (27 листоп. 2020 р.): у 2 ч. / Маріуп. держ. ун-т; гол. ред. Ю. С. Сабадаш; упоряд. С. Янковський. Маріуполь: МДУ, 2020. Ч. II. 224 с. URL: <https://surl.li/umwbez>
8. Концепція куртуазності як суспільно-культурного явища класичного Середньовіччя / І. Цебрій, В. Опенько, І. Цебрій, В. Опенько. *Філософські обрії*. 2016. № 35. URL: <http://philosobr.pnpu.edu.ua/article/view/175122/175039>
9. Єфіменко В. В. Загальнолюдський зміст куртуазних чеснот як передумова гуманізму Відродження. *Українські культурологічні студії*. 2022. № 1. URL: http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/host/10.23.10.100/db/ftp/univ/uks/uks_2022_10.pdf#page=4
10. Яременко Н. В., Коломієць Н. Є. Куртуазна література Середньовіччя і трансформація її ідей у добу Відродження. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія: Філологічні науки*. 2014. Вип. 4.13. С. 308–313. URL: <https://surl.li/xwhetv>
11. Орищенко Н. О. Прекрасна дама як об'єкт бажання: роль куртуазного культу в європейській культурі. *Slovak international scientific journal*. 2017.

№ 9(9). Philosophy. URL: http://sis-journal.com/wp-content/uploads/2017/09/SIS-journal_9.pdf#page=35

12. Огуй О. Д. Куртуазна символіка кольору в Західній Європі середньовіччя (на матеріалі літературних пам'яток). *Нова філологія*. 2012. № 54. URL: <https://surl.li/uzxbfu>

13. Бандровська О. Образ жінки в системі куртуазного етикету провансальських трубадурів. *Вісник Львівського університету. Серія іноземні мови*. 2012. Вип. 20, ч. 1. С. 19–27. URL: <https://surl.li/ctypbw>

14. Круковська О. М. Особливості розвитку раннього готичного мистецтва. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Історія*. 2002. Вип. 4. С. 179–181. URL: <https://surl.li/dnlxnp>

1.2. ПИТАННЯ ДО ЕКЗАМЕНУ

1. Періодизація історії середньовіччя.
2. Виникнення міст. Теорії походження середньовічних міст.
3. Зовнішній і внутрішній вигляд середньовічного міста. Категорії населення.
4. Боротьба середньовічного міста за самоврядування.
5. Ремесло в середньовічному місті. Цехи. Торгівля і лихварство.
6. Містянин – людина нового типу.
7. Документальне підґрунтя хрестових походів. Основні джерела з історії хрестових походів.
8. Історичні передумови й причини хрестового руху. Роль папства й духовництва в хрестовому русі.
9. Зміст хрестових походів. Причини занепаду хрестового руху.
10. Духовно-лицарські ордени у добу хрестових походів.
11. Держави хрестоносців на Сході (виникнення хрестових держав, їх політичний устрій, соціальна структура).
12. Результати хрестових походів та їх значення для Сходу і Заходу.
13. Франція в XI–XIII ст.
14. Політична роздробленість і початок процесу централізації королівської влади.
15. Альбігойські війни. Боротьба з папством і виникнення станової монархії у Франції.
16. Французька держава у кінці XIII–XV ст.
17. Передумови, причини Столітньої війни (з боку країн-учасників).
18. Внутрішньополітичне життя Англії та Франції під час Столітньої війни. Наслідки та значення Столітньої війни.
19. Розвиток військового мистецтва, зміни у військовій справі, лицарстві під час Столітньої війни.
20. Нормандське завоювання Англії.
21. Плантагенети – королівська династія в Англії.
22. Соціально-економічна ситуація в Англії в XIII–XV ст.
23. Становлення політичного устрою Англії. «Велика хартія вольностей» у розвитку демократичних інститутів.
24. Політичне й соціально-економічне становище Німеччини у X–XII ст.
25. Політика Фрідріха I Барбаросси для історії Німеччини.
26. Законодавчі та правові документи Німеччини. «Золота булла».
27. Німеччина в XIII–XV ст.
28. Імператори та церква: особливості відносин, причини наростання кризи. «Боротьба за інвеституру».

29. Ключійська реформа. Вормський конкордат та наслідки кризи.
30. Політичний розвиток італійських міст в XI–XII ст.
31. Політичний розвиток італійських міст у XIII–XV ст.
32. Розвиток італійських міст. Соціально-політичний устрій міських комун.
«Війна з замками».
33. Міське ремесло і торгівля. Розвиток банківської справи в Італії.
34. Зародження мануфактури в італійській економіці.
35. Південна Італія та Сицилія в XIII–XV ст. «Сицилійська вечірня».
36. Чинники, що вплинули на заселення Піренейського півострова. Між-етнічний аспект.
37. Арабське панування і Реконкіста.
38. Процес створення Португалії.
39. Роль об'єднання Кастилії й Арагону в історії Іспанії.
40. Політичний розвиток країн піренейського півострова.
41. Соціально-економічний розвиток країн піренейського півострова.
42. Аграрний устрій і становище селянства країн піренейського півострова.
43. Розвиток міст на території піренейського півострова.
44. Релігійне життя на іспанських теренах. Іспанська інквізиція.
45. Візантійська імперія у XII–XIII ст.
46. Візантійська імперія у XIV–XV ст.
47. Занепад Візантійської імперії. Досягнення та вплив Візантії на народи Європи.
48. Джерельна база історії скандинавських країн періоду середньовіччя.
49. Процес феодалізації. Політичний устрій Данії.
50. Соціально-політичний устрій Швеції та Норвегії.
51. Основні історичні етапи розвитку доколумбової Америки.
52. Держава й суспільні відносини індіанських цивілізацій. Майя.
53. Держава й суспільні відносини індіанських цивілізацій. Ацтеки.
54. Держава й суспільні відносини індіанських цивілізацій. Інки.
55. Економічний розвиток індіанських цивілізацій.
56. Архітектура та образотворче мистецтво індіанських цивілізацій.
57. Міфологія. Релігійні уявлення індіанських цивілізацій.
58. Внесок народів доколумбової Америки в історію людства. Подальша доля підкорених народів.
59. Розквіт продуктивних сил у Європі у VIII–XIII ст.
60. Розквіт продуктивних сил у Європі у XIV–XV ст.
61. Житло, інтер'єри та меблі романського і готичного стилів.
62. Стилїстика чоловічого та жіночого костюму: романський та готичний стилі.

63. Харчування людини періоду середньовіччя.

64. Характерні риси європейської культури періоду високого і пізнього середньовіччя.

65. Розвиток наукових знань періоду середньовіччя. Схоластика.

66. Середньовічна освіта: школи, університети.

67. Література середньовіччя. Поезія вагантів, трубадурів, героїчний епос.

Куртуазна культура.

68. Романський стиль у культурі країн Європи. Риси і визначні зразки.

69. Готичний стиль у культурі країн Європи. Риси і визначні зразки.

70. Міська і народна культура періоду середньовіччя.

1.3. ТВОРЧЕ ЗАВДАННЯ

Творче завдання складається з 2 частин та передбачає підготовку творчого навчального проєкту та презентації на такі теми (на вибір здобувача):

1. «Один день з життя...» (обрати місто Західної Європи доби середньовіччя: описати день містянина (ремісника, купця чи ін. жителя міста).

2. «Світ доколумбової Америки IX–XV ст.: культура та побут» (обрати одну з цивілізацій Америки та розкрити повсякденне життя, релігію, мистецтво, освіту та науку).

1. Есе

Критерії оцінювання:

- дотримання структури есе (вступ, основна частина з аргументацією, авторські висновки, список використаних джерел та літератури, обсяг 8–10 сторінок) – 10 балів;
- розкриття теми, креативність, авторський погляд, творчий підхід – 10 балів;
- аргументованість викладу матеріалу – 5 балів.

2. Презентація

Презентація у творчому завданні є доповненням проєкту і повинна містити необхідний зображувальний матеріал (ілюстрації, відео). Презентація має містити 10–15 слайдів.

Критерії оцінювання:

- відповідність матеріалу презентації темі – 2,5 бали;
- ілюстративна наповненість, розкриття теми в презентації – 5 балів;
- структурованість та логічність поданого матеріалу – 2,5 бали;
- наочність, естетичний вигляд презентації – 5 балів.

РОЗДІЛ 2

ІСТОРІЯ ЄВРОПИ ТА АМЕРИКИ В МОДЕРНУ ДОБУ

2.1. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ І ПРАКТИЧНИХ РОБІТ

Семінар 1

ВЕЛИКІ ГЕОГРАФІЧНІ ВІДКРИТТЯ

КІНЦЯ XV – ПОЧАТКУ XVII СТОЛІТТЯ

1. Передмови Великих географічних відкриттів.
2. Іспано-португальський період, кін. XV – 1-ша пол. XVI ст. (презентація):
 - експедиції;
 - іспанське завоювання Центральної та Південної Америки.
3. Свідчення очевидців про відкриття та завоювання Америки:
 - щоденник першої подорожі Х. Колумба;
 - Бартоломе де Лас-Касас. Найстисліше повідомлення про сплюндрування Індій.
4. Експедиції та відкриття 2 пол. XVI – 1-ша пол. XVII ст. (презентація):
 - англійці;
 - голландці.
5. *Висновки*. Наслідки Великих географічних відкриттів:
 - для Європи;
 - для Нового Світу.

Рекомендації:

Питання 2, 4 – *презентаційна доповідь* (до 10 хв).

Питання 4 можна розділити.

Приблизна схема:

- причини;
- напрям, маршрут;
- склад експедиції та її очільник;
- обставини подорожі;
- результати.

Питання 3 – *аналіз джерела:*

- відомості про автора та твір;
- інформаційні можливості для вивчення теми (зміст, ступінь достовірності, емоційний складник тексту – про що пише автор і як пише).

Джерела та рекомендована література

1. Христофор Колумб. Щоденник першої подорожі. Електронна книга «Компас», 2014. URL: <https://readukrainianbooks.com/4273-shhodennik-pershoyi-podorozhi-hristofor-kolumb.html>
2. Бартоломе де Лас-Касас. Найстиліше повідомлення про сплюндрування Індій. *Мислене древо*. 02.11.2023. URL: <https://myslenedrevo.com.ua/uk/Sci/HistSources/Indias/Brevisima.html>
3. Джеджора О. Історія Європейської Цивілізації. Частина I. До кінця XVIII століття. Львів: Видавництво ЛБА, 1999. С. 292–302. URL: <https://lib.in.ua/109815-posibnyk-istoriia-ievropejskoi-czyvilizaczii-ch-1-do-kinczia-hviii-stolittia/>
4. Всесвітня історія: у 3 кн. / упоряд. Р. Крип'якевич. Київ: Либідь, 1995. (Історична бібліотека). Кн. 2: Середньовіччя і нові часи. 1995. С. 163–180. URL: <https://surl.li/secchs>
5. Історія сучасного світу: соціально-політична історія XV–XX ст.: навч. посіб. / Ю. А. Горбань та ін. Київ, 2007. Тема 1, розділ 1.2. URL: <https://surl.li/ukzcld>
6. Ілляшенко Ю., Лисенко А. Світова колоніальна система: чинники формування та становлення в період раннього нового часу (кін. XV – I пол. XVII ст.). *Літопис Волині*. 2022. № 27. С. 154–158. URL: <https://litopys.volyn.ua/index.php/litopys/article/view/377>
7. Талах В. Бартоломе де Лас-Касас і його твір. *Мислене древо*. 24.01.2024. URL: <https://myslenedrevo.com.ua/uk/Sci/HistSources/Indias/BartolomeDeLas-Casas.html>
8. Машевський О., Браїлян Є. Британсько-французьке суперництво в Карибському басейні у XVII–XVIII століттях. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2014. № 1(119). С. 48–52. URL: http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/host/10.23.10.100/db/ftp/visnyk/istoriya_119_2014.pdf
9. Губарева М. В. Основні племена Нової Англії в ранній період англійської колонізації Північної Америки за даними Д. Гукіна. *Історичні і політологічні дослідження*. 2013. № 4. С. 97–101. URL: <https://surl.li/nuyixk>

Семінар 2

РЕФОРМАЦІЯ ТА КОНТРРЕФОРМАЦІЯ

1. Визначення, причини, рушійні сили, напрями Реформації.
2. «Помірна реформація». Лютер і його діяльність.
3. Народна реформація. Селянська війна 1524–1525 рр.
 - Томас Мюнцер;

- програми повстанців, їх відмінності;
- причини та наслідки поразки.

4. Реформація в Європі (різновиди протестантської церкви, їх відмінності). Контрреформація.

5. Висновки: хто переміг, наслідки для всіх груп учасників і загалом для суспільства Німеччини та Європи.

Додатково (оцінюється окремо): короткі доповіді «Мартін Лютер», «Томас Мюнцер» у вигляді презентації на 3–5 хвилин:

- зробити наголос на особистості;
- еволюція особиста, політична;
- висновки: роль у подіях Реформації.

Рекомендації: обов'язкова робота з джерелами, використання джерел у виступі. Підготовка доповіді не звільняє від підготовки основних питань семінару.

Джерела

1. 95 тез Мартіна Лютера. 500 років Реформації. Переклад Юлії Долматової. *Історична правда*. URL: <https://www.istpravda.com.ua/articles/2017/09/11/150397/>
2. The Twelve Articles of the Peasants. *Marxists Internet Archive Library*. URL: <https://www.marxists.org/archive/marx/works/1850/peasant-war-germany/ch0e.htm>
3. Дванадцять статей (переклад українською). *Навчальна Інформація для українських студентів*. URL: http://ni.biz.ua/11/11_20/11_201776_dvenadtsatstatey.html

Рекомендована література

1. Бобилєва С. Й. Історія Німеччини з давніх часів до 1945 року: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів. Дніпропетровськ: РВВ ДНУ, 2003. С. 93–112.
2. Год Б. В., Год Н. В. Релігійний чинник протестних рухів у Європі XVI–XVII століть. *Історична пам'ять*. 2014. № 30–31. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ip_2014_30-31_19
3. Докаш В. Протестантська Реформація як соціокультурний феномен. *Релігія та соціум*. 2017. № 2. С. 32–41. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/relsoc_2017_2_5
4. Каріков С. А. Конфесіоналізація в Німеччині XVI ст.: зміст та основні напрями. *Древности. Харьковский историко-археологический ежегодник*. 2009. Вып. 8. С. 178–184. URL: <https://periodicals.karazin.ua/drevnosti/article/view/5059/4603>
5. Пронь С. Мартін Лютер і Томас Мюнцер: Реформація в Німеччині, яка змінила Європу та світ (до 500-річчя Віттенберзьких тез). *Науковий вісник Ми-*

колаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. *Історичні науки*. 2017. № 1. С. 101–106. URL: <https://surl.lu/uyhxbf>

6. Мак-Грат А. Інтелектуальні витoki європейської Реформації / пер. з англ. М. Климчук, Т. Цимбал. Київ, 2008. С. 49–86. URL: <https://ars.vntu.edu.ua/index.php/ars/catalog/view/461/419/368-1>

7. Історія сучасного світу: соціально-політична історія XV–XX ст.: навч. посіб. / Ю. А. Горбань та ін. Київ, 2007. С. 16–21. URL: <https://surl.li/ukzcld>

8. Дейвіс Н. Європа: Історія / пер. з англ. П. Таращук, О. Коваленко; 2-ге вид. Київ, Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2001. С. 499–523. URL: <https://lib.in.ua/109247-ievropa-istoriia/>

9. Всесвітня історія: навч. посіб. / Б. М. Гончар та ін. Київ, 2014. URL: <https://westudents.com.ua/knigi/215-vseshvnyia-storya-gonchar-bm.html>

10. Джеджора О. Історія Європейської Цивілізації. Частина I. До кінця XVIII століття. Львів: Видавництво ЛБА, 1999. С. 302–323. URL: <https://lib.in.ua/109815-posibnyk-istoriia-ievropejskoi-cyvilizaczii-ch-1-do-kinczia-hviii-stolittia/>

Семінар 3

НІДЕРЛАНДСЬКА БУРЖУАЗНА РЕВОЛЮЦІЯ

1. Причини, передмови, рушійні сили, періодизація. Термінологія: «повстання» або «революція».
2. Перший етап революції (1566–1572).
3. Другий етап революції (1572–1581).
4. Висновки. Наслідки революції.

Джерела

1. Pacification of Ghent, 8 November 1576. *Texts concerning the Revolt of the Netherlands* / E. H. Kossmann, A. F. Mellink. Cambridge, 1974. P. 127–132. URL: https://www.dbnl.org/tekst/koss002text01_01/koss002text01_01_0025.php

2. Treaty of the Union, eternal alliance and confederation made in the town of Utrecht by the countries and their towns and members, 29 January 1579. *Texts concerning the Revolt of the Netherlands* / E. H. Kossmann, A. F. Mellink. Cambridge, 1974. P. 165–173. URL: https://www.dbnl.org/tekst/koss002text01_01/koss002text01_01_0039.php

3. Edict of the States General of the United Netherlands by which they declare that the king of Spain has forfeited the sovereignty and government of the afore-said Netherlands, with a lengthy explanation of the reasons thereof, and in which they forbid the use of his name and seal in these same countries, 26 July 1581. *Texts*

concerning the Revolt of the Netherlands / E. H. Kossmann, A. F. Mellink. Cambridge, 1974. P. 217–228. URL: https://www.dbnl.org/tekst/koss002text01_01/koss002text01_01_0051.php

Рекомендована література

1. Malia M. History's Locomotives: Revolutions and the Making of the Modern World. Yale, 2008. Chapter 5. URL: <https://dokumen.pub/historys-locomotives-revolutions-and-the-making-of-the-modern-world-9780300135282.html>

2. Голованов С. О. Всесвітня історія: навч. посіб. Київ, 2005. Лекція 15. Нідерландська буржуазна революція XVI–XVII ст.

3. Горієнко В., Гордієнко Г. Військова реформа Моріца Оранського як реперція елементів античного військового мистецтва. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Історичні науки*. 2021. Т. 32(71), № 3. С. 200–208. URL: https://www.hist.vernadskyjournals.in.ua/journals/2021/3_2021/32.pdf

Семінар 4

АНГЛІЙСЬКА БУРЖУАЗНА РЕВОЛЮЦІЯ

1. Англія напередодні революції. Передумови та причини революції.
2. Конституційний етап. Громадянські війни. Левелери.
3. Індепендентська Республіка (1649–1653). Дигери.
4. Протекторат Кромвеля (1653–1659).
5. Реставрація Стюартів 1660 р.
6. «Славна революція». Білль про права.
7. Висновки: наслідки та значення революції. Дискусія.

Додатково (оцінюється окремо): короткі доповіді «Олівер Кромвель», «Джон Лільберн» у вигляді презентації на 3–5 хвилин.

Джерела

1. Законодательство Английской революции 1640–1660 гг. / Н. П. Дмитриевский. Москва–Ленинград, 1946 (файл).
С. 46–54. «Велика ремонстрація» 1641 р.
С. 226–227. Ордонанс про... передачу земель і володінь... 1646 р.
С. 128–129. «Акт про відміну королівського звання» 1649 р.
«Акт про відміну палати лордів» 1649 р.
С. 141. «Акт про проголошення вільної республіки» 1649 р.
С. 133–135. Маніфест левелерів.

- С. 136–137. Програмний маніфест дигерів.
С. 175–182. «Інструмент управління» 1653 р.
С. 338–343. «Білль про права» 1689 р.

Рекомендована література

1. Бураков Ю. В., Питльована Л. Ю. Нариси історії Англії нового часу: навч. посіб. Львів: Центр Європи, 2003. Розділ 2. URL: <https://lib.in.ua/118002-posibnyk-narysy-istorii-anglii-novogo-chasu/>
2. Лебедева І. Англія напередодні і під час буржуазної революції (1603–1660 рр.). *Вісник КНЛУ. Серія Історія, економіка, філософія*. 2018. Вип. 23. С. 193–218. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknl_uief_2018_23_18
3. Соколова А. Еволюція придворної маски періоду Англійської революції 1640–1660 років та реставрації монархії Стюартів. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. Напрям: Мистецтвознавство*. 2020. Т. 34. С. 130–136. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukrkm_2020_34_22
4. Павлів А. Роль Англійської, Французької та Російської революцій в історії Європи і світу. *Політичний менеджмент*. 2011. № 4. С. 160–169. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PoMe_2011_4_21
5. Нова історія країн Західної Європи й Північної Америки, XVII – 60-ті роки XIX століття: підруч. для студентів ВНЗ / Б. М. Гончар та ін.; за ред. Б. М. Гончара. Київ: Правничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2013. 735 с. (бібліотека ДонНУ імені Василя Стуса).

Семінар 5

БУРЖУАЗНА РЕВОЛЮЦІЯ У ПІВНІЧНІЙ АМЕРИЦІ. ВІЙНА ПІВНІЧНОАМЕРИКАНСЬКИХ КОЛОНІЙ ЗА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ

1. Причини війни. Загострення відносин між колоніями і метрополією. Привід війни.
2. Перший континентальний конгрес і початок збройного конфлікту між колоністами та англійськими військами.
3. Перебіг війни за незалежність. 1776–1783 рр. Підсумки війни.
4. Державне будівництво в період революції.
5. Дипломатія США. Франко-американський союз. Договір з Великою Британією.
6. Конституція США 1787 р. «Білль про права» 1791 р.
7. Висновки: результати та значення Американської революції.

Додатково (оцінюється окремо): короткі доповіді «Джордж Вашингтон», «Томас Джефферсон» у вигляді презентації на 3–5 хвилин.

Джерела

1. Boston Tea Party Eyewitness Account by a Participant. URL: <http://www.historyplace.com/unitedstates/revolution/teaparty.htm>
2. Практикум з курсу «Історія країн Західної Європи та Північної Америки нового часу» для студентів історичного факультету. Частина перша / уклад.
3. Баран. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2006. С. 78–86. URL: <https://library.megu.edu.ua:9443/jspui/handle/123456789/4488>
 - Декларація незалежності 4 липня 1776 р. (Документ № 8).
 - Статті конфедерації. 1781–1788 рр. (Документ № 9).
 - Паризький мирний договір Великої Британії та США. 1783 р. (Документ № 10).
 - Конституція США 1787 р. (Документ № 11).
3. Bill of Rights, December 15, 1791. *National Archives*. URL: <https://www.archives.gov/founding-docs/bill-of-rights-transcript>

Рекомендована література

1. Історія Сполучених Штатів: Нарис / ред. кол.: Г. Синкотта (гол. ред.), Д. М. С. Браун, С. Бюрант; пер. Ю. Лісняк та ін. Інформаційне агентство Сполучених Штатів. 2014. С. 59–96. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0009627>
2. Вільховий Ю. В. Ідеологічна боротьба в США у роки війни за незалежність. *Історична пам'ять*. 2014. № 30–31. С. 154–163. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ip_2014_30-31_21
3. Воробйов В. В. Юридичне оформлення Франко-американського союзу 1777 р. *Наука. Релігія. Суспільство*. 2014 № 4. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/87025/01-Vorobyov.pdf?sequence=1>
4. Зінченко В. В. «Право народу» в конституційному законодавстві США та його міжнародне значення для ціннісної системи прав людини і демократії. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2013. № 1(7). URL: <https://lj.oa.edu.ua/articles/2013/n1/13zvvlid.pdf>
5. Історія сучасного світу: соціально-політична історія XV–XX ст.: навч. посіб. / Ю. А. Горбань та ін. Київ, 2007. С. 55–59, с. 75–106. URL: <https://surl.li/ukzcld>
6. Кірсенко М. Європейці у війні за незалежність Сполучених Штатів Америки. *Американська історія і політика*. 2017. № 3. С. 144–152. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/items/7d144335-f957-4ec7-b5b7-db390401598b>

7. Нова історія країн Західної Європи й Північної Америки, XVII – 60-ті роки XIX століття: підруч. для студентів ВНЗ / Б. М. Гончар та ін.; за ред. Б. М. Гончара. Київ: Правничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2013. Розділ 4 (бібліотека ДонНУ імені Василя Стуса).

Семінар 6

ВЕЛИКА ФРАНЦУЗЬКА РЕВОЛЮЦІЯ

1. Причини й передумови Великої французької революції.
2. Скликання й початок роботи Генеральних штатів. Проголошення республіки. 1789–1792 рр.
3. Жирондистський етап революції (10.08.1792–02.06.1793).
4. Встановлення Якобінської диктатури. Внутрішня та зовнішня політика Якобінського уряду.
5. Термідоріанський переворот 27 липня 1794 р. Внутрішня та зовнішня політика Директорії.
6. Висновки: результати, наслідки та значення революції у Франції та світі. Дискусія.

Додатково (оцінюється окремо): короткі доповіді «Жорж Дантон», «Максиміліан Робесп'єр», «Жан-Поль Марат» у вигляді презентації на 3–5 хвилин.

Джерела

1. Практикум з курсу «Історія країн Західної Європи та Північної Америки нового часу» для студентів історичного факультету. Частина перша / уклад. З. Баран. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2006. С. 111–128. URL: <https://library.megu.edu.ua:9443/jspui/handle/123456789/4488>
- Декрет Установчих зборів про ліквідацію феодальних прав і привілеїв. 11 серпня 1789 р. (Документ 3).
- Декларація прав людини і громадянина. 26 серпня 1789 р. (Документ 4).
- Конституція. 3 вересня 1791 р. (Документ 7).
- Декрети законодавчих зборів про скликання Національного конвенту. 10–11 серпня 1792 р. (Документ 8).
- Конституція. 24 червня 1793 р. (Документ 13).
- Декрети якобінців (Документи 12, 14, 16, 17).

Рекомендована література

1. Ададуров В. Історія Франції. Королівська держава та створення нації (від початків до кінця XVIII століття). Львів: УКУ, 2002. Розділ 8. URL: <https://lib.in.ua/102548-istoriia-franczii-korolivska-derzhava-ta-stvorennia-naczii-vid-pochatkiv-do-kinczia-xviii-stolittia/> (на порталі факультету).
2. Матвеева Т. О. Французька революція 1789–1794 років. *Юридичний електронний журнал*. 2017. № 1. URL: http://lsej.org.ua/1_2017/4.pdf
3. Сухонос М. С., Кіреєва В. О. Участь генерала Лафайєта у політичному житті Франції. *Актуальні проблеми природничих і гуманітарних наук у дослідженнях молодих учених «Родзинка – 2019»*: XXI Всеукраїнська наукова конференція молодих учених. 2019. С. 125–126. URL: http://eprints.cdu.edu.ua/3501/1/rodzinka_2019%20-125-126.pdf
4. Okorokova V. Utopia of the yakobin dictatorship and its features as a socioolitical project. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Гельветика*. 2021. Т. 32(71), № 1. С. 128–133. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/11273/1/Okorokova%20Vira%20Viktorivna%202021.pdf>
5. Боровська І. Проблематика Французької революції XVIII століття в новітній історіографії. *Україна – Європа – Світ. Вип. 3: Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини*. Тернопіль. 2009. С. 205–210. URL: http://catalog.library.tnpu.edu.ua/naukovi_zapusku/ukraine_europe/UES_09_3.pdf
6. Таран Л. Французька революція кінця XVIII ст. в світлі дискусій початку XXI ст. *Проблеми історії України: факти, судження, пошуки*. 2002. № 6. С. 70–81. URL: http://resource.history.org.ua/publ/pro_2002_6_70
7. Голованов С. О. Всесвітня історія: навч. посіб. Київ, 2005. С. 215–224.
8. Дейвіс Н. Європа: Історія / пер. з англ. П. Таращук, О. Коваленко; 2-ге вид. Київ: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2001. Розділ 9. URL: <https://archive.org/details/dejvis2001>
9. French Revolution Digital Archive. URL: <https://guides.library.ualberta.ca/az/french-revolution-digital-archive-frda>
10. Велику Французьку революцію виклали онлайн (скани). *Історична правда*. 11.02.2014. URL: <https://www.istpravda.com.ua/short/52fa9615ad5d5/>
11. Зображення Французької революції. URL: <https://exhibits.stanford.edu/frenchrevolution/browse>

Семінар 7

ВІДЕНСЬКИЙ КОНГРЕС

1. Віденський конгрес: обставини скликання, учасники.
2. Інтереси учасників: Франція, Англія, Австрія, Пруссія, Росія.
3. Польсько-саксонське питання. Утворення Германського союзу.
4. Утворення Священного союзу.
5. Висновки: підсумки Віденського конгресу.

Джерела

1. Практикум з курсу «Історія країн Західної Європи та Північної Америки нового часу» для студентів історичного факультету. Частина перша / уклад. З. Баран. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2006. 176 с. URL: <https://library.megu.edu.ua:9443/jspui/handle/123456789/4488>
2. Загальна інструкція для повноважних послів уповноважених союзних дворів на конгресі в Шатійон-Сюр-Сен (Документ 1).
3. Шомонський союзний договір Австрії, Великої Британії, Пруссії, та Росії 17 лютого 1814 р. (Документ 2).
4. Талейран Ш. М. Венский конгресс (1814–1815 годы). *Мемуары*. Москва, 1959. URL: https://imwerden.de/pdf/talejran_memuary_1959_text.pdf (Документ 4).
5. Меттерних К. В. фон. Император Александр I. Портрет, писанный Меттернихом в 1829 году. *Исторический вестник*. 1880. № 1. С. 168–180.

Рекомендована література

1. Ціватий В. Віденський конгрес 1814–1815 рр.: інституціональний вердикт європейського політико-дипломатичного та суспільно-історичного розвитку. *Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки*: міжвід. зб. наук. пр. 2016. Вип. 25. С. 229–246. URL: <https://nasplib.isoftware.kiev.ua/handle/123456789/188534>
2. История дипломатии / под. ред. В. П. Потемкина. В 3 т. Т. 1. Москва, 1941. С. 377–389.
3. Дебидур А. Дипломатическая история Европы: От Венского до Берлинского конгресса (1814–1878) / пер. с фр. О. Броуна. Москва, 1947. Т. 1. Гл. 1–2. URL: <https://istmat.org/node/28398>
4. Тарле Е. Вст. статья. Талейран. Мемуары. Москва, 1959. С. 3–86. URL: https://imwerden.de/pdf/talejran_memuary_1959_text.pdf

Семінар 8

ОБ'ЄДНАННЯ НІМЕЧЧИНИ

1. Економічний розвиток Німеччини в 50–60 рр. XIX ст.
2. Боротьба Австрії та Пруссії за гегемонію в Німеччині.
3. О. фон Бісмарк та об'єднання Німеччини.
4. Франко-пруська війна (1870–1871). Завершення об'єднання.

Додатково (оцінюється окремо): коротка доповідь «Отто фон Бісмарк» у вигляді презентації на 3–5 хвилин.

Джерела

1. Отто фон Бисмарк. Мысли и воспоминания. В 3-х т. Москва, 1940. Т. 2. Глава 22. Емская депеша:

- Франція – Іспанія – Прусія;
- війна як спосіб зміцнення Північнонімецького союзу;
- тактика провокації (Емська депеша).

Глава 23. Версаль:

- міркування з приводу ролі дипломатії під час війни;
- позиція Бісмарка щодо тактики війни з Францією, його аргументація;
- оцінка міжнародної ситуації навколо франко-пруської війни;
- перемога над Францією як шлях до об'єднання Німеччини;
- утворення Німецької імперії (і переговори, які передували подіям у Версалі).

Рекомендована література

1. Бобилева С. Й. Історія Німеччини з давніх часів до 1945 року: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів. Дніпропетровськ: РВВ ДНУ, 2003. Розділ XIV.

2. Папенко Н., Папенко Є. Отто фон Бісмарк та створення єдиної німецької імперії. *Етнічна історія народів Європи*. 2018. Вип. 54. С. 109–117. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eine_2018_54_19

3. Нова історія країн Західної Європи й Північної Америки, XVII – 60-ті роки XIX століття: підруч. для студентів ВНЗ / Б. М. Гончар та ін.; за ред. Б. М. Гончара. Київ: Правничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2013. С. 486–504 (бібліотека ДонНУ імені Василя Стуса).

Семінар 9

ГРОМАДЯНСЬКА ВІЙНА В США

1. Причини та передумови Громадянської війни.
2. Громадянська війна 1861–1865 рр.
3. Реконструкція Півдня.

Додатково (оцінюється окремо): коротка доповідь «Авраам Лінкольн» у вигляді презентації на 3–5 хвилин.

Джерела

1. Практикум з курсу «Історія країн Західної Європи та Північної Америки нового часу» для студентів історичного факультету. Друга частина / уклад. Б. Сипко. Львів: Видавництво «Левада», 2023. 281 с. С. 141–183. URL: <https://clio.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/03/praktykum-Sypko-hotovyy.pdf>

- Прокламація звільнення, виголошена Президентом США 22 вересня 1862 р. (Документ 12).
- Резолюція зборів штату Іллінойс у справі Прокламації Авраама Лінкольна, 7 січня 1863 р.
- Тринадцята поправка до Конституції США, 1865 р. (Документ 13).
- Перший акт Реконструкції, 2 березня 1867 р. (Документ 16).
- Чорний кодекс Міссісіпі, 1865 р. (Документ 17).
- Чотирнадцята поправка до Конституції США, 1868 р. (Документ 18).
- П'ятнадцята поправка до Конституції США, 1870 р. (Документ 19).

Рекомендована література

1. Історія Сполучених Штатів: Нарис / ред. кол.: Г. Синкотта (гол. ред.), Д. М. С. Браун, С. Бюрант; пер. Ю. Лісняк та ін. Інформаційне агентство Сполучених Штатів. 2014. С. 148–175. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0009627>

2. Нова історія країн Західної Європи й Північної Америки, XVII – 60-ті роки XIX століття: підруч. для студентів ВНЗ / Б. М. Гончар та ін.; за ред. Б. М. Гончара. Київ: Правничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2013. С. 606–626 (бібліотека ДонНУ імені Василя Стуса).

3. Рарр К. Типологія-арактеристика партизанських формувань під час громадянської війни в США 1861–1865 рр. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія*. 2019. Вип. 1(40). С. 154–158. URL: <http://visnyk-ist.uzhnu.edu.ua/article/view/170949>

Практична робота 1
КУЛЬТУРА ЄВРОПИ ТА АМЕРИКИ В XVI–XVIII СТ.
(презентація розвитку культури обраної країни)

1. Умови та чинники розвитку культури, світоглядні засади.
2. Періоди (етапи) розвитку культури (зокрема, для конкретної країни).
3. Розвиток науки (природничі, гуманітарні).
4. Література.
5. Живопис і скульптура.
6. Архітектура.
7. Музичне мистецтво.

Рекомендована література

1. Гаврюшенко О. А., Шейко В. М., Кравченко О. В. Історія світової культури: навч. посібник / наук. ред. В. М. Шейко. Київ: Кондор, 2006. 404 с. URL: <https://lib.in.ua/120838-posibnyk-istoriia-svitovoi-kultury/>
2. Історія світової культури: навч. посіб. / кер. авт. кол. Л. Т. Левчук. 3-тє вид., перероб. і доп. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 400 с.
3. Нова історія країн Західної Європи й Північної Америки, XVII – 60-ті роки XIX століття: підруч. для студентів ВНЗ / Б. М. Гончар та ін.; за ред. Б. М. Гончара. Київ: Правничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2013. Розділ 16 (бібліотека ДОНУ імені Василя Стуса).
4. Еріх Цольнер. Історія Австрії / пер. з нім. Р. Дубасевич, Х. Назаркевич, А. Онишко, Н. Іваничук. Львів: Літопис, 2001. 712 с. URL: <https://lib.in.ua/105017-istoriia-avstrii/>
5. Бобилєва С. Й. Історія Німеччини з давніх часів до 1945 року: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів. Дніпропетровськ: РВВ ДНУ, 2003. 528 с.
6. Ададуrow В. Історія Франції. Королівська держава та створення нації (від початків до кінця XVIII століття). Львів: УКУ, 2002. Розділ 8. URL: <https://lib.in.ua/102548-istoriia-franczii-korolivska-derzhava-ta-stvorennia-naczii-vid-pochatkiv-do-kinczia-xviii-stolittia/> (на порталі факультету).
7. Лекції.
8. Вільний пошук в інтернет-мережі.

Рекомендації

1. Презентація до 10 хвилин.
2. Треба уважно ознайомитися з матеріалами лекції відповідно до обраної теми. За запропонованими темами (на вибір) **на основі матеріалів лекції та рекомендованої літератури, а також знайденої в інтернет-мережі** інфор-

мації підготувати презентацію. Презентація має бути чітко структурованою відповідно до запропонованої схеми, обов'язково розкривати названі поняття. Обов'язково мають бути **висновки**.

3. Інформація обов'язково має супроводжуватися **ілюстраціями**. Кожна ілюстрація має бути підписана та роз'яснена. Завершити презентацію треба списком використаної літератури та джерел.

4. Оцінка виставляється не тільки за підготовку презентації, а і за її **якісне представлення на занятті, а також участь в обговоренні**.

Семінар 9

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ США НА МЕЖІ ХІХ–ХХ СТОЛІТЬ

1. Проблема Півдня:

- економічні проблеми;
- расова сегрегація в США;
- діяльність Ку-Клукс-Клан.

2. Освоєння заходу. Американо-індіанські відносини:

- переселенські рухи;
- політика щодо індіанського населення;
- американо-індіанські війни та зіткнення.

3. Зовнішня політика США наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст.:

- зовнішні відносини в діяльності президентів-реформаторів;
- американо-іспанська війна 1898 р. та її наслідки;
- латино-американська політика США;
- азійська політика.

Додатково (оцінюється окремо): короткі доповіді «Теодор Рузвельт», «Вудро Вільсон» у вигляді презентації на 3–5 хвилин.

Рекомендована література

1. Історія Сполучених Штатів: Нарис / ред. кол.: Г. Синкотта (гол. ред.), Д. М. С. Браун, С. Бюрант; пер. Ю. Лісняк та ін. Інформаційне агентство Сполучених Штатів. 2014. С. 188–217. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0009627>

2. Петраускас О. Політика «позитивної дії» щодо афроамериканців у США: історична ретроспектива. *Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки*. 2018. Вип. 27. С. 245–272. URL: <https://nasplib.isoftware.kiev.ua/handle/123456789/188687>

3. Калашников В. М. Правовий статус «Індіанської землі» у Сполучених Штатах: до 130-річчя акту Дауеса (1887). *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. № 6, т. 1. С. 17–21. URL: http://apnl.dnu.in.ua/6_tom_1_2017/6.pdf

4. Питльована Л. Ю. Теодор Рузвельт: Реформізм та експансія у США на зламі XIX–XX століть. *Військово-науковий вісник*. 2009. Вип. 11. С. 150–164. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnv_2009_11_12

5. Пронь Т. М. Alter ego зовнішньої політики і дипломатії президента США Томаса Вудро Вільсона. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2013. № 2. С. 62–67. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/245eb171-5ae4-471b-ada6-75d6aea38881/content>

6. Касаткіна К. Місце Куби серед зовнішньополітичних інтересів США (XIX – середина XX ст.). *Американська історія та політика*. 2016. № 2. С. 191–196. URL: <http://americanstudies.history.knu.ua/wp-content/uploads/2017/01/Kacatkinka-K..pdf>

7. Лукач І. Б. Проблема Панамського каналу та доктрина Монро в дипломатії США початку XX ст. *Науковий вісник Дипломатичної академії України*. 2013. Вип. 20(1). С. 161–166. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdau_2013_20%281%29_25

8. Лукач І. Б. Втілення принципів доктрини Джеймса Монро в «дипломатії долара» США в Латинській Америці на початку XX ст. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія*. 2015. Вип. 1(2). С. 182–187. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NZTNPU_ist_2015_1%282%29_39

Практична робота 2
КОЛОНІАЛЬНА ІМПЕРІЯ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ
(СЕРЕДИНА XIX – ПОЧАТОК XX СТ.)
(презентація: характеристика колоній (на вибір))

1. Канада.
2. Австралія.
3. Нова Зеландія.
4. Індія.
5. Близький Схід.
6. Центральна Азія.
7. Східна та Південно-Східна Азія.
8. Африка.

Схема презентації

1. Колоніальна територія.
2. Історія до завоювання (коротко).
3. Колоніальна історія:
 - завоювання, конфлікти і договори з іншими країнами;
 - статус та організація управління;
 - зміни статусу;
 - колоніальна політика.
4. Висновки.

Рекомендації

1. Презентація до 10 хвилин.
2. Уважно ознайомитися з матеріалами лекції. За запропонованими темами (на вибір) **на основі матеріалів лекції та рекомендованої літератури (використання статей обов'язкове), а також знайденої в інтернет-мережі** інформації підготувати презентацію. Презентація має бути чітко структурованою відповідно до запропонованої схеми, обов'язково розкривати названі поняття. Обов'язково мають бути **висновки**.
3. Інформація обов'язково має супроводжуватися **ілюстраціями**. Кожна ілюстрація має бути підписана та роз'яснена. Завершити презентацію треба списком використаної літератури та джерел.
4. Оцінка виставляється не тільки за підготовку презентації, а і за її **якісне представлення на занятті, а також участь в обговоренні**.

Рекомендована література

1. Бураков Ю. В., Питльована Л. Ю. Нариси історії Англії нового часу: навч. посіб. Львів: Центр Європи, 2003. С. 88–108. URL: <https://lib.in.ua/118002-posibnyk-narysy-istorii-anglii-novogo-chasu/>
2. Гончаренко А. В., Сафонова Т. О. Велика Британія та еволюція колоніальної системи (кінець XIX – початок XX ст.). *Сумський історико-архівний журнал*. 2020. № XXXV. С. 60–71. URL: <https://shaj.sumdu.edu.ua/index.php/journal/article/view/70>
3. Зернецька О. В. Переосмислення ролі Великої Британії: від світової імперії до національної держави. *Проблеми всесвітньої історії*. 2019. № 3(9). С. 129–145. URL: <https://journal.ivinas.gov.ua/pwh/article/download/47/32/64>
4. Батенко Г. Колоніальна політика Великої Британії напочатку XX ст. *Культура народів Причорномор'я*. 2007. № 111. С. 136–140. URL: <https://nasplib.isoftware.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/6465fd91-27db-4b4b-9dcf-70e745766720/content>

5. Сокирська В. В. Трансформаційні процеси в Британській імперії другої половини XIX – першої половини XX ст. *Тенденції розвитку соціальних наук в епоху цифровізації: наукова монографія*. Рига, Латвія: «Baltija Publishing», 2023. С. 302–335. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/304/8446/17624-1>

Семінар 10 ПАРИЗЬКА КОМУНА

1. Франко-Пруська війна: поразки, спроби оборонятися, облога Парижа, завершення, договір. Становище Франції.
2. Паризька Комуна:
 - причини та привід повстання;
 - рушійні сили, керівні органи.
3. Заходи Комуни (за документами):
 - ідеологія та державний устрій;
 - соціально-економічна політика;
 - освіта й культура;
 - боротьба з політичними опонентами.
4. Адольф Тьєр, його роль у подіях 1870–1873 рр.
5. Причини поразки революції.
6. Значення Паризької Комуни, історична пам'ять про неї: обговорення статті Алена Бадью.

Рекомендації:

Під час обговорення *питання 2* обов'язкове використання документів, мати текст із собою.

Питання 3 можливе у вигляді презентації з акцентом на:

1) А. Тьєр – історик; 2) основна частина – його роль у подіях 1870–1873 рр.

Питання 5. Обов'язково ознайомитися зі статтею Алена Бадью, виокремити основні тези, мати текст із собою.

Джерела

1. Парижская Коммуна 1870–1871 гг. *Хрестоматия по истории Нового времени стран Европы и Америки*: в 2 кн. Кн. 1. Внутриполитическое развитие. Благовещенск, 2010. Ч. 2. С. 123–153. URL: https://kuznetsov.ucoz.org/books/khrestomatija_kniga_1-chast_1..pdf

Рекомендована література

1. Моруа А. История Франции / пер. А. Ю. Серебрянникова. Киев: КоЛибри, 2016. Кн. 5, розділ VI, Кн. 6, розділи I–II. URL: https://loveread.ec/read_book.php?id=71127&p=1
2. Всесвітня історія: у 3. кн. / упоряд. Р. Крип'якевич. Київ: Либідь, 1995. (Історична бібліотека). Кн. 3: Найновіші часи. 1995. С. 154–160, 185–186. URL: <https://surl.li/scneyn>
3. Козинець О. Г. Соціально-економічне законодавство Паризької Комуні – першої соціальної держави. *Соціальне право України*. 2013. № 1(2). С. 235–247. URL: <https://ir.stu.cn.ua/server/api/core/bitstreams/28455c19-ec04-4b9e-b9da-e0a1f501624d/content>
4. Ален Бадью. Паризька Комуна: політична декларація і сингулярність події / пер. А. Рєпи. *Контур*. 18.03.2026. URL: https://kontur.media/alain_badiou/

Семінар 11

ПАНГЕРМАНІЗМ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

1. Утворення Пангерманського союзу: витоки, склад, ідеї.
2. Ідеологічні засади пангерманізму:
 - Лангбейн;
 - Ж. де Габіно та Х. С. Чемберлен;
 - Ф. Ніцше;
 - Ф. Ратцель.
3. Пангерманістські ідеї у державній політиці:
 - імператор;
 - освіта;
 - армія;
 - зовнішня політика.
4. Висновки.

Рекомендована література

1. Троян С. С. Німеччина у боротьбі за «місце під сонцем» (колоніальна та «світова політика» в 1884–1900 рр.): монографія. Київ: Вид. дім «Кондор», 2017. 152 с. Частина II.
2. Бобилєва С. Й. Історія Німеччини з давніх часів до 1945 року: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів. Дніпропетровськ: РВВ ДНУ, 2003. С. 289–292, 299–305.

3. Троян С. С. Німецька імперія на шляху до великої війни: А. фон Тірпіц і німецькі військово-морські плани рубежу XIX–XX ст. *Питання німецької історії*. 2014. № 6. С. 45–55. URL: https://www.dnu.dp.ua/docs/zbirniki/fistor/program_56cd7c17765d0.pdf
4. Косяк С. М. Пангерманський союз і колоніальне питання (1891–1900 рр.). *Вопросы германской истории*. 2007. № 30. С. 359–369. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pni_2007_2007_30
5. Косяк С. М. Пангерманізм і зародження націонал-соціалістичної ідеології. *Вісник Черкаського університету*. 2016. № 2. С. 26–32. URL: <https://history-ejournal.cdu.edu.ua/article/download/1744/1808>
6. Давлетов О. Уривок із виступу Давлетова О. Р. на Запорізьких єврейських читаннях ім. С. Ф. Орлянського (квітень 2015 р.) «Антисемітський рух «фьолькіше» у Німеччині (ост. третина XIX – початок XX рр.), як ідейна та організаційна предтеча націонал-соціалізму». *Підготовка «покоління вовків»: вишкіл майбутніх виконавців Голокосту (Нариси молодіжної політики НСДАП у 1922–1939 рр.)*. Дніпропетровськ: Інститут «Ткума», 2015. С. 247–253. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi58/0043117.pdf>

Семінар 12

СОЦІАЛІСТИЧНА ДУМКА В ЄВРОПІ (ДРУГА ПОЛОВИНА XIX – ПОЧАТОК XX СТОЛІТТЯ)

1. Походження соціалістичних ідей (недосконалість лібералізму, ідеї А. Сен-Сімона, О. Фур'є, Г. Бабьофа, П.-Ж. Прудона).
2. Ідеологічні течії соціалізму:
 - вчення К. Маркса та Ф. Енгельса;
 - теорія солідаризму Ф. Лассаля;
 - вчення П.-Ж. Прудона.
3. Концепція «гуманістичного соціалізму» Е. Бернштейна та К. Каутського.
4. Практична діяльність ідеологів соціалізму.

Джерела

1. Карл Маркс. Маніфест Комуністичної партії. *Марксистський інтернет-архів. Українська секція* [Карл Маркс. Вибрані твори. Т. 1. Київ: Партвидав ЦК КП(б)У, 1936]. URL: <https://www.marxists.org/ukrainian/marx-engels/1848/manifesto/index.htm>

Рекомендована література

1. Історія соціал-демократичного руху в Новий час: становлення ідеології та практики: курс лекцій / уклад. О. Т. Безаров. Чернівці, 2019. С. 9–51. URL: <https://archer.chnu.edu.ua/handle/123456789/9004>
2. Орлова Т. В. Історія сучасного світу XV–XXI століття. Київ: Вікар, 2008. С. 164–168. URL: <https://lib.in.ua/127637-istoriia-suchasnogo-svitu-xv-hhi-stolittia/>
3. Маля М. Радянська трагедія: історія соціалізму в Росії 1917–1991 / пер. з англ. А. Д. Гриценка, П. С. Насади, З. І. Клещенко, В. П. Павленка. Київ: Мега-тайп, 2000. С. 41–52 (Маркс і боротьба класів), 53–59 (Розвинений капіталізм). URL: <https://lib.in.ua/142337-radianska-tragediia-istoriia-soczializmu-v-rosii-1917-1991/>
4. Мінаєв А. Генеза та розвиток соціалістичних ідей в XIX – на початок XXI ст. (короткий історичний огляд). *Історична панорама*: зб. наук. ст. 2007. Вип. 4. С. 121–139. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Istp_2007_4_12.pdf
5. Папенко П. Фердинанд Лассаль та загальний німецький робітничий союз. *Європейські історичні студії*. 2017. № 8. С. 261–278. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eis_2017_8_13
6. Павко А. Соціал-демократичний реформізм Е. Бернштейна: історичний досвід і сучасність. *Віче*. 2011. № 1. URL: <https://veche.kiev.ua/journal/2357/>
7. Гайдуков Л. Ф. Е. Бернштейн та його погляди на соціалізм (історія та сучасність). *Український історичний журнал*. 1992. № 5. С. 51–61. URL: <https://nasu-periodicals.org.ua/index.php/uhj/article/view/21066>
8. Мазур І. Динаміка суспільного розвитку в розумінні Карла Каутського. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія*. 1999. Вип. 3. С. 82–85. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/items/d2af2a8d-f70d-4c9d-9af8-321c36515b6c>

Семінар 13

МЕКСИКАНСЬКА РЕВОЛЮЦІЯ 1910–1917 РР.

1. Історія Мексики до революції (колоніальний період, період незалежної держави). Причини революції.
2. Етапи революції.
3. Мексиканська конституція.
4. Висновки: результати та значення революції.

Рекомендації:

Під час підготовки семінару треба:

- звернути увагу на співвідношення внутрішніх та зовнішніх чинників революції;

- у питанні 2 окремо звернути увагу на провідних діячів революції (Мадеро, Е. Сапато, Ф. Вілья, В. Карранса), можна підготувати коротку презентацію;
- обов'язково опрацювати текст Конституції, мати його на занятті;
- візуальні джерела: художні твори, фото, кіно – для ознайомлення, можна проілюструвати доповідь на семінарі.

Джерела

1. Constitución Política de los Estados Unidos Mexicanos (Конституція Мексиканських З'єднаних Штатів) 5 лютого 1917 р. *Cámara de Diputados*. URL: <https://mexico.justia.com/federales/constitucion-politica-de-los-estados-unidos-mexicanos/>

Рекомендована література

1. Паркс Г. История Мексики / пер. с англ. А. Богиной; предисл. Б. Т. Руденко. Москва: Издательство иностранной литературы, 1949. 364 с.

2. Мексиканська Конституція 1917 р. і її подальший розвиток. *Історія держави і права зарубіжних країн* / О. А. Жидков, Н. А. Крашеніннікова, В. А. Савельєв. Частина 2. Київ, 1996. URL: <https://yport.inf.ua/meksikanskaya-konstitutsiya-1917-50154.html>

3. Мексиканська революція (20 лист. 1910 р. – 21 трав. 1920 р.; візуальні джерела). *Goole Arts and Culture*. URL: <https://artsandculture.google.com/entity/m012gs4?hl=uk>

Семінар 14 ПЕРША СВІТОВА ВІЙНА

1. Передумови, причини, початок війни.
2. Основні битви, кампанії, фронти Великої війни.
3. Закінчення війни.

Охарактеризуйте підсумки та наслідки Першої світової війни:

- геополітичні;
- для окремих країн-учасників (політичні, економічні, ідеологічні, моральні);
- для подальшого розвитку теорії і практики підготовки та введення війн.

На вашу думку, чи правильна теза, що Перша світова війна стала передтеchoю Другої світової війни?

4. Пам'ять про війну: загальні тенденції, особливості в окремих країнах. Навести приклади.

Рекомендована література

1. Велика війна 1914–1918 рр.: витоки, характер, наслідки: монографія / наук. ред. С. С. Троян. Київ: Видавничий дім «Кондор», 2018. С. 6–14, 410–441.
2. Шморгун О. Перша світова війна як пролог до Другої всесвітньої воєнної катастрофи: стадіально-цивілізаційні передумови. *Військово-історичний меридіан. Електронний науковий фаховий журнал*. 2018. Вип. 4(22). URL: https://vim.gov.ua/pages/_journal_files/22.07.2019/pdf/VIM_24_2018-25-51.pdf
3. Перша світова війна і революції: вектори соціокультурних трансформацій: кол. моногр. / наук. ред. С. С. Троян. Київ: Кондор, 2017. С. 5–30, 260–275.
4. Перша світова війна у фокусі історії (дипломатичні та політичні колізії Великої війни): монографія / ред. С. С. Троян. Київ, 2016. С. 5–85.
5. Зернецька О. В. Історичний досвід політики пам'яті у Великій Британії: орієнтири для України. «*Україна: контекст світових подій*». Аналітичні записки Держ. установи «Інститут всесвітньої історії НАН України» (2017–2019 рр.) / ред. А. І. Кудряченко. Київ, 2019. С. 145–151.
6. Віднянський С. Велика війна 1914–1918 років і проблеми національного державотворення у Центрально-Східній Європі. *Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки*. 2014. Вип. 23. С. 9–35. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mzu_2014_23_3
7. Білобровець О. Перша Світова війна в історичній пам'яті України і Польщі: зміна підходів та дискурсу. *Інтермарум: історія, політика, культура*. 2021. № 9. URL: <http://intermarum.zu.edu.ua/article/view/249121/246387>
8. Гассельбах К., Сааков В. Перша світова війна та вплив політики на пам'ять про неї. *Deutsche Welle*. 08.11.2018. URL: <https://surl.li/fpbudx>
9. Шерле А., Крижановська К., Матусова Ю. Перша світова в підручниках країн Південно-Східної Європи. *Deutsche Welle*. 28.07.2014. URL: <https://surl.li/hqubsb>

Практична робота 3 КУЛЬТУРА ЄВРОПИ ТА АМЕРИКИ У XIX – НА ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ (презентація розвитку культури обраної країни)

Схема презентації

1. Умови та чинники розвитку культури, світоглядні засади.
2. Періоди (етапи) розвитку культури (зокрема для конкретної країни).
3. Розвиток науки (природничі, гуманітарні).
4. Література.
5. Живопис і скульптура.

6. Архітектура.
7. Музичне мистецтво.

Рекомендована література

1. Історія світової культури: навч. посіб. / кер. авт. кол. Л. Т. Левчук. 3-тє вид., перероб. і доп. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 400 с.
2. Гаврюшенко О. А., Шейко В. М., Кравченко О. В. Історія світової культури: навч. посібник / наук. ред. В. М. Шейко. Київ: Кондор, 2006. 404 с. URL: <https://lib.in.ua/120838-posibnyk-istoriia-svitovoi-kultury/>
3. Нова історія країн Західної Європи й Північної Америки, XVII – 60-ті роки XIX століття: підруч. для студентів ВНЗ / Б. М. Гончар та ін.; за ред. Б. М. Гончара. Київ: Правничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2013. Розділ 16 (бібліотека ДонНУ імені Василя Стуса).
4. Дейвіс Н. Європа: Історія / пер. з англ. П. Таращук, О. Коваленко; 2-ге вид. Київ, Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2001. 1463 с. URL: <https://lib.in.ua/109247-ievropa-istoriia/>
5. Еріх Цольнер. Історія Австрії / пер. з нім. Р. Дубасевич, Х. Назаркевич, А. Онишко, Н. Іваничук. Львів: Літопис, 2001. 712 с. URL: <https://lib.in.ua/105017-istoriia-avstrii/>
6. Бобилєва С. Й. Історія Німеччини з давніх часів до 1945 року: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів. Дніпропетровськ: РВВ ДНУ, 2003. 528 с.
7. Моруа А. История Франции / пер. А. Ю. Серебрянникова. Киев: КоЛибри, 2016. 704 с. URL: https://loveread.ec/read_book.php?id=71127&p=1
8. Лекції.
9. Вільний пошук в інтернет-мережі.

Рекомендації

1. Презентація до 10 хвилин.
2. Треба уважно ознайомитися з матеріалами лекції. За запропонованими темами (на вибір) **на основі матеріалів лекції та рекомендованої літератури (використання статей обов'язкове), а також знайденої в інтернет-мережі інформації** підготувати презентацію. Презентація має бути чітко структурованою відповідно до запропонованої схеми, обов'язково розкривати названі поняття. Обов'язково мають бути **висновки**.
3. Інформація обов'язково має супроводжуватися **ілюстраціями**. Кожна ілюстрація має бути підписана та роз'яснена. Завершити презентацію треба списком використаної літератури та джерел.
4. Оцінка виставляється не тільки за підготовку презентації, а і за її **якісне представлення на занятті, а також участь в обговоренні**.

2.2. САМОСТІЙНА РОБОТА

Самостійна робота 1

Аналіз історичного джерела:

КОНСТИТУЦІЇ ФРАНЦУЗЬКОЇ БУРЖУАЗНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ

1. Конституція. 3 вересня 1791 р.
2. Конституція. 24 червня 1793 р.
3. Конституція. 5 фрюктидора III року (22 серпня) 1795 р.

Питання для аналізу

1. Державний устрій.
2. Законодавча влада: вибори, повноваження.
3. Виконавча влада: склад, повноваження.
4. Громадянські права.
5. Армія.
6. Порівняльні висновки.

Джерела

1. Практикум з курсу «Історія країн Західної Європи та Північної Америки нового часу» для студентів історичного факультету. Частина перша / уклад. З. Баран. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2006. С. 115–119, 124–126. URL: <https://library.megu.edu.ua:9443/jspui/handle/123456789/4488>
2. Les Constitutions de la France. URL: <https://www.conseil-constitutionnel.fr/rubrique-principale/les-constitutions-dans-l-histoire>

Самостійна робота 2

Аналіз історичного джерела:

МЕМУАРНІ ДЖЕРЕЛА З НОВОЇ ІСТОРІЇ ЄВРОПИ ТА АМЕРИКИ

Схема аналізу

1. Особистість автора: біографія, суспільне та службове становище мемуариста в період, що висвітлюється; місце та роль мемуариста в подіях, про які пише; подальший життєвий шлях.
2. Характеристика мемуарного твору: час написання мемуарів, причини, мета, жанр.
3. Інформаційні можливості мемуарів для висвітлення історії країни (Європи, Америки):
 - які події висвітлює автор;

- автор є учасником, свідком чи сучасником подій;
 - роль автора в подіях;
 - ставлення до подій, інших учасників;
 - емоційний фон оповідання.
4. Висновки: оцінка інформаційного потенціалу.

Томас Джефферсон

1. Томас Джефферсон. Автобіографія. *Томас Джефферсон. Автобіографія. Заметки о штате Виргиния*. Ленінград, 1990. С. 19–99.
2. Фурсенко А. А. Томас Джефферсон – великий мислитель и революционный демократ. *Томас Джефферсон. Автобіографія. Заметки о штате Виргиния*. Ленінград, 1990. С. 5–19.
3. Падовер С. Джефферсон. Третий президент США. Нью-Йорк. Телекс, 1991. 313 с. URL: <http://na5ballov.pro/lib/istlic/5259-padover-s-dzhefferson-tretyi-prezident-ssha.html>

Наполеон Бонапарт

1. Наполеон. Избранные произведения. Москва, 1956. 787 с. URL: https://imwerden.de/pdf/napoleon_izbrannye_proizvedeniya_1956_ocr.pdf
2. Тарле Е. Наполеон. Киев, 1992. 416 с. URL: <https://unc.ua/uk/auction/napoleon-kniga-akademika-e-tarle-s-illyustraciymi-kiev-1992-g-1559162>

Джузеппе Гарибальді

1. Гарибальді Дж. Мемуари. Москва, 1966. URL: <https://militera.org/1/cats/chrono/1960/1966/>
2. Невлер В. Е. Джузеппе Гарибальді и его эпоха. *Гарибальді Дж. Мемуари*. Москва, 1966. С. 371–427. URL: <https://militera.org/1/cats/chrono/1960/1966/>

Самостійна робота 3 (самостійне вивчення теми) КОЛОНІАЛЬНА ПОЛІТИКА КРАЇН ЄВРОПИ ТА АМЕРИКИ (СЕРЕДИНА ХІХ СТОЛІТТЯ – 1914 РІК)

Метрополія	Колоніальна територія	Роки існування	Статус, його зміни	Організація управління

Рекомендована література

1. Нова історія країн Західної Європи й Північної Америки, XVII – 60-ті роки XIX століття: підруч. для студентів ВНЗ / Б. М. Гончар та ін.; за ред. Б. М. Гончара. Київ: Правничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2013. Розділ 16 (бібліотека ДонНУ імені Василя Стуса).
2. Дейвіс Н. Європа: Історія / пер. з англ. П. Таращук, О. Коваленко; 2-ге вид. Київ, Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2001. 1463 с. URL: <https://lib.in.ua/109247-ievropa-istoriia/>
3. Еріх Цюльнер. Історія Австрії / пер. з нім. Р. Дубасевич, Х. Назаркевич, А. Онишко, Н. Іваничук. Львів: Літопис, 2001. 712 с. URL: <https://lib.in.ua/105017-istoriia-avstrii/>
4. Бобилєва С. Й. Історія Німеччини з давніх часів до 1945 року: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів. Дніпропетровськ: РВВ ДНУ, 2003. 528 с.
5. Моруа А. История Франции / пер. А. Ю. Серебрянникова. Киев: КоЛибри, 2016. 704 с. URL: https://loveread.ec/read_book.php?id=71127&p=1
6. Історія Сполучених Штатів: Нарис / ред. кол.: Г. Синкотта (гол. ред.), Д. М. С. Браун, С. Бюрант; пер. Ю. Лісняк та ін. Інформаційне агентство Сполучених Штатів. 2014. 406 с. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0009627>
7. Вільний пошук в інтернет-мережі.

2.3. ПИТАННЯ ДО ЕКЗАМЕНУ

1. Особливості розвитку країн Західної Європи та Північної Америки в 2-й пол. XIX – на поч. XX ст.
2. Об'єднання Італії.
3. Об'єднання Німеччини.
4. Епоха Бісмарка: політичний устрій та політичні процеси в Німеччині у 70–80-х рр. XIX ст.
5. Політичний розвиток Німеччини наприкінці XIX – на поч. XX ст.
6. Економічний розвиток Германської імперії.
7. Концепція пангерманізму.
8. Основні тенденції соціально-економічного розвитку США у 2-й пол. XIX ст.
9. Проблеми розвитку та Реконструкція Півдня США.
10. Соціальні, політичні, ідейні особливості розвитку США під час переходу до індустріального суспільства (2-га пол. XIX ст.).
11. «Прогресивна ера»: США на поч. XX ст.
12. Зовнішня політика США у 2-й пол. XIX – на поч. XX ст.
13. Франко-пруська війна. Паризька комуна.
14. Політична ситуація у Франції в 2-й пол. XIX – на поч. XX ст.
15. Соціально-економічний розвиток Франції в 2-й пол. XIX – на поч. XX ст.
16. Франція в міжнародних відносинах 2-й пол. XIX – на поч. XX ст.
17. Особливості політичної системи Австро-Угорської монархії. Сутність системи дуалізму.
18. Національно-визвольні рухи в Австро-Угорщині у 2-й пол. XIX – на поч. XX ст.
19. Економічний розвиток Австро-Угорщини в 2-й пол. XIX – на поч. XX ст.
20. Австро-Угорщина в міжнародних відносинах 2-й пол. XIX – на поч. XX ст.
21. Особливості соціально-економічного розвитку Великої Британії у 2-й пол. XIX ст. – на поч. XX ст.
22. Політичний розвиток Великої Британії у 2-й пол. XIX ст. – на поч. XX ст.
23. Ірландське питання в британській політиці.
24. Зовнішня політика Великої Британії в 2-й пол. XIX – на поч. XX ст.
25. Колоніальна імперія Великої Британії у 2-й пол. XIX ст. – на поч. XX ст.
26. Етно-конфесійний склад латино-американської спільноти.

27. Особливості економічного розвитку країн Латинської Америки у 2-й пол. XIX ст. – на поч. XX ст.

28. Політичні процеси в країнах Латинської Америки в 2-й пол. XIX – на поч. XX ст.

29. Зовнішньополітичні відносини латино-американських держав у 2-й пол. XIX – на поч. XX ст.

30. Міжнародні відносини в 2-й пол. XIX ст. Формування блоків.

31. Передумови та початок Першої світової війни. Плани воюючих сторін.

32. Воєнні дії Першої світової війни.

33. Комп'єнське перемир'я 1918 р. Основні підсумки Першої світової війни.

34. Культура країн Європи та Америки у 2-й пол. XIX ст. – на поч. XX ст.

2.4. ТВОРЧЕ ЗАВДАННЯ

ПЕРША СВІТОВА ВІЙНА В МЕМУАРИСТИЦІ

1. Міжнародна обстановка перед війною, причини та привід війни (коротко).
2. Країни:
 - Австрія;
 - Німеччина;
 - Росія;
 - Франція;
 - Англія.

Схема аналізу мемуарів

1. Країна: цілі у Першій Світовій війні. Особи: хто «робив» зовнішню політику.
2. Мемуари: відомості про автора, обставини появи твору.
3. Зміст:
 - оцінка ситуації напередодні війни;
 - 1914 р.: пояснення причин війни, місце власної держави (хто винен?);
 - настрої: уряд, сприйняття населенням;
 - емоційний фон.
4. Висновки: інформаційний потенціал для вивчення історії Європи та Америки.
5. Порівняльний аналіз трактування причин війни, винних у її початку.

Рекомендована література

1. История дипломатии / под. ред. В. П. Потемкина. В 3 т. Т. 2. Москва, 1963. Гл. 21.
2. Чернин О. В дни мировой войны. Санкт-Петербург, 2005. Гл. 1–3.
3. Вильгельм Гогенцолерн. Мемуары. Петроград, 1923. Гл. 10, 12, 14.
4. Бюлов Б. Воспоминания. Москва-Ленинград, 1935. Гл. 9–15.
5. Палеолог М. Царская Россия во время мировой войны. Москва, 1991.
6. Ллойд Дж. Д. Военные мемуары. В 5 т. Москва, 1934–1938. Т. 1–2. Москва, 1934. Гл. 2–3.
7. Бьюкенен Д. Мемуары дипломата. Москва, 1991. Гл. 13–15.
8. Пуанкаре Р. Воспоминания. 1914–1918. Москва, 1936. Т. 5. Гл. 1–2.
9. Сазонов С. Д. Воспоминания. Минск, 2002. Гл. 8–9.

РОЗДІЛ 3

ІСТОРІЯ ЄВРОПИ ТА АМЕРИКИ В НОВІТНЮ ДОБУ

3.1. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ І ПРАКТИЧНИХ РОБІТ

Семінар 1

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД

1. Соціально-економічні наслідки Першої світової війни для Великої Британії.
2. Велика Британія в період стабілізації.
3. Економічна криза 1929–1933 рр. та її наслідки.
4. Соціально-економічне становище Великої Британії перед Другою світовою війною.

Література

1. Газін В. П., Копилов С. А. Новітня історія країн Європи та Америки 1918–1945 рр.: підручник для студентів вищих навчальних закладів. Вид. 2-ге, доп., перероб. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2008. 472 с. URL: <http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/handle/123456789/1521?show=full>
2. Історія Великої Британії / уклад.: І. І. Кривошея, О. В. Барвінок. Київ: КНТ, 2017. 206 с. URL: <https://lib.in.ua/113743-pidruchnyk-istoriia-velykoi-brytani/>
3. Мотиль О. Підсумки імперій: занепад, розпад і відродження = Imperial Ends: The Decay, Collapse, and Revival of Empires. Київ: Критика, 2009. 198 с. URL: <https://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0002198>
4. Новітня історія країн Західної Європи та Північної Америки (1918–1945 рр.): посібник / З. А. Баран, Г. М. Кипаренко, С. П. Мовчан, М. М. Швагуляк. Львів: Афіша, 2008. 288 с. URL: <https://lib.in.ua/113628-posibnyk-novitnia-istoriia-krajin-zahidnoi-ievropy-ta-pivnichnoi-ameryky-1918-1945-rr/>
5. Овчаренко О. Новітня історія країн Західної Європи та Північної Америки (1918–1945): навч. посіб. до сем. занять для студ. наук.-навч. інст. історії та філософії. Черкаси, 2015. 402 с. URL: <https://eprints.cdu.edu.ua/772/1/nov.pdf>
6. Орлова Т. В. Історія сучасного світу XV–XXI століття. Київ: Вікар, 2008. 552 с. URL: <https://lib.in.ua/127637-istoriia-suchasnogo-svitu-xv-hhi-stolittia/>
7. Сич О. І. Історія західного суспільства в міжвоєнний період (1919–1939 рр.): навч. посіб. Чернівці: Наші книги, 2008. 320 с. URL: <https://archer.chnu.edu.ua/handle/123456789/2714>

8. Cohrs P. The Unfinished Peace after World War I: America, Britain and the Stabilization of Europe, 1919–1932. Cambridge, 2008. URL: https://assets.cambridge.org/97805218/53538/frontmatter/9780521853538_frontmatter.pdf

Семінар 2

НАРОДНИЙ ФРОНТ У ФРАНЦІЇ (1935–1938)

1. Економічна криза 1930-х рр. і її особливості у Франції.
2. Виступ крайньоправих сил 4 лютого 1934 р. та його трактування в сучасній історіографії.
4. Утворення робітничого та Народного фронту та його програма.
6. Політика урядів Народного фронту.
7. Загострення кризи урядової політики та розпад Народного фронту.

Рекомендована література

1. Газін В. П., Копилов С. А. Новітня історія країн Європи та Америки 1918–1945 рр.: підручник для студентів вищих навчальних закладів. Вид. 2-ге, доп., перероб. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2008. 472 с. URL: <http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/handle/123456789/1521?show=full>
2. Новітня історія країн Західної Європи та Північної Америки (1918–1945 рр.): посібник / З. А. Баран, Г. М. Кипаренко, С. П. Мовчан, М. М. Швагуляк. Львів: Афіша, 2008. 288 с. URL: <https://lib.in.ua/113628-posibnyk-novitnia-istoriia-krain-zahidnoi-ievropy-ta-pivnichnoi-ameryky-1918-1945-rr/>
3. Овчаренко О. Новітня історія країн Західної Європи та Північної Америки (1918–1945): навч. посіб. до сем. занять для студ. наук.-навч. інст. історії та філософії. Черкаси, 2015. 402 с. URL: <https://eprints.cdu.edu.ua/772/1/nov.pdf>
4. Орлова Т. В. Історія сучасного світу XV–XXI століття. Київ: Вікар, 2008. 552 с. URL: <https://lib.in.ua/127637-istoriia-suchasnogo-svitu-xv-hhi-stolittia/>
5. Сич О. І. Історія західного суспільства в міжвоєнний період (1919–1939 рр.): навч. посіб. Чернівці: Наші книги, 2008. 320 с. URL: <https://archer.chnu.edu.ua/handle/123456789/2714>

Семінар 3

ВСТАНОВЛЕННЯ НАЦИСТСЬКОЇ ДИКТАТУРИ В НІМЕЧЧИНІ

1. Виникнення нацистського руху.
2. Прихід НСДАП до влади.

3. Напрями внутрішньої політики нацистського режиму.
4. Зовнішня політика. Розвиток німецької агресії в Європі.

Рекомендована література

1. Арендт Х. Джерела тоталітаризму / пер. з англ. В. Верлока, Д. Горчаков. 2-ге вид. Київ: Дух і літера, 2005. 584 с. URL: <https://ars.vntu.edu.ua/index.php/ars/catalog/book/298>
2. Бобилєва С. Й. Історія Німеччини з давніх часів до 1945 року: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів. Дніпропетровськ: РВВ ДНУ, 2003. 528 с.
3. Віперман В. Європейський фашизм: порівняльний аналіз (1922–1982) / пер. з нім. В. Швед, Р. Дізер. Київ: Дух і Літера, 2008. 278 с. URL: https://hromada-lib.wordpress.com/wp-content/uploads/2015/12/wippermann_2008_fascismus.pdf
4. Газін В. П., Копилов С. А. Новітня історія країн Європи та Америки 1918–1945 рр.: підручник для студентів вищих навчальних закладів. Вид. 2-ге, доп., перероб. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2008. 472 с. URL: <http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/handle/123456789/1521?show=full>
5. Гобсбаум Е. Вік екстремізму: Коротка історія XX віку (1914–1991) / пер. з англ. О. Мокровольський. Київ: Альтернативи, 2001. 544 с. URL: <https://file.lib.in.ua/pdf/eric-hobsbawm-vik-ekstremizmu-korotka-istoriia-xx-viku-1914-1991.pdf>
6. Давлєтов О. «Гітлерюгенд»: від «Загону Адольфа Гітлера» до єдиної державної молодіжної організації «третього рейху» (1922–1939 рр.). *Український історичний журнал*. 2006. № 6. С. 212–213. URL: http://resource.history.org.ua/publ/journal_2006_6_212
7. Зонтгаймер К. Як нацизм прийшов до влади / пер. з нім. Н. Проскура, О. Межевікіна, Ю. Півторак. Київ: Дух і літера, 2009. 320 с. URL: <https://archive.org/details/Yaknazismpryjshovdovlady>
8. Новітня історія країн Західної Європи та Північної Америки (1918–1945 рр.): посібник / З. А. Баран, Г. М. Кипаренко, С. П. Мовчан, М. М. Швагуляк. Львів: Афіша, 2008. 288 с. URL: <https://lib.in.ua/113628-posibnyk-novitnia-istoriia-krain-zahidnoi-ievropy-ta-pivnichnoi-ameryky-1918-1945-rr/>
9. Овчаренко О. Новітня історія країн Західної Європи та Північної Америки (1918–1945): навч. посіб. до сем. занять для студ. наук.-навч. інст. історії та філософії. Черкаси, 2015. 402 с. URL: <https://eprints.cdu.edu.ua/772/1/nov.pdf>
10. Орлова Т. В. Історія сучасного світу XV–XXI століття. Київ: Вікар, 2008. 552 с. URL: <https://lib.in.ua/127637-istoriia-suchasnogo-svitu-xv-hhi-stolittia/>
11. Сич О. І. Історія західного суспільства в міжвоєнний період (1919–1939 рр.): навч. посіб. Чернівці: Наші книги, 2008. 320 с. URL: <https://archer.chnu.edu.ua/handle/123456789/2714>

Семінар 4

ВСТАНОВЛЕННЯ ФАШИСТСЬКОГО РЕЖИМУ В ІТАЛІЇ

1. Виникнення фашизму та його ідейні основи.
2. Прихід до влади італійської національної фашистської партії.
3. Трансформація політичного режиму.
4. Соціально-економічна політика фашистського режиму.
5. Фашистський режим та культурна сфера.
6. Основні напрями зовнішньої політики.

Рекомендована література

1. Арендт Х. Джерела тоталітаризму / пер. з англ. В. Верлока, Д. Горчаков. 2-ге вид. Київ: Дух і літера, 2005. 584 с. URL: <https://ars.vntu.edu.ua/index.php/ars/catalog/book/298>
2. Віперман В. Європейський фашизм: порівняльний аналіз (1922–1982) / пер. з нім. В. Швед, Р. Дізер. Київ: Дух і Літера, 2008. 278 с. URL: https://hromadolib.wordpress.com/wp-content/uploads/2015/12/wippermann_2008_fascismus.pdf
3. Врадій Є. А. Геноциди та тоталітаризми першої половини ХХ ст. очима обивателя з провінції. *Проблеми історії Голокосту: український вимір*. 2017. Вип. 9. С. 179–207. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/hhpud_2017_9_11
4. Газін В. П., Копилов С. А. Новітня історія країн Європи та Америки 1918–1945 рр.: підручник для студентів вищих навчальних закладів. Вид. 2-ге, доп., перероб. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2008. 472 с. URL: <http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/handle/123456789/1521?show=full>
5. Гобсбаум Е. Вік екстремізму: Коротка історія ХХ віку (1914–1991) / пер. з англ. О. Мокровольський. Київ: Альтернативи, 2001. 544 с. URL: <https://file.lib.in.ua/pdf/eric-hobsbawm-vik-ekstremizmu-korotka-istoriia-xx-viku-1914-1991.pdf>
6. Граціозі А. Війна і революція в Європі, 1905–1956 / пер. з італ. М. Прокопович. Київ: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2005. 350 с. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0009787>
7. Новітня історія країн Західної Європи та Північної Америки (1918–1945 рр.): посібник / З. А. Баран, Г. М. Кипаренко, С. П. Мовчан, М. М. Швагуляк. Львів: Афіша, 2008. 288 с. URL: <https://lib.in.ua/113628-posibnyk-novitnia-istoriia-krajin-zahidnoi-ievropy-ta-pivnichnoi-ameryky-1918-1945-rr/>
8. Овчаренко О. Новітня історія країн Західної Європи та Північної Америки (1918–1945): навч. посіб. до сем. занять для студ. наук.-навч. інст. історії та філософії. Черкаси, 2015. 402 с. URL: <https://eprints.cdu.edu.ua/772/1/nov.pdf>
9. Орлова Т. В. Історія сучасного світу XV–XXI століття. Київ: Вікар, 2008. 552 с. URL: <https://lib.in.ua/127637-istoriia-suchasnogo-svitu-xv-hhi-stolittia/>

10. Сич О. І. Історія західного суспільства в міжвоєнний період (1919–1939 pp.): навч. посіб. Чернівці: Наші книги, 2008. 320 с. URL: <https://archer.chnu.edu.ua/handle/123456789/2714>

Семінар 5

ГРОМАДЯНСЬКА ВІЙНА В ІСПАНІЇ

1. Утворення Народного фронту в Іспанії, його програмні установки і перемога на виборах 1936 р.
2. Внутрішня політика уряду Народного фронту. Загострення політичної боротьби й підготовка до заколоту військових.
3. Антиреспубліканський заколот 1936 р. і початок громадянської війни в Іспанії.
4. Інтернаціоналізація внутрішньоіспанського конфлікту. Інтернаціональні бригади та їх роль у громадянській війні Іспанії.
5. Другий період громадянської війни (весна 1937 – вересень 1938 pp.).
6. Міжнародне і внутрішнє становище Іспанської республіки та її поразка (жовтень 1938 – березень 1939 pp.)

Рекомендована література

1. Іваницька О. П. Іспанія у XX–XXI сторіччях: монографія. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. 600 с.
2. Іваницька О. П. Альфонсо XIII – король парадоксів. Новітня історія Іспанії в життєписах королів. Чернівці: Книги-XXI, 2006. 232 с.
3. Іваницька О. П. Новітня історія країн Європи та Америки (1918–1945): навч. посіб. для студ. ВНЗ / Вінниц. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. Київ: Слово, 2013. 619 с.
4. Іваницька О. Франко – каудильйо Іспанії. Чернівці: Книги-XXI, 2006. 432 с. URL: <https://lib.in.ua/104891-franko-kaudyljo-ispanii/>
5. Овчаренко О. Новітня історія країн Західної Європи та Північної Америки (1918–1945): навч. посіб. до сем. занять для студ. наук.-навч. інст. історії та філософії. Черкаси, 2015. С. 170–226. URL: <https://eprints.cdu.edu.ua/772/1/nov.pdf>
6. Сич О. І. Історія західного суспільства в міжвоєнний період (1919–1939 pp.): навч. посіб. Чернівці: Наші книги, 2008. С. 210–231. URL: <https://archer.chnu.edu.ua/handle/123456789/2714>
7. Скопова О. І. Армія у суспільно-політичних процесах Іспанії першої третини XX ст. *Політичне життя*. 2016. № 3. С. 148–154. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pollife_2016_3_21

Семінар 6

РУМУНІЯ ТА УГОРЩИНА В МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД

1. Румунія у перші роки після Першої світової війни.
2. Румунія у роки економічної кризи 1929–1933 рр. Встановлення королівської диктатури.
3. Революція айстр в Угорщині.
4. Радянської республіки в Угорщині.
5. Встановлення диктатури М. Хорті.
6. Угорщина напередодні Другої світової війни (1936–1939).

Рекомендована література

1. Вандич П. Ціна свободи. Історія Центрально-Східної Європи від Середньовіччя до сьогодення. Київ: Критика, 2004. 464 с. URL: <https://file.lib.in.ua/pdf/vandych-potr-tsina-svobody-istoriia-tsentralno-skhidnoi-yevropy-vid-serednovichchia-do-sohodennia.pdf>
2. Віперман В. Європейський фашизм: порівняльний аналіз (1922–1982) / пер. з нім. В. Швед, Р. Дізер. Київ: Дух і Літера, 2008. 278 с. URL: https://hromadolib.wordpress.com/wp-content/uploads/2015/12/wippermann_2008_fascismus.pdf
3. Газін В. П., Копилов С. А. Новітня історія країн Європи та Америки 1918–1945 рр.: підручник для студентів вищих навчальних закладів. Вид. 2-ге, доп., перероб. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2008. 472 с. URL: <http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/handle/123456789/1521?show=full>
4. Новітня історія країн Західної Європи та Північної Америки (1918–1945 рр.): посібник / З. А. Баран, Г. М. Кипаренко, С. П. Мовчан, М. М. Швагуляк. Львів: Афіша, 2008. 288 с. URL: <https://lib.in.ua/113628-posibnyk-novitnia-istoriia-krajin-zahidnoi-ievropy-ta-pivnichnoi-ameryky-1918-1945-rr/>
5. Овчаренко О. Новітня історія країн Західної Європи та Північної Америки (1918–1945): навч. посіб. до сем. занять для студ. наук.-навч. інст. історії та філософії. Черкаси, 2015. 402 с. URL: <https://eprints.cdu.edu.ua/772/1/nov.pdf>
6. Орлова Т. В. Історія сучасного світу XV–XXI століття. Київ: Вікар, 2008. 552 с. URL: <https://lib.in.ua/127637-istoriia-suchasnogo-svitu-xv-hhi-stolittia/>
7. Сич О. І. Історія західного суспільства в міжвоєнний період (1919–1939 рр.): навч. посіб. Чернівці: Наші книги, 2008. 320 с. URL: <https://archer.chnu.edu.ua/handle/123456789/2714>

Семінар 7

«НОВИЙ КУРС» ПРЕЗИДЕНТА Ф. РУЗВЕЛЬТА В США (1933–1938)

1. Економічна криза 1929–1932 рр., її характерні риси.
2. Перемога Ф. Рузвельта на президентських виборах 1932 р.
3. Характерні риси «Нового курсу».
4. Зміна пріоритетів у здійсненні реформ (1937–1938).

Рекомендована література

1. Газін В. П., Копилов С. А. Новітня історія країн Європи та Америки 1918–1945 рр.: підручник для студентів вищих навчальних закладів. Вид. 2-ге, доп., перероб. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2008. 472 с. URL: <http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/handle/123456789/1521?show=full>
2. Історія Сполучених Штатів: Нарис / ред. кол.: Г. Синкотта (гол. ред.), Д. М. С. Браун, С. Бюрант; пер. Ю. Лісняк та ін. Інформаційне агентство Сполучених Штатів. 2014. 406 с. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0009627>
3. Новітня історія країн Західної Європи та Північної Америки (1918–1945 рр.): посібник / З. А. Баран, Г. М. Кипаренко, С. П. Мовчан, М. М. Швагуляк. Львів: Афіша, 2008. 288 с. URL: <https://lib.in.ua/113628-posibnyk-novitnia-istoriia-krajin-zahidnoi-ievropy-ta-pivnichnoi-ameryky-1918-1945-rr/>
4. Овчаренко О. Новітня історія країн Західної Європи та Північної Америки (1918–1945): навч. посіб. до сем. занять для студ. наук.-навч. інст. історії та філософії. Черкаси, 2015. 402 с. URL: <https://eprints.cdu.edu.ua/772/1/nov.pdf>
5. Орлова Т. В. Історія сучасного світу XV–XXI століття. Київ: Вікар, 2008. 552 с. URL: <https://lib.in.ua/127637-istoriia-suchasnogo-svitu-xv-hhi-stolittia/>
6. Сич О. І. Історія західного суспільства в міжвоєнний період (1919–1939 рр.): навч. посіб. Чернівці: Наші книги, 2008. 320 с. URL: <https://archer.chnu.edu.ua/handle/123456789/2714>

Семінар 8

КРАЇНИ ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД: МЕКСИКА ТА БРАЗИЛІЯ

1. Мексика:
 - 1.1. Режим «революційного каудилізму» (1920–1928).
 - 1.2. Світова економічна криза (1929–1933) та режим «максимату».
 - 1.3. Прогресивні перетворення в країні за правління Л. Карденаса (грудень 1934 – листопад 1940 рр.).

2. Бразилія:

- 2.1. Соціально-економічний та політичний розвиток Бразилії у 20-ті рр. Тенентизм.
- 2.2. Ліберальна революція 1930 р.
- 2.3. Державний переворот 1937 р. і встановлення режиму «нової держави». Диктатура Варгаса.

Рекомендована література

1. Газін В. П., Копилов С. А. Новітня історія країн Європи та Америки 1918–1945 рр.: підручник для студентів вищих навчальних закладів. Вид. 2-ге, доп., перероб. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2008. С. 294–310. URL: <http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/handle/123456789/1521?show=full>
2. Коріненко Н. П. Новітня історія країн Європи та Америки 1918–1945 рр. Тернопіль: Астон, 2003. С. 289–295, 298–302. URL: <https://lib.in.ua/164636-pidruchnyk-novitnia-istoriia-krain-ievropy-ta-ameryky/>
3. Gilly A. The Mexican Revolution. The New Press. 2006. 416 p.
4. Luna F. V., Klein H. S. The Economic and Social History of Brazil since 1889. Stanford University, California. 2023. URL: <https://scispace.com/pdf/the-economic-and-social-history-of-brazil-since-1889-37y5p2wxwj.pdf>
5. Fausto B., Fausto S. A Concise History of Brazil. Cambridge University Press. 1999. (коротка частина книги). URL: https://api.pageplace.de/preview/DT0400.9781139990196_A23869597/preview-9781139990196_A23869597.pdf

Семінар 9

ДРУГА СВІТОВА ВІЙНА. ВОЄННІ ДІЇ В 1939–1941 РР.

1. Напад Німеччини на Польщу.
2. Радянсько-фінська війна.
3. «Дивна війна» в Європі.
4. Вторгнення німецьких військ у країни Західної Європи.

Рекомендована література

1. Бобилєва С. Й. Історія Німеччини з давніх часів до 1945 року: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів. Дніпропетровськ: РВВ ДНУ, 2003. 528 с.
2. Газін В. П., Копилов С. А. Новітня історія країн Європи та Америки 1918–1945 рр.: підруч. для студ. вищих навч. закл. Вид. 2-ге, доп., перероб. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2008. 472 с. URL: <http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/handle/123456789/1521?show=full>

3. Галушка А., Брайлян Є. Змова диктаторів: Поділ Європи між Гітлером і Сталінім, 1939–1941. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2018. 368 с.
4. Граціозі А. Війна і революція в Європі, 1905–1956 / пер. з італ. М. Прокопович. Київ: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2005. 350 с. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0009787>
5. Мейнандер Г. Історія Фінляндії. Лінії, структури, переломні моменти. Львів: Піраміда, 2009. 216 с. URL: <https://lib.in.ua/143374-istoriia-finliandii-linii-struktury-perelomni-momenty/>
6. Мюррей В., Міллет Е. Війна, яку було необхідно виграти. Друга світова: стратегії, битви, рішення / пер. з англ. О. Буценка. Київ: Дух і літера, 2023. 656 с.
7. Коріненко Н. П. Новітня історія країн Європи та Америки 1918–1945 рр. Тернопіль: Астон, 2003. 384 с. URL: <https://lib.in.ua/164636-pidruchnyk-novitnia-istoriia-krajin-ievropy-ta-ameryky/>
8. Новітня історія країн Західної Європи та Північної Америки (1918–1945 рр.): посібник / З. А. Баран, Г. М. Кипаренко, С. П. Мовчан, М. М. Швагуляк. Львів: Афіша, 2008. 288 с. URL: <https://lib.in.ua/113628-posibnyk-novitnia-istoriia-krajin-zahidnoi-ievropy-ta-pivnichnoi-ameryky-1918-1945-rr/>
9. Овчаренко О. Новітня історія країн Західної Європи та Північної Америки (1918–1945): навч. посіб. до сем. занять для студ. наук.-навч. інст. історії та філософії. Черкаси, 2015. 402 с. URL: <https://eprints.cdu.edu.ua/772/1/nov.pdf>
10. Орлова Т. В. Історія сучасного світу XV–XXI століття. Київ: Вікар, 2008. 552 с. URL: <https://lib.in.ua/127637-istoriia-suchasnogo-svitu-xv-hhi-stolittia/>
11. Ширер В. Злет і падіння Третього Рейху. Історія нацистської Німеччини. Т. 2 / пер. К. Диса, О. Надтока. Київ: Наш Формат, 2017. 600 с.
12. Енгл Е., Паананен Л. Радянсько-фінська війна. Прорив лінії Маннергейма 1939–1940. Київ: Центр учбової літератури, 2024. 306 с.

Семінар 10

ВОЄННІ ДІЇ ЗАКЛЮЧНОГО ЕТАПУ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (1944–1945)

1. Висадка союзників в Італії і крах італійського фашизму.
2. Відкриття другого фронту і воєнні дії в Західній Європі в 1944–1945 рр.
3. Капітуляція гітлерівської Німеччини.
4. Капітуляція Японії.

Рекомендована література

1. Бобилева С. Й. Історія Німеччини з давніх часів до 1945 року: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів. Дніпропетровськ: РВВ ДНУ, 2003. 528 с.
2. Газін В. П., Копилов С. А. Новітня історія країн Європи та Америки 1918–1945 рр.: підручник для студентів вищих навчальних закладів. Вид. 2-ге, доп., перероб. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2008. 472 с. URL: <http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/handle/123456789/1521?show=full>
3. Граціозі А. Війна і революція в Європі, 1905–1956 / пер. з італ. М. Прокопович. Київ: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2005. 350 с. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0009787>
4. Мюррей В., Міллет Е. Війна, яку було необхідно виграти. Друга світова: стратегії, битви, рішення / пер. з англ. О. Буценка. Київ: Дух і літера, 2023. 656 с.
5. Коріненко Н. П. Новітня історія країн Європи та Америки 1918–1945 рр. Тернопіль: Астон, 2003. 384 с. URL: <https://lib.in.ua/164636-pidruchnyk-novitnia-istoriia-krain-ievropy-ta-ameryky/>
6. Новітня історія країн Західної Європи та Північної Америки (1918–1945 рр.): посібник / З. А. Баран, Г. М. Кипаренко, С. П. Мовчан, М. М. Швагуляк. Львів: Афіша, 2008. 288 с. URL: <https://lib.in.ua/113628-posibnyk-novitnia-istoriia-krain-zahidnoi-ievropy-ta-pivnichnoi-ameryky-1918-1945-rr/>
7. Овчаренко О. Новітня історія країн Західної Європи та Північної Америки (1918–1945): навч. посіб. до сем. занять для студ. наук.-навч. інст. історії та філософії. Черкаси, 2015. 402 с. URL: <https://eprints.cdu.edu.ua/772/1/nov.pdf>
8. Орлова Т. В. Історія сучасного світу XV–XXI століття. Київ: Вікар, 2008. 552 с. URL: <https://lib.in.ua/127637-istoriia-suchasnogo-svitu-xv-hhi-stolittia/>
9. Ширер В. Злет і падіння Третього Рейху. Історія нацистської Німеччини. Т. 2 / пер. К. Диса, О. Надтока. Київ: Наш Формат, 2017. 600 с.

Семінар 11

РУХ ОПОРУ ТА ПРОБЛЕМА КОЛАБОРАЦІОНІЗМУ В ЄВРОПІ У РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

1. Колабораційні режими в Європі:
 - 1.1. Режим Віші у Франції.
 - 1.2. Режим Квіслінга у Норвегії.
 - 1.3. Режим І. Антонеску в Румунії.
2. Рухи опору в Європі:
 - 2.1. Французький рух опору.
 - 2.2. Італійський рух опору.

2.3. Рух опору північноєвропейських країн (Данія, Бельгія).

2.4. Рух опору в Греції та Албанії.

Рекомендована література

1. Газін В. П., Копилов С. А. Новітня історія країн Європи та Америки 1918–1945 рр.: підручник для студентів вищих навчальних закладів. Вид. 2-ге, доп., перероб. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2008. 472 с. URL: <http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/handle/123456789/1521?show=full>

2. Граціозі А. Війна і революція в Європі, 1905–1956 / пер. з італ. М. Прокопович. Київ: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2005. 350 с. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0009787>

3. Мюррей В., Міллет Е. Війна, яку було необхідно виграти. Друга світова: стратегії, битви, рішення / пер. з англ. О. Буценка. Київ: Дух і літера, 2023. 656 с.

4. Коріненко Н. П. Новітня історія країн Європи та Америки 1918–1945 рр. Тернопіль: Астон, 2003. 384 с. URL: <https://lib.in.ua/164636-pidruchnyk-novitnia-istoriia-krajin-ievropy-ta-ameryky/>

5. Новітня історія країн Західної Європи та Північної Америки (1918–1945 рр.): посібник / З. А. Баран, Г. М. Кипаренко, С. П. Мовчан, М. М. Швагуляк. Львів: Афіша, 2008. 288 с. URL: <https://lib.in.ua/113628-posibnyk-novitnia-istoriia-krajin-zahidnoi-ievropy-ta-pivnichnoi-ameryky-1918-1945-rr/>

6. Овчаренко О. Новітня історія країн Західної Європи та Північної Америки (1918–1945): навч. посіб. до сем. занять для студ. наук.-навч. інст. історії та філософії. Черкаси, 2015. 402 с. URL: <https://eprints.cdu.edu.ua/772/1/nov.pdf>

7. Орлова Т. В. Історія сучасного світу XV–XXI століття. Київ: Вікар, 2008. 552 с. URL: <https://lib.in.ua/127637-istoriia-suchasnogo-svitu-xv-hhi-stolittia/>

8. Ширер В. Злет і падіння Третього Рейху. Історія нацистської Німеччини. Т. 2 / пер. К. Диса, О. Надтока. Київ: Наш Формат, 2017. 600 с.

Семінар 12

РЕФОРМИ М. ТЕТЧЕР. ТЕТЧЕРИЗМ (1979–1990)

1. Економічна криза у Великій Британії 1978–1979 рр.
2. Прихід до влади М. Тетчер.
3. Деінфляційні заходи консервативного уряду.
4. Результати реформ М. Тетчер.
5. Зовнішня політика М. Тетчер.

Рекомендована література

1. Буглай Н. М. Новітня історія країн Європи та Америки (1918 – початок ХХІ ст.): навчально-методичний посібник. Миколаїв: Вид-во А. В. Румянцева, 2018. 278 с. URL: <https://eir.nuos.edu.ua/items/d1b51f03-48ed-4f27-b1fa-66dfd2d5379e>
2. Бурачок Л. В. Новітня історія країн Західної Європи і Америки: Методичний посібник для студентів факультету історії, політології і міжнародних відносин: Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2019. 95 с.
3. Гладка Г. Л., Дрібниця В. О. Всесвітня історія ХХ – початку ХХІ століть: навчальний посібник: курс лекцій. Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2012. 336 с. URL: <https://history.sci.house/istoriya-vsemirnaya/vsesvitnya-istoriya-pochatku-xxi-stolit.html>
4. Дейвіс Н. Європа: Історія / пер. з англ. П. Тарашук, О. Коваленко; 2-ге вид. Київ, Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2001. 1463 с. URL: <https://lib.in.ua/109247-ievropa-istoriia/>
5. Іваницька О. П. Новітня історія країн Європи та Америки (1945–2013): навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Вінниц. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2014. 1052 с.
6. Історія Великої Британії / уклад.: І. І. Кривошея, О. В. Барвінок. Київ: КНТ, 2017. 206 с. URL: <https://lib.in.ua/113743-pidruchnyk-istoriia-velykoi-brytanii/>
7. Орлова Т. В. Історія сучасного світу ХV–ХХІ століття. Київ: Вікар, 2008. 552 с. URL: <https://lib.in.ua/127637-istoriia-suchasnogo-svitu-xv-hhi-stolittia/>

Семінар 13 ФРН ТА НДР В 1949–1989 РР.

1. Німецьке питання у формуванні повоєнного міжнародного порядку. Утворення ФРН та НДР.
2. «Німецьке економічне диво» ФРН.
3. Зовнішня політика ФРН за К. Аденауера.
4. Внутрішня та зовнішня політика ФРН у 1960–1980 рр.
5. «Ера Ульбріхта» в НДР (1953–1971).
6. НДР за керівництва Е. Гонекер.

Рекомендована література

1. Гобсбаум Е. Вік екстремізму: Коротка історія ХХ віку (1914–1991) / пер. з англ. О. Мокровольський. Київ: Альтернативи, 2001. 544 с. URL: <https://file.lib.in.ua/pdf/eric-hobsbawm-vik-ekstremizmu-kоротка-istoriia-xx-viku-1914-1991.pdf>

2. Буглай Н. М. Новітня історія країн Європи та Америки (1918 – початок ХХІ ст.): навчально-методичний посібник. Миколаїв: Вид-во А. В. Румянцева, 2018. 278 с. URL: <https://eir.nuos.edu.ua/items/d1b51f03-48ed-4f27-b1fa-66dfd2d5379e>
3. Бурачок Л. В. Новітня історія країн Західної Європи і Америки: Методичний посібник для студентів факультету історії, політології і міжнародних відносин: Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2019. 95 с.
4. Іваницька О. П. Новітня історія країн Європи та Америки (1945–2013): навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Вінниц. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2014. 1052 с.
5. Історія Великої Британії / уклад.: І. І. Кривошея, О. В. Барвінок. Київ: КНТ, 2017. 206 с. URL: <https://lib.in.ua/113743-pidruchnyk-istoriia-velykoi-brytanii/>
6. Коваленко Л. В. Курс Великої Британії щодо «німецького питання» (1949–1961 рр.). *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2015. Вип. 44, т. 2. С. 92–97. URL: <https://istznu.org/index.php/journal/article/view/1003/942>
7. Мицик Л. М., Кузьменко Ю. В. Новітня історія країн Європи та Америки (1918–2007): навч. посіб. для сам. роб. студента. Київ: Академвидав, 2008. 544 с.
8. Орлова Т. В. Історія сучасного світу ХV–ХХІ століття. Київ: Вікар, 2008. 552 с. URL: <https://lib.in.ua/127637-istoriia-suchasnogo-svitu-xv-hhi-stolittia/>
9. Gray W. G. Germany's Cold War: The Global Campaign to Isolate East Germany, 1949–1969. Univ of North Carolina Press, 2003. 351 p. URL: <https://archive.org/details/germanyscoldwarg0000gray>
10. Taylor F. The Berlin Wall: 13 August 1961 – 9 November 1989. Bloomsbury Publishing, 2006. 716 p. URL: <https://archive.org/details/berlinwall13augu0000tayl>

Семінар 14

РЕВОЛЮЦІЇ В ІСПАНІЇ, ПОРТУГАЛІЇ ТА ГРЕЦІЇ В 1974–1975 РР.

1. Особливості переходу Іспанії до демократії у 1975–1977 рр.
2. «Революція гвоздик» у Португалії: причини, перебіг та наслідки.
3. «Режим полковників» у Греції (1967–1974 рр.).
4. Кіпрська проблема та повалення військової диктатури у Греції.

Рекомендована література

1. Буглай Н. М. Новітня історія країн Європи та Америки (1918 – початок ХХІ ст.): навчально-методичний посібник. Миколаїв: Вид-во А. В. Румянцева, 2018. 278 с. URL: <https://eir.nuos.edu.ua/items/d1b51f03-48ed-4f27-b1fa-66dfd2d5379e>

2. Бурачок Л. В. Новітня історія країн Західної Європи і Америки: Методичний посібник для студентів факультету історії, політології і міжнародних відносин: Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2019. 95 с.

3. Іваницька О. П. Новітня історія країн Європи та Америки (1945–2013): навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Вінниц. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2014. 1052 с.

4. Мицик Л. М., Кузьменко Ю. В. Новітня історія країн Європи та Америки (1918–2007): навч. посіб. для сам. роб. студента. Київ: Академвидав, 2008. 544 с.

5. Орлова Т. В. Історія сучасного світу XV–XXI століття. Київ: Вікар, 2008. 552 с. URL: <https://lib.in.ua/127637-istoriia-suchasnogo-svitu-xv-hhi-stolittia/>

6. Новітня історія країн Західної Європи та Північної Америки (1945 р. – початок XXI ст.): навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. / З. А. Баран, Г. М. Кипаренко, А. М. Козицький та ін. Львів: Тріада плюс, 2011. 700 с. URL: <https://clio.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2014/12/Contemporary-history.pdf>

Семінар 15 **«РЕЙГАНОМІКА» ТА ЇЇ СУТНІСТЬ**

1. Прояви економічної кризи початку 1980-х рр. у США.
2. «Новий порядок для Америки» Р. Рейгана.
3. Економічний підйом США (1983–1989).
4. Зовнішньополітична стратегія Р. Рейгана та її реалізація.

Рекомендована література

1. Бадах Ю. «Холодна війна» та її виміри (1946–1991 рр.). Київ: Київський національний торговельно-економічний університет, 2009. 457 с.

2. Іваницька О. П. Новітня історія країн Європи та Америки (1945–2013): навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Вінниц. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2014. 1052 с.

3. Дубов Д. В. Публічна дипломатія США в добу Холодної війни. Як США завойовували «серця і розум людей» (у дзеркалі розсекречених документів ЦРУ): аналіт. доп. Київ: НІСД, 2020. 164 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-09/analytrep_01_2021.pdf

4. Історія Сполучених Штатів: Нарис / ред. кол.: Г. Синкотта (гол. ред.), Д. М. С. Браун, С. Бюрант; пер. Ю. Лісняк та ін. Інформаційне агентство Сполучених Штатів. 2014. 406 с. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0009627>

5. Новітня історія країн Західної Європи та Північної Америки (1945 р. – початок ХХІ ст.): навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. / З. А. Баран, Г. М. Кипаренко, А. М. Козицький та ін. Львів: Тріада плюс, 2011. 700 с. URL: <https://clio.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2014/12/Contemporary-history.pdf>
6. Орлова Т. В. Історія сучасного світу ХV–ХХІ століття. Київ: Вікар, 2008. 552 с. URL: <https://lib.in.ua/127637-istoriia-suchasnogo-svitu-xv-hhi-stolittia/>
7. Фенбі Дж. Альянс: розповідь про те, як Сталін, Рузвельт і Черчіль виграли одну війну і почали іншу. Київ: Темпора, 2010. 542 с.

Семінар 16

КРАЇНИ ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ

1. Політика «перонізму» в Аргентині.
2. Кубинська революція та її наслідки.
3. Диктатура Х. Альварадо в Перу.
4. Чилійська революція 1970–1973 рр. та встановлення диктатури Піночета.

Рекомендована література

1. Бессонова М. М. Додаткові виміри партнерства Канади, Мексики та США в рамках НАФТА. *Зовнішня політика і дипломатія: український і світовий досвід: збірник тез доповідей* (23 грудня 2015 р., м. Київ). Київ, 2015. С. 21–23. URL: https://opus4.kobv.de/opus4-fhws/frontdoor/deliver/index/docId/4343/file/publikation_kiev_wunderlich.pdf
2. Касаткіна К. А. Особливості політики США щодо Куби в умовах розриву дипломатичних відносин 1960-х рр. *Американська історія та політика: науковий журнал*. 2019. № 8. С. 31–39.
3. Мицик Л. М., Кузьменко Ю. В. Новітня історія країн Європи та Америки (1918–2007): навч. посіб. для сам. роб. студента. Київ: Академвидав, 2008. 544 с.
4. Новітня історія країн Західної Європи та Північної Америки (1945 р. – початок ХХІ ст.): навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. / З. А. Баран, Г. М. Кипаренко, А. М. Козицький та ін. Львів: Тріада плюс, 2011. 700 с. URL: <https://clio.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2014/12/Contemporary-history.pdf>
5. Kennedy R. F., Schlesinger A. M. Thirteen days: a memoir of the Cuban missile crisis. New York: W. W. Norton & Company, 2000. 192 p. URL: <https://archive.org/details/thirteendaysmemo0000kenn/page/n5/mode/2up>
6. Walter R. J. Peru and the United States, 1960–1975: How Their Ambassadors Managed Foreign Relations in a Turbulent Era. Pennsylvania State University Press,

2010. 333 p. URL: https://books.google.com.ua/books/about/Peru_and_the_United_States_1960_1975.html?id=ps95f7EvXUIC&redir_esc=y

Семінар 17

ФРАНЦІЯ НАПРИКІНЦІ ХХ – НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

1. Ніколя Саркозі та політичний курс Франції в роки його президентства.
2. Президентські вибори 2012 р. Внутрішня та зовнішня політика Ф. Олланда.
3. Розвиток Франції часів президентства Е. Макрона. Місце Франції в сучасному ЄС.

Рекомендована література

1. Буглай Н. М. Новітня історія країн Європи та Америки (1918 – початок ХХІ ст.): навчально-методичний посібник. Миколаїв: Вид-во А. В. Румянцева, 2018. 278 с. URL: <https://eir.nuos.edu.ua/items/d1b51f03-48ed-4f27-b1fa-66dfd2d5379e>
2. Віднянський С. В., Мартинов А. Ю. Об'єднана Європа: від мрії до реальності. Історичні нариси про батьків-засновників Європейського Союзу. Київ: Нац. акад. наук України, Ін-т історії України. Київ: Ін-т історії України НАН України, 2009. 375 с. URL: <https://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0000160>
3. Джадт Т. Після війни. Історія Європи від 1945 року / пер. з англ. К. Зарембо. Київ: Наш формат, 2020. 928 с.
4. Загайна А. Зовнішня політика Ніколя Саркозі у Середземноморському регіоні. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Міжнародні відносини»*. 2013. Вип. 3. С. 103–116. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoamv_2013_3_12
5. Мицик Л. М., Кузьменко Ю. В. Новітня історія країн Європи та Америки (1918–2007): навч. посіб. для сам. роб. студента. Київ: Академвидав, 2008. 544 с.
6. Мудрицька К. О. Спільна політика безпеки і оборони: французьке бачення. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2015. Вип. 124, ч. I (у двох частинах). С. 44–55. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmv_2015_124%281%29_7
7. Новітня історія країн Західної Європи та Північної Америки (1945 р. – початок ХХІ ст.): навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. / З. А. Баран, Г. М. Кипаренко, А. М. Козицький та ін. Львів: Тріада плюс, 2011. 700 с. URL: <https://clio.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2014/12/Contemporary-history.pdf>
8. Judt T. Postwar. A History of Europe since 1945. New York: the Penguin Press, 2005. 967 p.

Семінар 18
НІМЕЧЧИНА НАПРИКІНЦІ ХХ – НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

1. Процес об'єднання Німеччини:
 - а) суспільно-політична криза в НДР;
 - б) позиція ФРН щодо об'єднання;
 - в) етапи об'єднання Німеччини;
 - г) зовнішньополітичне урегулювання «німецького питання».
2. Німеччина у 1991–2020 рр.
 - а) особливості суспільно-політичного розвитку;
 - б) соціально-економічний розвиток.
3. Зовнішньополітична стратегія ФРН у 1991–2020 рр. та її реалізація.

Рекомендована література

1. Буглай Н. М. Новітня історія країн Європи та Америки (1918 – початок ХХІ ст.): навчально-методичний посібник. Миколаїв: Вид-во А. В. Румянцева, 2018. 278 с. URL: <https://eir.nuos.edu.ua/items/d1b51f03-48ed-4f27-b1fa-66dfd2d5379e>
2. Віднянський С. В., Мартинов А. Ю. Об'єднана Європа: від мрії до реальності. Історичні нариси про батьків-засновників Європейського Союзу. Київ: Нац. акад. наук України, Ін-т історії України. Київ: Ін-т історії України НАН України, 2009. 375 с. URL: <https://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0000160>
3. Джадт Т. Після війни. Історія Європи від 1945 року / пер. з англ. К. Зарембо. Київ: Наш формат, 2020. 928 с.
4. Мартинов А. Об'єднана Німеччина: від Бонської до Берлінської республіки. *Український історичний журнал*. 2009. № 1. С. 222–228.
5. Молчанов В. Б., Мартинов А. Ю. Об'єднана Німеччина: від «Боннської» до «Берлінської» республіки (1990–2005 рр.). *Український історичний журнал*. 2009. № 1. С. 222–228. URL: http://resource.history.org.ua/publ/journal_2009_1_222
6. Мицик Л. М., Кузьменко Ю. В. Новітня історія країн Європи та Америки (1918–2007): навч. посіб. для сам. роб. студента. Київ: Академвидав, 2008. 544 с.
7. Новітня історія країн Західної Європи та Північної Америки (1945 р. – початок ХХІ ст.): навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. / З. А. Баран, Г. М. Кипаренко, А. М. Козицький та ін. Львів: Тріада плюс, 2011. 700 с. URL: <https://clio.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2014/12/Contemporary-history.pdf>
8. Холодна війна (1946–1991 рр.). Документи і матеріали. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / упоряд. О. І. Овчаренко. Черкаси: ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2013. 536 с. URL: <https://eprints.cdu.edu.ua/771/1/hol.pdf>

9. Taylor F. The Berlin Wall: 13 August 1961 – 9 November 1989. Bloomsbury Publishing, 2006. 716 p. URL: <https://archive.org/details/berlinwall13augu0000tayl>

Семінар 19
ЛИТВА, ЛАТВІЯ, ЕСТОНІЯ
НАПРИКІНЦІ ХХ – НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

1. Відновлення політичної незалежності Литви, Латвії, Естонії.
2. Особливості політичного розвитку.
3. Характерні риси соціально-економічного розвитку.
4. Євроінтеграційні процеси країн Балтії.

Рекомендована література

1. Масик Ю. Р. Етапи процесу євроінтеграції країн Балтії: досвід для України. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право.* 2020. Вип. 2(46). С. 22–27. URL: <https://visnyk-psp.kpi.ua/article/view/226606>

2. Москалюк М. Ф. Євроінтеграційний та євроатлантичний вектор розвитку країн Балтії: передумови та етапи реалізації. *Актуальні проблеми філософії та соціології.* 2023. Вип. 43. С. 171–176. URL: <https://doi.org/10.32782/apfs.v045.2023.29>

3. Новітня історія країн Західної Європи та Північної Америки (1945 р. – початок ХХІ ст.): навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. / З. А. Баран, Г. М. Кипаренко, А. М. Козицький та ін. Львів: Тріада плюс, 2011. 700 с. URL: <https://clio.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2014/12/Contemporary-history.pdf>

4. Романюк А., Литвин В. Процес інтеграції країн Центральної і Східної Європи до Європейського Союзу та НАТО. *Політичні інститути та процеси у країнах Центральної і Східної Європи наприкінці ХХ – на початку ХХІ століть:* кол. моногр. / за заг. ред. Ю. Остапця і М. Токаря. Ужгород, 2023. С. 7–41. URL: https://filos.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2014/12/CEE_EU_Integration.pdf

5. Яровий В. І. Новітня історія Центральноєвропейських та Балканських країн ХХ століття. Київ: Генеза, 2005. 816 с. URL: <https://lib.in.ua/151821-pidruchnyk-novitnia-istoriia-czentralnoievropejskyh-ta-balkanskyh-krain-hh-stolittia/>

Семінар 20

РУМУНІЯ ТА УГОРЩИНА НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ

1. Революційні перетворення 1988–1990 рр. Угорщина в 2000-х рр.
2. Ліквідація монархії і встановлення комуністичного режиму в Румунії.
3. Правління Ніколає Чаушеску.
4. Революція 1989 р. Виклики Румунії в 2000-х рр.

Рекомендована література

1. Буглай Н. М. Новітня історія країн Європи та Америки (1918 – початок ХХІ ст.): навчально-методичний посібник. Миколаїв: Вид-во А. В. Румянцева, 2018. 278 с. URL: <https://eir.nuos.edu.ua/items/d1b51f03-48ed-4f27-b1fa-66dfd2d5379e>
2. Віднянський С. В., Мартинов А. Ю. Об'єднана Європа: від мрії до реальності. Історичні нариси про батьків-засновників Європейського Союзу. Київ: Нац. акад. наук України, Ін-т історії України. Київ: Ін-т історії України НАН України, 2009. 375 с. URL: <https://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0000160>
3. Вандич П. Ціна свободи. Історія Центрально-Східної Європи від Середньовіччя до сьогодення. Київ: Критика, 2004. 464 с. URL: <https://file.lib.in.ua/pdf/vandych-potr-tsina-svobody-istoriia-tsentralno-skhidnoi-yevropy-vid-serednovichchia-do-sohodennia.pdf>
4. Орлова Т. В. Історія сучасного світу XV–ХХІ століття. Київ: Вікар, 2008. 552 с. URL: <https://lib.in.ua/127637-istoriia-suchasnogo-svitu-xv-hhi-stolittia/>

Семінар 21

США НАПРИКІНЦІ ХХ – НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

1. Суспільно-політичний розвиток та економічний стан США в 1990-х рр.
2. Особливості виборчих кампаній Б. Обама 2008 р. та 2012 р. Аналіз внутрішньої політики.
3. Президентство Д. Трампа: основні підсумки.
4. Основні віхи зовнішньополітичної стратегії США у ХХІ ст.

Рекомендована література

1. Бодріяр Ж. Америка. Кінець могутності / пер. А. Борковський. Ї. [Опубліковано: 1982]. 2002. Число 25. URL: <https://www.ji.lviv.ua/n25texts/bodrijar2.htm>
2. Довідник НАТО. NATO: Office of Information and Press, Brussels, Belgium, 2001. 608 р.

3. Дудко І., Фарапов В. Доктрина зовнішньої політики Президента Байдена та збільшення підтримки України. *American History and Politics*. 2023. URL: <http://americanstudies.history.knu.ua/uk/sample-page/>
4. Орлова Т. В. Сучасна політична історія країн світу. Київ; Ніжин: Видавець ПП Лисенко М. М., 2017. 944 с. URL: <https://ivinas.gov.ua/publikatsiji/novi-nadkhodzhennia-v-biblioteku/suchasna-politychna-istoriia-krain-svitu-2e-vyd-dop-i-pererobl-tvorlova-k-nizhyn-vydavets-pp-lysenko-mm-2017-944-s.html>
5. Тіндалл Дж. Б., Шай Д. Є. Історія Америки / пер. з англ. Л. Притула, Г. Сташків, О. Щур. 6-те вид. Львів: Літопис, 2010. 904 с.
6. US foreign policy / М. Cox, D. Stokes (eds.). 4rd edition. Oxford University Press. 2018. 462 p. URL: https://books.google.com.ua/books/about/US_Foreign_Policy.html?id=P1ZYDwAAQBAJ&redir_esc=y
7. McCormick J. M. American foreign policy and process. 7th edition. Cambridge University Press. 2019. URL: https://books.google.com.ua/books/about/American_Foreign_Policy_and_Process.html?id=083eEAAAQBAJ&redir_esc=y

3.2. САМОСТІЙНА РОБОТА

Самостійна робота 1

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ФАШИЗМУ, НАЦИЗМУ, НАЦІОНАЛІЗМУ

Аналіз статті:

Сич О. Радикалізація європейського політичного життя міжвоєнного періоду: націоналізм, фашизм, нацизм. *Політикус*. 2018. № 5–6. С. 26–34.

Прочитайте статтю. На основі прочитаного підготуйте есе, послідовно відповідаючи на питання:

1. Які етапи розвитку національних рухів виділяє Ернест Гелнер?
2. Чому автор вважає, що основна причина розвитку фашизму та нацизму була закладена Версальською угодою?
3. У чому відмінність нацизму та фашизму?
4. У чому спільність нацизму та фашизму?
5. Чим нацизм та фашизм відрізняються від націоналізму?
6. Що спільного у нацизмі й фашизмі з націоналізмом?
7. Чи можливі на сучасному етапі фашизм, нацизм? Якою може бути перспектива їх розвитку?

Самостійна робота 2

КУЛЬТУРА ТА МИСТЕЦТВО КРАЇН ЄВРОПИ ТА АМЕРИКИ У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XX СТОЛІТТЯ

Підготовка презентацію на одну із запропонованих тем:

1. Розвиток культури Великої Британії у 1-й пол. XX ст.
2. Розвиток культури Франції у 1-й пол. XX ст.
3. Розвиток культури Німеччини у 1-й пол. XX ст.
4. Розвиток культури Італії у 1-й пол. XX ст.
5. Розвиток культури Австрії у 1-й пол. XX ст.
6. Розвиток культури Греції у 1-й пол. XX ст.
7. Розвиток культури Румунії у 1-й пол. XX ст.
8. Розвиток культури Угорщини у 1-й пол. XX ст.
9. Розвиток культури Іспанії у 1-й пол. XX ст.
10. Розвиток культури Португалії у 1-й пол. XX ст.
11. Розвиток культури Данії у 1-й пол. XX ст.
12. Розвиток культури Швеції у 1-й пол. XX ст.

13. Розвиток культури Канади у 1-й пол. XX ст.
14. Розвиток культури США у 1-й пол. XX ст.
15. Розвиток культури Бразилії у 1-й пол. XX ст.
16. Розвиток культури Мексики у 1-й пол. XX ст.
17. Розвиток культури Аргентини у 1-й пол. XX ст.
18. Мистецькі втрати у Другій світовій війні.
19. Проблеми реституції.

Вимоги до презентації: презентація повинна мати структуру, що відповідає заявленій темі, слайди зі змістом, структурними частинами, висновками, переліком використаних джерел та літератури. Загальний обсяг презентації – до 25 слайдів. Презентація супроводжується текстом. Захист презентацій відбувається під час семінарських занять.

Рекомендована література

1. Гаврюшенко О. А., Шейко В. М., Кравченко О. В. Історія світової культури: навч. посібник / наук. ред. В. М. Шейко. Київ: Кондор, 2006. 404 с. URL: <https://lib.in.ua/120838-posibnyk-istoriia-svitovoi-kultury/>
2. Годж С. Коротка історія мистецтва. Видавництво Старого Лева. 2022. 224 с.
3. Годж С. Коротка історія архітектури. Видавництво Старого Лева. 2024. 232 с.
4. Гомбріх Е. Г. Оповідь про мистецтво / пер. з англ. А. Накорчевського. Київ: ArtHuss, 2024. 664 с.
5. Липа К. Історія архітектурних стилів, великих і не дуже. Віхола. 2024. 272 с.
6. Іваницька О. П. Новітня історія країн Європи та Америки (1945–2002): навч. посіб. для вищих навч. закл. Вінниця: Фоліант, 2003. С. 504–551.
7. Москвічова Ю. О. Історія мистецтв у контексті світової культури: навчально-методичний посібник: у 3-х т. Т. 3. Херсон: Видавництво Олді-Плюс, 2021. 180 с.
8. Павлишин С. Музика XX століття: навч. посіб. для вищ. навч. закл. культури і мистецтв I–IV рівнів акредитації. Львів: БаК, 2005. 230 с.
9. Новітня історія країн Західної Європи та Північної Америки (1945 р. – початок XXI ст.): навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. / З. А. Баран, Г. М. Кипаренко, А. М. Козицький та ін. Львів: Тріада плюс, 2011. 700 с. URL: <https://clio.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2014/12/Contemporary-history.pdf>
10. Сидоренко В. Візуальне мистецтво від авангардних зрушень до новітніх спрямувань: Розвиток візуального мистецтва України XX–XXI століть. Ін-т проблем сучасн. мист-ва Акад. мист-в України. Київ: ВХ [студіо], 2008. 188 с. URL: <https://res2.weblium.site/res/634ff5ae7fe688000e53c854/67caec55807a287f628e6c15>

11. Соколовський В. Горбачов Д. Мистецтво світу. Внесок України. Київ: Видавець Бихун В. Ю., 2022. 688 с.

Самостійна робота 3

АНАЛІЗ ДОКУМЕНТІВ ДОБИ ХОЛОДНОЇ ВІЙНИ

Проаналізуйте документи, дайте відповіді на питання:

1. У чому радянська влада бачила для себе небезпек у США?
2. У чому США вбачали для себе небезпеку?
3. Що спільного можна простежити для обох сторін протистояння?
4. Про які прояви «холодної війни» йдеться в наведених документах?

З виступу Вінстона Черчілля у м. Фултон (США), 5 березня 1946 р. (уринок)

[...] Ми розуміємо, що росіяни повинні безпечно почувати себе на своїх західних кордонах від будь-якого відновлення німецької агресії. Ми вітаємо той факт, що Росія займає належне їй місце серед провідних націй світу [...]. Однак мій обов'язок полягає в тому, щоби подати вам деякі факти про нинішню ситуацію в Європі. Від Щеціна на Балтиці до Трієста на Адріатиці на континент опустилась залізна завіса. За цією лінією зберігаються всі скарби древніх держав Центральної і Східної Європи. Варшава, Берлін, Прага, Відень, Будапешт, Белград, Бухарест, Софія – усі ці знамениті міста і населення в цих районах перебувають у радянській сфері і всі підпорядковуються у тій чи іншій формі не лише радянському впливу, але й значною мірою контролю Москви, який зростає [...]. Комуністичні партії, які були дуже незначними у всіх східних державах Європи, набули надзвичайної сили, що переважає їхню чисельність, і бажають повсюдно встановити тоталітарний контроль. Поліцейські уряди превалюють майже в усіх цих країнах, і до нині, за винятком Чехословаччини, в них не існує жодної справжньої демократії. Туреччина і Персія глибоко стурбовані і занепокоєні претензіями, які висуваються їм, і тиском, який здійснює Московський уряд [...]. У переважній більшості країн, що розташовані далеко від російських кордонів і розкидані по всьому світу, створені комуністичні п'яті колони, які діють у повній єдності й абсолютній покорі вказівкам, що надходять з Комуністичного центру. За винятком Британської співдружності націй і США, де комунізм перебуває в зародковому стані, компартії, чи п'яті колони, становлять зростаючу загрозу і небезпеку для християнської цивілізації [...]. Я не вірю в те, що Радянська Росія бажає війни. Вона прагне плодів війни і безмежного поширення своєї сили і своїх доктрин [...]. Росіяни найбільше пишаються силою, і немає нічого такого, до чого вони б ставились з меншою повагою, аніж військова слабкість [...].

Інтерв'ю Й. Сталіна кореспонденту «Правди» стосовно промови В. Черчілля у Фултоні, 13 березня 1946 р. (уринок)

[...] Питання: Чи можна вважати, що промова п. Черчілля завдає шкоди справі миру і безпеки? Відповідь: Безумовно, так. По суті справи, п. Черчілль тепер стоїть на позиції розпалювачів війни. І п. Черчілль тут не єдиний, – у нього є друзі не лише в Англії, але й у Сполучених Штатах [...]. Варто зазначити, що п. Черчілль і його друзі навдивовижу нагадують у

цьому плані Гітлера і його друзів [...]. Німецька расова теорія привела Гітлера і його друзів до висновку, що німці, як єдина повноцінна нація, повинні панувати над іншими націями. Англійська расова теорія приводить п. Черчілля і його друзів до переконання, що нації, котрі розмовляють англійською мовою, як єдині повноцінні, повинні панувати над рештою націй світу. По суті справи, п. Черчілля і його друзі в Англії і США висувують націям, котрі не розмовляють англійською мовою, щось на зразок ультиматуму: визнайте наше панування добровільно, і тоді все буде гаразд, – інакше неминуча війна [...]. Питання: Як Ви розцінюєте ту частина промови п. Черчілля, де він нападає на демократичний устрій сусідніх з нами європейських держав і де він критикує добросусідські взаємини, що встановились між тими державами і Радянським Союзом? Відповідь: Ця частина промови п. Черчілля є сумішшю елементів брехні з елементами грубості та безтактовності [...]. Німці вторглись у СРСР через Фінляндію, Польщу, Румунію, Болгарію, Угорщину. Німці могли вторгтись через ці країни тому, що в тих країнах тоді існували уряди ворожі Радянському Союзові [...]. Виникає питання, що може бути дивного у тому, що Радянський Союз, бажаючи забезпечити себе на майбутнє, намагається досягти того, аби в цих країнах існували уряди, лояльно налаштовані до Радянського Союзу? [...].

Джордж Кеннан «Джерела радянської поведінки» (уринок) [...]

Роздуми штовхають до висновку, що мати справу з радянською дипломатією легко, але водночас важче, аніж з дипломатією таких агресивних лідерів, як Наполеон і Гітлер. З одного боку, вона чуттєвіша до спротиву, здатна відступати на окремих ділянках дипломатичного фронту, якщо сила, що їй протистоїть визнається вагомішою і, відповідно, раціональнішою з точки зору логіки і риторики влади. З другого боку, її непросто подолати чи зупинити, отримавши над нею лише одну-єдину перемогу. А наполеглива впертість, яка керує нею, свідчить про те, що успішно протистояти їй можна не з допомогою спорадичних дій, котрі залежать від скороминучих капризів демократичної суспільної думки, а лише з допомогою продуманої довгострокової політики противників Росії, яка має бути не менш послідовною у своїй меті і не менш різноманітна і винахідлива в засобах, аніж політика самого Радянського Союзу [...]. За даних обставин наріжним каменем політики Сполучених Штатів відносно Радянського Союзу, поза сумнівом, має бути тривале, терпляче, але тверде і пильне стримування експансіоністських тенденцій Росії. Важливо відзначити, однак, що така політика немає нічого спільного із зовнішньою суворістю, з пустими чи хвалькуватими заявами про твердість. Хоча Кремль частіше виявляє гнучкість, зіштовхуючись з політичними реаліями, він, без сумніву, стає незворушним, коли мова заходить про його престиж [...]. Тому, щоб успішно будувати відносини з Росією, іноземна держава має неминуче зберігати спокій і зібраність, та висувати вимоги до її політики таким чином, щоб у неї залишався шлях до поступок без шкоди для престижу [...]. Зважаючи на сказане зрозуміло, що радянський тиск на вільні інституції західного світу можна стримати лише з допомогою штучної і пильної протидії в різних географічних і політичних точках, що постійно змінюються в залежності від зсувів і змін в радянській політиці, але його неможна усунути з допомогою заклинань і балачок. Росіяни очікують безкінечного поєдинку і вважають, що вже досягли значних успіхів [...]. Нехай ідеологічні переконання дозволяють правителям Росії думати, що істина на їхньому боці і що вони можуть не поспішати. Проте ті з нас, хто не сповідує цієї ідеології, можуть об'єктивно оцінити правильність цих постулатів [...]. Припустімо, що Заходу вдасться знайти сили і засоби для стримування радянської влади упродовж 10–15 років. Чим це закінчиться для Росії? Радянські ліде-

ри, застосувавши сучасну техніку в мистецтві деспотизму, вирішили проблему послуху в межах своєї держави. Мало хто кидає їм виклик; але навіть ті поодинокі не можуть вести боротьби проти державних органів пригноблення. Тому кожен, хто уважно стежить за розвитком радянськоамериканських відносин, не буде скаржитися на те, що Кремль кинув виклик американському суспільству. Навпаки, він, до певної міри, буде вдячний долі, котра пославши американцям суворе випробування, поставила їхню безпеку як нації у залежність від їхньої спроможності згуртуватися і взяти на себе відповідальність морального і політичного керівництва [...].

Качараба С., Сіромський Р. Історія Західної Європи та Америки др. пол. XX – поч. XXI ст. Практикум для студентів гуманітарних факультетів. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2015. С. 11–23. URL: <https://clio.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/09/Kacharaba-Stepan-Siromskyy-Ruslan.-Istoriia-Zakhidnoi-YEvropy-ta-Ameryky-dr.-pol.-KHKH-poch.-KHKH-st.pdf>

3.3. ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ ТА ЕКЗАМЕНУ

Питання до заліку (7 семестр)

1. Політичне становище Німеччини в перші роки Веймарської республіки.
2. Виникнення нацистського руху в Німеччині.
3. Економічна й політична кризи 1929–1933 років в Німеччині.
4. Загострення політичної боротьби і прихід НСДАП до влади в Німеччині.
5. Консолідація нацистського режиму в Німеччині.
6. Вплив Першої світової війни на економічний розвиток Великої Британії.
7. Особливості економічного розвитку Великої Британії в 2-й пол. 20-х – 30-ті роки.
8. Уряд Д. Ллойд Джорджа (1918–1922).
9. Перший лейбористський уряд і «епоха Болдуїна».
10. Діяльність другого лейбористського і «національного» урядів Великої Британії.
11. Економічна криза 1930-х рр. і її особливості у Франції.
12. Реакційно-екстремістські рухи у Франції.
13. Сутність і особливості французького фашизму.
14. Політична криза і реакційно-фашистський путч 4 лютого 1934 р. у Франції.
15. Утворення робітничого та Народного фронту у Франції.
16. Програма Народного фронту Франції.
17. Перемога на виборах 1936 р. та політика урядів Народного фронту Франції.
18. Загострення кризи урядової політики та розпад Народного фронту у Франції.
19. Наслідки Першої світової війни для Італії.
20. Криза державно-політичної системи і піднесення революційного руху в 1918–1920 рр. в Італії.
21. Виникнення фашизму, його ідейні основи.
22. Фашистська партія і держава. Створення корпоративної системи в Італії.
23. Основні напрями зовнішньої політики Італії. Зближення з нацистською Німеччиною та його вплив на ідеологію італійського фашизму.
24. Особливості соціально-економічного і політичного розвитку Іспанії.
25. Диктатура М. Примо де Рівери (1923–1930) в Іспанії.
26. Політична криза і перший етап іспанської революції 1931–1933 рр.
27. Іспанія в період «чорного дворіччя» 1933–1935 рр.
28. Утворення Народного фронту в Іспанії, його програмні установки і перемога на виборах 1936 р.

29. Внутрішня політика уряду Народного фронту Іспанії. Загострення політичної боротьби й підготовка до заколоту військових.
30. Антиреспубліканський заколот 1936 р. і початок громадянської війни в Іспанії.
31. Інтернаціоналізація внутрішньоіспанського конфлікту і основні тенденції першого періоду громадянської війни.
32. Другий період громадянської війни в Іспанії (весна 1937 – вересень 1938 рр.).
33. Міжнародне і внутрішнє становище Іспанської республіки та її поразка (жовтень 1938 – березень 1939 рр.).
34. Економічна криза 1929–1932 рр., її основні риси та особливості в США.
35. Перемога Ф. Рузвельта на президентських виборах 1932 р. і початок «Нового курсу».
36. Фінансова політика Ф. Рузвельта. Перебудова банківської системи.
37. Аграрна політика «Нового курсу» Ф. Рузвельта.
38. Зростання опозиції «Новому курсу» в американському суспільстві.
39. Зміна пріоритетів у здійсненні реформ (1937–1938 рр.).
40. Напад гітлерівської Німеччини на Польщу. «Дивна війна».
41. Розширення німецької агресії в Північній і Західній Європі (1939–1940 рр.).
42. Утворення фашистського блоку в Європі. Воєнні дії на Балканському півострові.
43. Морські комунікації Атлантики і Арктики в роки Другої світової війни.
44. Висадка союзників в Італії і крах італійського фашизму.
45. Відкриття другого фронту і воєнні дії в Західній Європі в 1944–1945 роках.

Питання до екзамену (8 семестр)

1. Формування повоєнного міжнародного порядку: початок «холодної війни».
2. Зміцнення демократії на Заході після Другої світової війни: розширення прав людини.
3. Розрядка міжнародної напруженості у 1970-х рр.: причини, особливості, крах.
4. «Революція гвоздик» 1974 р. у Португалії.
5. Перехід до демократії у постфранкістській Іспанії.
6. Баскське національне питання.
7. Закінчення «холодної війни» і формування нового світопорядку.
8. Інтеграційні процеси в Західній Європі після Другої світової війни (1945–1957 рр.).

9. Поглиблення євроінтеграції на зламі XX–XXI ст.: розбудова та розширення ЄС.

10. Зміцнення міжнародних позицій США після Другої світової війни.

11. США у 1945–1960 рр.: внутрішня та зовнішня політики.

12. Ліберальні реформи Дж. Кеннеді та Л. Джонсона.

13. Рух за громадянські права у США 1950–1960-х років: причини, особливості, досягнення.

14. Карибська криза 1962 р.

15. США у 1969–1980 рр.: внутрішня та зовнішня політики.

16. Президентство Р. Рейгана у США. «Рейганоміка».

17. Проблема міжнародного тероризму. 11 вересня 2001 р. у США.

18. США на початку XXI ст.: внутрішня та зовнішня політики.

19. Зміцнення державного суверенітету Канади після Другої світової війни.

20. «Ліберальна ера» в політичному житті Канади (1963–1984 рр.).

21. Квебекська проблема.

22. Кубинська революція та її історичне значення.

23. Розвиток країн Латинської Америки у другій половині XX – на початку XX ст.

24. Міжнародне становище Німеччини після капітуляції: політика окупаційної влади.

25. Денацифікація Німеччини: рішення Нюрнберзького трибуналу.

26. Берлінські кризи 1948–1949 та 1961 рр.: причини й наслідки.

27. ФРН у 1950–1960-х рр. «Німецьке економічне диво».

28. ФРН у 1966–1990 рр.: особливості економічного та політичного розвитку.

29. Революція 1989–1990 рр. в НДР. Об'єднання Німеччини.

30. Німеччина після об'єднання: внутрішня та зовнішня політики.

31. Повоєнні реформи лейбористських урядів у Великій Британії.

32. Велика Британія у 1950–1970-х рр.: особливості економічного та політичного розвитку.

33. Розпад Британської колоніальної імперії.

34. Проблема Ольстеру.

35. Урядування М. Тетчер у Великій Британії. «Тетчеризм».

36. Новий лейборизм Е. Блера у Великій Британії.

37. Тимчасовий уряд і Четверта республіка у Франції.

38. Конституювання П'ятої Республіки у Франції. Політичний курс президента Ш. де Голля.

39. Франція та алжирська проблема (1954–1962).

40. «Червоний травень» 1968 р. у Франції: причини та наслідки.

41. Франція у 1969–1995-х рр.: особливості економічного та політичного розвитку.
42. Франція на початку ХХІ ст.: внутрішня та зовнішня політики.
43. Відновлення незалежності країн Балтії.
44. Угорщина у 2-й половині ХХ – на початку ХХІ ст.
45. Румунія у 2-й половині ХХ – на початку ХХІ ст.

3.4. ТВОРЧЕ ЗАВДАННЯ

Здобувач вищої освіти за умови отримання за результатами поточної роботи 60 і більше балів має право обрати: скласти екзамен або виконати індивідуальне творче завдання.

Індивідуальне творче завдання полягає в аналізі однієї (на вибір здобувача) із запропонованих книг з історії Західної Європи та Америки:

1. Бадах Ю. «Холодна війна» та її виміри (1946–1991 рр.). Київ: Київський національний торговельно-економічний університет, 2009. 457 с.
2. Кіссінджер Г. Світовий порядок. Київ: Наш формат, 2017. 320 с.
3. Лукас Е. Нова холодна війна. Як Кремль загрожує і Росії, і Заходу. Київ: Темпора, 2009. 488 с. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi52/0040105.pdf>
4. Джат Т. Переосмислення забутого ХХ століття. Київ: Наш формат. 2024. 384 с.
5. Джадт Т. Після війни. Історія Європи від 1945 року / пер. з англ. К. Зарембо. Київ: Наш формат, 2020. 928 с.
6. Макфол М. Від холодної війни до гарячого миру. Київ: Yakaboo Publishing. 2021. 496 с.
7. Плохій С. Ядерне безумство. Історія Карибської кризи. Харків: Книжковий клуб сімейного дозвілля. 2022. 368 с.
8. Снайдер Т. Шлях до несвободи: Росія, Європа, Америка. Київ: Човен, 2023. 392 с.
9. Фергюсон Н. Імперія. Як Британія вплинула на сучасний світ. Київ: Наш формат, 2024. 424 с.
10. Фергюсон Н. Як захід став успішним. Київ: Наш формат, 2017. 488 с.

Структура аналізу

1. Проблеми, які висвітлюються у книзі.
2. Висновки, які робить автор.
3. Бачення подальшого розвитку міжнародних відносин.
4. Актуальність дослідження в сучасних умовах розвитку міжнародних відносин.

Робота виконується в електронному вигляді. Технічні вимоги: обсяг – до 15 сторінок, шрифт 14 Times New Roman, інтервал – 1,5, поля – по 2 см.

Максимальний бал за індивідуальне творче завдання – 30 балів.

Високий рівень (25–30 балів). Самостійність роботи; дотримання визначеної завданням структури викладу матеріалу; дотримання технічних вимог завдання; повне розкриття змісту книги; логічний послідовний виклад тексту; завершеність роботи; наявність авторської обґрунтованої позиції щодо змісту та висновків видання.

Середній рівень (19–24 балів). Самостійність роботи; в основному дотримання визначеної завданням структури викладу матеріалу; дотримання технічних вимог завдання; в основному розкриття змісту книги; логічний послідовний виклад тексту; завершеність роботи; наявність авторської обґрунтованої позиції щодо змісту та висновків видання.

Достатній рівень (12–18 балів). Самостійність роботи; в основному дотримання визначеної завданням структури викладу матеріалу; в основному дотримання технічних вимог завдання; не повне розкриття змісту книги; в основному логічний послідовний виклад тексту; завершеність роботи; наявність авторської обґрунтованої позиції щодо змісту та висновків видання.

Низький рівень (6–11 бали). Самостійність роботи; порушення визначеної завданням структури викладу матеріалу; в основному дотримання технічних вимог завдання; не повне розкриття основного змісту книги; помилки у визначенні висновків автора; порушення логіки викладу тексту; відсутність або необґрунтованість позиції здобувача вищої освіти щодо змісту та висновків видання.

Недостатній рівень (0–5 бали). Порушення принципів академічної доброчесності; недотримання визначеної завданням структури викладу матеріалу та технічних вимог; неповне розкриття основного змісту книги; помилки у визначенні висновків автора; порушення логіки викладу тексту; відсутність або необґрунтованість позиції здобувача вищої освіти щодо змісту та висновків видання.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

ІСТОРІЯ ЄВРОПИ ТА АМЕРИКИ В ДОБУ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

Основна література

1. Балух В. О. Історія середніх віків: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.: у 2 т. Чернівці: Наші книги, 2009–2010. Т. 1: Раннє Середньовіччя: курс лекцій. 2009. 495 с.
2. Балух В. О. Історія середніх віків: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.: у 2-х т. Чернівці: Наші книги, 2009–2010. Т. 2: Високе і пізнє Середньовіччя: курс лекцій. Чернівці: Наші книги, 2010. 615 с.
3. Візантологія: навч. посіб. для проведення семінар. занять в умовах КТСОНП / Чернів. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича, Філософ.-теол. ф-т; уклад. В. О. Балух, О. В. Балух, М. В. Шкрібляк. Чернівці: Наші книги, 2012. 271 с.
4. Добролюбська Ю. А. Історія середніх віків. Тематична хрестоматія. Одеса: ПНПУ, 2014. 232 с.
5. Історія західноєвропейського середньовіччя. Хрестоматія / упоряд. М. О. Рудь. Київ: Либідь, 2005. 656 с. URL: <https://www.scribd.com/document/647691634/06f6203>
6. Крижановська О. Історія середніх віків. Вступ до історії західноєвропейського Середньовіччя: курс лекцій: навч. посібник для студ. гуманіт. спец. вищих навч. закл. 2 вид., стер. Київ: Либідь, 2006. 368 с.
7. Medium aevum: середні віки: підручник для історичних спеціальностей ВУЗів / Л. В. Войтович, Н. Б. Козак, Ю. В. Овсінський, М. І. Чорний. Львів, 2010. 502 с. (на порталі факультету).
8. Тіндалл Дж. Б., Шай Д. Є. Історія Америки / пер. з англ. Л. Притула, Г. Сташків, О. Щур. 6-те вид. Львів: Літопис, 2010. 904 с.

Додаткова література

1. Горбик О. О. Історія світової середньовічної архітектури; Київ. нац. ун-т буд-ва і архітектури. Київ: Фенікс, 2015. Ч. 1: Християнське храмобудування пізньоримської імперії (I–V ст.). Архітектура Візантії (V–XV ст.). Архітектура Кавказу (Грузії та Вірменії, V–XIII ст.). 2015. 224 с.
2. Західноєвропейське середньовіччя XI–XV століть. Документи та матеріали / авт.-упоряд. Ю. А. Добролюбська. Одеса: Астропринт, 2007. 328 с.
3. Історія Візантії. Вступ до візантиністики / за ред. С. Б. Сорочана, Л. В. Войтовича. Львів: Видавництво «Апріорі», 2011. 880 с. URL: <http://history.org.ua/LiberUA/978-966-8256-91-2/978-966-8256-91-2.pdf>
4. Кашук О. Я. Монотелітство у Візантії VII століття: доктрина, політика та ідеологія влади: монографія. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2019. 342 с.

5. Кеда М. К. Практикум з історії Середніх віків країн Європи та Америки: навч.-метод. посіб. для студентів пед. вишів. Чернігів: Вид. Лозовий В. М., 2011. 264 с.
6. Купрієнко С. А. Історіографія суспільно-господарського устрою інків. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія*. 2011. Вип. 107. С. 22–24.
7. Купрієнко С. А. Функціонування системи постійних дворів, складів і сховищ в Імперії інків. *Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України*. 2011. Вип. 3(59). С. 110–115.
8. Луговий О. М. Поліптик абата Ірмінона. Практикум до спец. курсу «Етно-демографічна історія Європи в середні віки» / Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. Одеса: ОНУ, 2019. 386 с. URL: <https://dspace.onu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/4c137ce9-970e-4b0b-8906-16487d408a90/content>
9. Семко Я. С. Історія раннього середньовіччя: документи та матеріали. Хрестоматія. Одеса: Ун-т Ушинського, 2021. 230 с. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/10626>
10. Цебрій І., Назаренко Н. Духовне життя країн Західної Європи в епоху Середньовіччя та раннього Просвітництва: монографія. Старобільськ. Полтава, ЛНУ, видавництво «Формат+», 2021. 206 с. URL: <https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/8183/2021.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

ІСТОРІЯ ЄВРОПИ ТА АМЕРИКИ В МОДЕРНУ ДОБУ

Основна література

1. Історія країн Західної Європи та Північної Америки Нового часу (кінець XV – початок XIX ст.): навч. посіб. / З. А. Баран, С. П. Качараба, Р. Б. Сіромський, Б. П. Чума. Київ: Знання, 2015. 533 с. URL: <https://clio.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/10/istoriia-krain-zakh-ievropy.pdf>
2. Гончар Б. М., Городня Н. Д. Нова історія країн Європи та США (1870–1918 роки): підруч. для студ. вищ. навч. закл. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2008. 414 с.
3. Дейвіс Н. Європа: Історія / пер. з англ. П. Таращук, О. Коваленко; 2-ге вид. Київ, Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2001. 1463 с. URL: <https://lib.in.ua/109247-ievropa-istoriia/>
4. Кузьмін О. С. Нова історія країн Західної Європи та Північної Америки: навч. посіб. для студ. іст. спец. вищ. навч. закл. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2011. 456 с.
5. Моціяка П. П. Нова історія країн Європи і Америки: курс лекцій. Ніжин: Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2005. Ч. 1: XVII–XVIII ст., 2005. 222 с.

6. Нова історія країн Західної Європи й Північної Америки, XVII – 60-ті роки XIX століття: підруч. для студентів ВНЗ / Б. М. Гончар та ін.; за ред. Б. М. Гончара. Київ: Правничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2013. 735 с. (бібліотека ДонНУ імені Василя Стуса).

7. Сокирська В. В. Нова історія країн Європи та Америки: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.: у 2 ч. Умань: Жовтий. Ч. 1. 2010. 399 с. URL: <https://repository.sspu.edu.ua/items/f38ba523-8d0c-403f-b0b4-67103c6d8d3c>

8. Сокирська В. В. Нова історія країн Європи та Америки: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.: у 2 ч. Умань: Жовтий. Ч. 2. 2011. 351 с.

Додаткова література

1. Ададуrow В. Історія Франції. Королівська держава та створення нації (від початків до кінця XVIII століття). Львів: УКУ, 2002. 412 с. URL: <https://lib.in.ua/102548-istoriia-franczii-korolivska-derzhava-ta-stvorennia-naczii-vid-pochatkiv-do-kinczia-xviii-stolittia/> (на порталі факультету).

2. Бобилєва С. Й. Історія Німеччини з давніх часів до 1945 року. Дніпропетровськ: РВВ ДНУ, 2003. 528 с.

3. Бураков Ю. В., Питльована Л. Ю. Нариси історії Англії нового часу: навч. посіб. Львів: Центр Європи, 2003. 128 с. URL: <https://lib.in.ua/118002-posibnyk-narysy-istorii-anglii-novogo-chasu/>

4. Велика війна 1914–1918 рр.: витоки, характер, наслідки: монографія / наук. ред. С. С. Троян. Київ: Видавничий дім «Кондор», 2018. 536 с.

5. Історія європейської ментальності / ред. П. Діцельбахер, пер. з нім. В. Кам'янець. Львів: Літопис, 2004. 720 с.

6. Історія соціал-демократичного руху в Новий час: становлення ідеології та практики: курс лекцій / уклад. О. Т. Безаров. Чернівці, 2019. 137 с. URL: <https://archer.chnu.edu.ua/handle/123456789/9004>

7. Кукурудзяк М. Г. Історіографія історії нового і новітнього часу країн Європи і Америки: конспект лекцій. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2002. 135 с.

8. Троян С. С. Німеччина у боротьбі за «місце під сонцем» (колоніальна та «світова політика» в 1884–1900 рр.): монографія. Київ: Вид. дім «Кондор», 2017. 152 с.

9. Перша світова війна і революції: вектори соціокультурних трансформацій: кол. моногр. / наук. ред. С. С. Трояна. Київ: Кондор, 2017. 279 с.

10. Історія Сполучених Штатів: Нарис / ред. кол.: Г. Синкотта (гол. ред.), Д. М. С. Браун, С. Бюрант; пер. Ю. Лісняк та ін. Інформаційне агентство Сполучених Штатів. 2014. С. 59–96. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0009627>

11. Тейлор А. Дж. П. Габсбурзька монархія. 1809–1918. Історія Австрійської імперії та Австро-Угорщини / пер. з англ. А. Портнов, С. Савченко. Львів: ВНТП-Класика, 2002. 212 с. URL: <https://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0003180>

12. Еріх Цьольнер. Історія Австрії / пер. з нім. Р. Дубасевич, Х. Назаркевич, А. Онишко, Н. Іваничук. Львів: Літопис, 2001. 712 с. URL: <https://lib.in.ua/105017-istoriia-avstrii/>

ІСТОРІЯ ЄВРОПИ ТА АМЕРИКИ В НОВІТНЮ ДОБУ

Основна література

1. Буглай Н. М. Новітня історія країн Європи та Америки (1918–2012). Миколаїв: Іліон, 2013. 271 с.
2. Іваницька О. П. Новітня історія країн Європи та Америки (1945–2013): навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Вінниц. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2014. 1052 с.
3. Іваницька О. П. Новітня історія країн Європи та Америки (1918–1945): навч. посіб. для студ. ВНЗ / Вінниц. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. Київ: Слово, 2013. 619 с.
4. Новітня історія країн Західної Європи та Північної Америки (1918–1945 рр.): посібник / З. А. Баран, Г. М. Кипаренко, С. П. Мовчан, М. М. Швагуляк. Львів: Афіша, 2008. 288 с. URL: <https://lib.in.ua/113628-posibnyk-novitnia-istoriia-krain-zahidnoi-ievropy-ta-pivnichnoi-ameryky-1918-1945-rr/>
5. Новітня історія країн Західної Європи та Північної Америки (1945 р. – початок ХХІ ст.): навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. / З. А. Баран, Г. М. Кипаренко, А. М. Козицький та ін. Львів: Тріада плюс, 2011. 700 с. URL: <https://clio.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2014/12/Contemporary-history.pdf>
6. Новітня історія країн Європи і Америки: збірник матеріалів для самостійної роботи студентів / уклад. Л. М. Мицик. Ніжин: НДПУ, 2003. 267 с.
7. Овчаренко О. Новітня історія країн Західної Європи та Північної Америки (1918–1945): навч. посіб. до сем. занять для студ. наук.-навч. інст. історії та філософії. Черкаси, 2015. 402 с. URL: <https://eprints.cdu.edu.ua/772/1/nov.pdf>
8. Павлюк В. Новітня історія країн Західної Європи та Північної Америки (1918–1945). Львів: ЛА «Піраміда», 2010. 284 с.
9. Сокирська В. В. Новітня історія країн Європи та Америки: навч. посіб. У двох частинах. Ч. I (1918–1945). 2-ге вид., пер. і доп. Умань: ФОП Жовтий, 2013. 399 с.
10. Терещенко Т. Новітня історія Західної Європи та Північної Америки (1918–1945): навчальний посібник. Черкаси, 2025. 248 с. URL: <https://bit.ly/4ttVk74>

Додаткова література

1. Арендт Х. Джерела тоталітаризму / пер. з англ. В. Верлока, Д. Горчаков. 2-ге вид. Київ: Дух і літера, 2005. 584 с. URL: <https://ars.vntu.edu.ua/index.php/ars/catalog/book/298>
2. Джат Т. Переосмислення забутого XX століття. Київ: Наш формат, 2024. 384 с.
3. Джадт Т. Після війни. Історія Європи від 1945 року / пер. з англ. К. Зарембо. Київ: Наш формат, 2020. 928 с.
4. Дейвіс Н. Європа: Історія / пер. з англ. П. Тарашук, О. Коваленко; 2-ге вид. Київ, Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2001. 1463 с. URL: <https://lib.in.ua/109247-ievropa-istoriia/>
5. Макфол М. Від холодної війни до гарячого миру. Київ: Yakaboo Publishing, 2021. 496 с.
6. Плохій С. Ядерне безумство. Історія Карибської кризи. Харків: Книжковий клуб сімейного дозвілля, 2022. 368 с.
7. Ріс Л. За лаштунками війни. Сталін. Нацисти і Захід. Київ: Лабораторія, 2023. 464 с.
8. Сич О. Сполучені Штати Америки в міжвоєнний період (1919–1939 рр.): навчальний посібник. Чернівці: Рута, 2003. 64 с.
9. Снайдер Т. Шлях до несвободи: Росія, Європа, Америка. Київ: Човен, 2023. 392 с.
10. Шай Д. Історія Америки. Київ: Літопис, 2022. 1112 с.

Навчальне видання

Мартинчук Інна Іванівна
Отземко Олена Вікторівна
Пятницькова Ірина Володимирівна

ІСТОРІЯ ЄВРОПИ ТА АМЕРИКИ

Методичні рекомендації для здобувачів вищої освіти
ОС «Бакалавр» галузі 03 Гуманітарні науки
спеціальності 032 Історія та археологія ОП «Історія та археологія»

Редактор О. А. Солдатова
Технічний редактор О. К. Гомон

Підписано до друку 09.01.2026
Формат 60×84/16. Папір офсетний.
Друк – цифровий. Умовн. друк. арк. 6,16.
Тираж 30. Зам. 173.

Донецький національний університет імені Василя Стуса
21021, м. Вінниця, 600-річчя, 21.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру
серія ДК № 5945 від 15.01.2018